

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni sud za krivično gonjenje
lica odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše
Jugoslavije od 1991.

Predmet br. IT-02-60/2-S
Datum: 10. decembar 2003.
Original: engleski

PRED PRETRESNIM VIJEĆEM I, SEKCIJA A

U sastavu: sudija Liu Daqun, predsjedavajući
sudija Volodymyr Vassilenko
sudija Carmen Maria Argibay

Sekretar: g. Hans Holthuis

Presuda od: 10. decembra 2003.

TUŽILAC

protiv

DRAGANA OBRENOVIĆA

PRESUDA O KAZNI

Tužilaštvo:

g. Peter McCloskey
g. Stefan Waespi
gđa Antoinette Issa
gđa Anne Davis

Odbrana:

g. David Wilson
g. Dušan Slijepčević

SADRŽAJ

I. UVOD.....	1
A. OPTUŽENI: DRAGAN OBRENOVIĆ	1
B. HRONOLOGIJA POSTUPKA	1
C. SPORAZUM O IZJAŠNJAVANJU O KRIVICI, POTVRDNA IZJAVA O KRIVICI I OSUĐUJUĆA PRESUDA....	4
D. PRETRES O ODMJERAVANJU KAZNE
II. ČINJENIČNI OSNOV NA KOJEM SE TEMELJI OSUĐUJUĆA PRESUDA.....	8
A. UBISTVO HILJADA CIVILA BOSANSKIH MUSLIMANA	10
B. OKRUTNO I NEČOVJEČNO POSTUPANJE SA CIVILIMA BOSANSKIM MUSLIMANIMA.....	11
C. TERORISANJE CIVILA BOSANSKIH MUSLIMANA IZ SREBRENICE I POTOČARA	12
D. UNIŠTAVANJE LIČNE IMOVINE	12
III. INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST	12
IV. KRIVIČNE SANKCIJE I ODMJERAVANJE KAZNE	13
A. MJERODAVNO PRAVO MEĐUNARODNOG SUDA	13
B. PRINCIPI I SVRHA KAŽNJAVANJA.....	14
C. FAKTORI KOJI SE UZIMAJU U OBZIR KOD ODMJERAVANJA KAZNE	17
1. Kazne izricane u bivšoj Jugoslaviji.....	17
2. Težina krivičnog djela.....	19
(a) Specifične okolnosti počinjenja progona u ovom predmetu	19
Zaključci	24
(b) Oblik i stepen učestvovanja Dragana Obrenovića u krivičnom djelu progona.....	24
Zaključci	29
3. Lične okolnosti koje se odnose na Dragana Obrenovića	31
(a) Otežavajuće okolnosti	31
(i) Argumentacija strana	31
a. Rukovodeći položaj i uloga Dragana Obrenovića	31
b. Ranjivost žrtava i gnusnost zločina.....	32
(ii) Zaključci.....	33
(b) Olakšavajuće okolnosti	34
(i) Argumentacija strana	34
a. Potvrдно izjašnjavanje o krivici i prihvatanje odgovornosti.....	34
b. Kajanje	38
c. Saradnja sa Tužilaštvom	39
d. Karakter optuženog	41
e. Nemogućnost dobrovoljne predaje	43
f. Vladanje u Pritvorskoj jedinici	43
g. Lične okolnosti.....	44
(ii) Zaključci.....	44
(c) Napredovanje u rehabilitaciji	44
V. RJEŠENJE PRETRESNOG VIJEĆA O KAZNI.....	46
A. ZAKLJUČCI	46
B. PRIZNAVANJE VREMENA PROVEDENOG U PRITVORU	48
VI. DISPOZITIV.....	49
VII. ANEKS A: GLOSAR.....	50
VIII. ANEKS B: IZJAVA O ČINJENICAMA I PRIHVATANJE ODGOVORNOSTI	56

I. UVOD

A. Optuženi: Dragan Obrenović

1. Dragan Obrenović rođen je 12. aprila 1963. u Rogatici, u Bosni i Hercegovini, tada u sastavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Po nacionalnosti je Srbin. Oženjen je, ima sina starog šest godina. U trenutku hapšenja Dragan Obrenović je živio u Zvorniku, u Republici Srpskoj, u Bosni i Hercegovini.¹

2. Dragan Obrenović pohađao je vojnu akademiju za obuku oficira JNA. Stekavši diplomu 1986. godine, kao oficir je službovao u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji, republikama u okviru bivše Jugoslavije, napredujući na sve odgovornije dužnosti.² Dana 1. decembra 1992. Dragan Obrenović je premješten u Vojsku Republike Srpske. Njegova prva dužnost u VRS-u bio je položaj načelnika štaba / zamjenika komandanta 1. zvorničke brigade, stacionirane u gradu Zvorniku u istočnoj Bosni i Hercegovini, na kojem je bio i u julu 1995. godine.³ U julu 1995. Dragan Obrenović je imao čin majora VRS-a. Od 8. avgusta 1995. do 15. septembra 1995. Dragan Obrenović je bio vršilac dužnosti komandanta Zvorničke brigade.⁴ Na položaju načelnika štaba Zvorničke brigade bio je do 30. aprila 1996., kada je postao vršilac dužnosti komandanta brigade, koja je dobila novi naziv, 303. motorizovana brigada. U avgustu 1998. godine, Dragan Obrenović je postao komandant brigade, čiji je naziv ponovno promijenjen, sada u 505. motorizovanu brigadu.⁵ U aprilu 2001., kada je uhapšen, Dragan Obrenović je imao čin potpukovnika VRS-a.⁶ Nedugo nakon hapšenja otpušten je iz VRS-a uslijed zdravstvenog stanja nastalog kao posljedica ranjavanja u ratu.⁷

B. Hronologija postupka

3. Tužilaštvo je 16. marta 2001. godine protiv Dragana Obrenovića podiglo Optužnicu, koju je sudija Liu Daqun potvrdio 9. aprila 2001. godine. Sudija Liu je naredio da do uručenja naloga za hapšenje ta, Prva optužnica ostane pod pečatom.⁸ U Prvoj optužnici Dragan Obrenović se tereti po pet tačaka: za saučesništvo u genocidu, kažnjivo po članu 4(3)(e) Statuta; za istrebljivanje, zločin protiv čovječnosti, kažnjivo po članu 5(b) Statuta; za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti, kažnjivo po članu

¹ Prvostepeni postupak u predmetu *Blagojević*, glavni pretres, 1. oktobar 2003., BT. 2417.

² Prvostepeni postupak u predmetu *Blagojević*, glavni pretres, 1. oktobar 2003., BT. 2418-2420.

³ Prvostepeni postupak u predmetu *Blagojević*, glavni pretres, 1. oktobar 2003., BT. 2420-2421.

⁴ Prvostepeni postupak u predmetu *Blagojević*, glavni pretres, 1. oktobar 2003., BT. 2421.

⁵ Prvostepeni postupak u predmetu *Blagojević*, glavni pretres, 1. oktobar 2003., BT. 2421.

⁶ Prvostepeni postupak u predmetu *Blagojević*, glavni pretres, 1. oktobar 2003., BT. 2421.

⁷ Dokazni predmet odbrane DS10-a, Izjava Dragana Obrenovića u vezi s kaznom, 30. jul 2003., str. 3.

5(a) Statuta; za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja, kažnjivo po članu 3 Statuta; te za progon na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi, zločin protiv čovječnosti, kažnjiv po članu 5(h) Statuta. Po svim tačkama Dragan Obrenović se tereti kako individualnom odgovornošću po članu 7(1) Statuta, tako i komandnom odgovornošću na osnovu člana 7(3) Statuta Međunarodnog suda.

4. Dana 15. aprila 2001. SFOR je Dragana Obrenovića uhapsio i zadržao ga u pritvoru, da bi ga istog dana predao Međunarodnom sudu. Dana 18. aprila 2001. predsjednik Međunarodnog suda je njegov predmet dodijelio Pretresnom vijeću II.⁹ Prilikom svog prvog stupanja pred sud, 18. aprila 2001., Dragan Obrenović se pred sudijom Davidom Huntom odrekao prava na to da mu bude pročitana cijeli tekst optužnice i izjasnio se nevinim po svim tačkama Prve optužnice.¹⁰ Sudija Hunt je izdao nalog da se Dragan Obrenović do daljnjega zadrži u pritvoru u Pritvorskoj jedinici Ujedinjenih nacija.¹¹

5. Odlukama sekretara Suda, g. Obrenoviću je za glavnog branioca dodijeljen g. David Eugene Wilson, počevši od 6. juna 2001.,¹² a za su-branioca g. Dušan Slijepčević, počevši od 13. jula 2001. godine.¹³ Ta je imenovanja sekretar Suda naknadno potvrdio kao stalna.¹⁴

6. Dana 11. septembra 2001. tužilac je podnio zahtjev kojim se traži da se postupci protiv Dragana Obrenovića, Vidoja Blagojevića (IT-98-33/1) i Dragana Jokića (IT-01-44) spoje u zajednički postupak, pod jedinstvenim brojem.¹⁵ Na zajedničkoj statusnoj konferenciji taj je zahtjev prihvaćen,¹⁶ te je tužilac 22. januara 2002. podnio Spojenu optužnicu za predmet pod brojem IT-02-53. Spojena

⁸ *Tužilac protiv Dragana Obrenovića*, predmet br. IT-01-43-I, "Nalog po pregledu Optužnice na osnovu člana 19 Statuta i nalog za neobjelodanjivanje", 9. april 2001.; *Tužilac protiv Dragana Obrenovića*, predmet br. IT-01-43-I, "Nalog za hapšenje, Nalog za predaju", 9. april 2001.

⁹ *Tužilac protiv Dragana Obrenovića*, predmet br. IT-01-43-I, "Nalog predsjednika o dodjeli predmeta pretresnom vijeću", 18. april 2001.

¹⁰ *Tužilac protiv Dragana Obrenovića*, predmet br. IT-01-43-I, prvo stupanje pred sud, 18. april 2001., T. 2-3.

¹¹ *Tužilac protiv Dragana Obrenovića*, predmet br. IT-01-43-I, "Nalog za pritvor", 18. april 2001. Molbu Dragana Obrenovića za privremeno puštanje na slobodu Pretresno vijeće II je odbilo, kao i njegovu žalbu na takvu odluku. Prema tome, Obrenović je od dovođenja u Međunarodni sud sve vrijeme proveo u pritvoru u Pritvorskoj jedinici UN-a. *Vidi Tužilac protiv Blagojevića i dr.*, "Odluka po zahtjevu Dragana Obrenovića za privremeno puštanje na slobodu", 23. jula 2002.; *Tužilac protiv Vidoja Blagojevića, Dragana Obrenovića, Dragana Jokića i Momira Nikolića*, predmet br. IT-02-60-AR65.2, "Odluka o privremenom puštanju na slobodu Vidoja Blagojevića i Dragana Obrenovića", 3. oktobar 2002.; *Tužilac protiv Blagojevića i dr.*, "Odluka po zahtjevu Dragana Obrenovića za privremeno puštanje na slobodu", 19. novembar 2002.; *Tužilac protiv Vidoja Blagojevića, Dragana Obrenovića, Dragana Jokića i Momira Nikolića*, predmet br. IT-02-60-AR65.3& ITT-02-60-AR65.4, "Odluka po molbama Blagojevića i Obrenovića za dozvolu za ulaganje žalbe", 16. januar 2003.

¹² *Tužilac protiv Dragana Obrenovića*, predmet br. IT-01-43-PT, Odluka sekretara, 8. juni 2001.

¹³ *Tužilac protiv Dragana Obrenovića*, predmet br. IT-01-43-PT, Odluka sekretara, 17. juli 2001.

¹⁴ *Tužilac protiv Dragana Obrenovića*, predmet br. IT-01-43-PT, Odluka sekretara, 11. oktobar 2001.

¹⁵ *Tužilac protiv Dragana Obrenovića*, predmet br. IT-01-43-PT, *Tužilac protiv Vidoja Blagojevića*, predmet br. IT-98-33/1-PT, i *Tužilac protiv Dragana Jokića*, predmet br. IT-01-44-PT, "Prosecution's Motion for Joinder" / "Zahtjev tužioca za spajanje postupaka", 11. septembar 2001.

¹⁶ *Tužilac protiv Dragana Obrenovića*, predmet br. IT-01-43-PT, *Tužilac protiv Vidoja Blagojevića*, predmet br. IT-98-33/1-PT, i *Tužilac protiv Dragana Jokića*, predmet br. IT-01-44-PT, statusna konferencija, 15. januar 2002., T. 59.

optužnica trojicu optuženih tereti kao članove udruženog zločinačkog poduhvata, čiji je zajednički cilj bio "da se žene i djeca iz srebreničke enklave prisilno premjeste u Kladanj, 12. i 13. jula 1995. godine, te da se zarobe, zatoče i po prijekom postupku strijeljanjem pogube i pokopaju hiljade muškaraca i mladića bosanskih Muslimana iz srebreničke enklave u dobi od 16 do 60 godina, u periodu od 12. do približno 19. jula 1995. godine".¹⁷ U Spojenoj optužnici Dragan Obrenović se tereti istim optužbama kao u Prvoj optužnici, kako po članu 7(1) tako i po članu 7(3) Statuta.

7. Dana 17. maja 2002. Pretresno vijeće II je odobrilo tužiočev zahtjev za spajanje optužnice protiv Momira Nikolića (IT-02-56) sa pomenutom Spojenom optužnicom. Pretresno vijeće je izdalo nalog da se protiv četvorice optuženih podigne zajednička optužnica i vodi zajednički postupak te je tužiocu u tom smislu naredilo da izmijenjenu spojenu optužnicu podnese u roku od pet radnih dana.¹⁸ Tužilac je Izmijenjenu spojenu optužnicu podnio pod brojem IT-02-60, 27. maja 2002. godine. Optužbe i modaliteti odgovornosti kojima se Dragan Obrenović tereti u toj optužnici ostali su nepromijenjeni u odnosu na prethodnu Spojenu optužnicu.¹⁹

8. Dana 1. aprila 2003., na osnovu naloga predsjednika Međunarodnog suda, predmet je od Pretresnog vijeća II prebačen Pretresnom vijeću I u sljedećem sastavu: sudija Liu Daqun, predsjedavajući (Kina), sudija Volodymyr Vassylenko (Ukrajina) i sudija Carmen Maria Argibay (Argentina).²⁰

9. Početak suđenja četvorici optuženih zakazan je za 6. maj 2003. godine.²¹ Nakon potvrdnog izjašnjenja o krivici dotad saoptuženog Momira Nikolića, početak suđenja odgođen je do 14. maja 2003. godine.

10. Dana 20. maja 2003., po završetku glavnog ispitivanja prvog svjedoka optužbe, tužilac i Dragan Obrenović podnijeli su "Zajednički prijedlog za razmatranje Sporazuma o izjašnjavanju o krivici između Dragana Obrenovića i Tužilaštva", na osnovu pravila 62ter. Na javnom pretresu po Zajedničkom prijedlogu održanom 21. maja 2003. godine Pretresno vijeće je prihvatilo Sporazum o

¹⁷ *Tužilac protiv Vidoja Blagojevića, Dragana Obrenovića i Dragana Jokića*, predmet br. IT-02-53-I, Spojena optužnica, 22. januar 2002.

¹⁸ *Tužilac protiv Momira Nikolića*, predmet br. IT-02-56-I, "Odluka po zahtjevu optužbe za spajanje postupaka", 17. maj 2002.

¹⁹ *Tužilac protiv Vidoja Blagojevića, Dragana Obrenovića, Dragana Jokića i Momira Nikolića*, predmet br. IT-02-60-PT, (dalje u tekstu: *Tužilac protiv Blagojevića i dr.*), Izmijenjena spojena optužnica, 27. maj 2002.

²⁰ *Tužilac protiv Blagojevića i dr.*, predmet br. IT-02-60-PT, "Nalog o raspoređivanju sudija u Pretresno vijeće za predmet", 1. april 2003. Dvoje sudija *ad litem*, sudija Volodymyr Vassylenko i sudija Carmen Maria Argibay, imenovani su za ovaj predmet dopisom generalnog sekretara Ujedinjenih nacija od 21. januar 2003., u skladu sa članom 13ter Statuta.

²¹ *Tužilac protiv Blagojevića i dr.*, predmet br. IT-02-60-PT, "Nalog o rasporedu", 6. decembar 2002.

izjašnjavanju o krivici i potvrdno izjašnjenje o krivici, te Dragana Obrenovića proglasilo krivim po tački 5 Optužnice, odnosno po optužbi za progon kao zločin protiv čovječnosti.²²

11. Dana 22. maja 2003., u skladu s odredbama Sporazuma o izjašnjavanju o krivici i sa svojom obavezom prema Pretresnom vijeću utvrđenom na pretresu o izjašnjavanju o krivici,²³ tužilac je Pretresnom vijeću podnio prijedlog da se odbace sve preostale tačke Optužnice. Dana 23. maja 2003. Pretresno vijeće je taj prijedlog prihvatilo, te izdalo i nalog da se postupak protiv Dragana Obrenovića odvoji od postupka protiv Blagojevića i Jokića.²⁴ Istoga dana sekretar je postupku protiv Dragana Obrenovića dodijelio broj IT-02-60/2.²⁵

C. Sporazum o izjašnjavanju o krivici, potvrdno izjašnjenje o krivici i osuđujuća presuda

12. Kako je već rečeno, odredbe sporazuma između Dragana Obrenovića i Tužilaštva sadržana su u Aneksu A Zajedničkog prijedloga podnijetog 20. maja 2003., a Pretresno vijeće ih je prihvatilo na pretresu o izjašnjavanju o krivici. Detalji u vezi sa činjeničnom osnovom navoda optužbe i učešćem okrivljenog u tim događajima iznose se u Izjavi o činjenicama koje su ovdje uvrštene kao Aneks B.

13. U Sporazumu o izjašnjavanju o krivici, Dragan Obrenović je pristao da se izjasni krivim po tački 5 Optužnice u kojoj se tereti za progon na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi. Dragan Obrenović je sporazuman s tim da se izjasni krivim po tački 5 zbog toga što "činjenično jeste kriv, i potvrđuje da snosi punu odgovornost za svoje postupke koji su predmet Optužnice".²⁶ Dragan Obrenović potvrđuje da je svjestan toga da bi na suđenju tužilac morao da van razumne sumnje dokaže sljedeće elemente iz člana 5(h): (a) da je u vremenu na koje se odnosi Optužnica postojao oružani sukob;²⁷ (b) da je postojao rasprostranjeni ili sistematski napad usmjeren protiv civilnog stanovništva i da je Dragan Obrenović, na način povezan s tim napadom, počinio djela protiv civilnog stanovništva koja predstavljaju kršenje njihovih ljudskih prava;²⁸ (c) da je ponašanje

²² *Tužilac protiv Vidoja Blagojevića, Dragana Obrenovića i Dragana Jokića*, predmet br. IT-02-60-T, 21. maja 2003., pretres o izjašnjavanju o krivici, T. 560.

²³ Pretres o izjašnjavanju o krivici, T. 552.

²⁴ *Tužilac protiv Vidoja Blagojevića, Dragana Obrenovića i Dragana Jokića*, predmet br. IT-02-60-T, "Odvajanje postupaka i Nalog o rasporedu".

²⁵ *Tužilac protiv Dragana Obrenovića*, predmet br. IT-02-60/2, Odluka, 23. maj 2003.

²⁶ Sporazum o izjašnjavanju o krivici, par. 2-3.

²⁷ Sporazum o izjašnjavanju o krivici, par. 6(a). Dragan Obrenović je saglasan i sporazuman s tim da se navod o oružanom sukobu u paragrafu 15 Optužnice odnosi na oružani sukob koji je počeo 6. aprila 1992. i završio Dejtonskim sporazumom potpisanim 14. decembra 1995. godine.

²⁸ Sporazum o izjašnjavanju o krivici, par. 6(b). Dragan Obrenović je saglasan i sporazuman s tim da je rasprostranjeni i sistematski napad na civilno stanovništvo Srebrenice, kako se navodi u paragrafu 17 Optužnice i kako je opisano u paragrafima 18-26 Optužnice, uključuje načine nabrojane u paragrafu 59 Optužnice pod stavkama a)–d) budući da Dragan Obrenović nije bio optužen za prisilno premještanje.

Dragana Obrenovića počinjeno na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi i s diskriminacionom namjerom;²⁹ te (d) da je Dragan Obrenović bio svjestan šireg konteksta u kojem se odvija njegovo ponašanje.³⁰

14. Pored toga, Dragan Obrenović je sporazuman s tim da "sarađuje sa Tužilaštvom i dostavlja mu istinite i potpune informacije kad god se to od njega bude zatražilo", odnosno da se sastaje s tužiocem kad god to bude potrebno, da "na zahtjev Tužilaštva" istinito svjedoči na suđenju svojim bivšim saoptuženicima, te "u bilo kojem drugom suđenju, raspravi ili postupku druge vrste pred ovim Međunarodnim sudom protiv optuženih za krivična djela u vezi s padom Srebrenice u julu 1995. godine i događajima nakon njega".³¹ Dragan Obrenović je nadalje sporazuman s tim da ne uloži žalbu na presudu o kazni koju će mu izreći Pretresno vijeće, izuzev u slučaju da izrečena kazna bude veća od raspona koji je preporučio tužilac.³²

15. Dragan Obrenović je svjestan toga da se potvrdnim izjašnjavanjem o krivici dobrovoljno odriče određenih proceduralnih prava, uključujući: pravo da se izjasni da nije kriv i da od optužbe zahtijeva da van razumne sumnje dokaže navode iz Optužnice na pravičnom i nepristrasnom javnom suđenju; pravo da pripremi i da na tom javnom suđenju iznese svoju odbranu na optužbe; pravo da na svom suđenju ispita ili da se u njegovo ime ispitaju svjedoci koji ga terete, kao i da se na suđenje dovedu svjedoci odbrane i ispitaju u njegovo ime, pod istim uslovima kao i svjedoci koji ga terete; pravo da ne mora da svjedoči protiv sebe ili da prizna krivicu; pravo da se brani šutnjom; i pravo žalbe na svako presuđenje o krivici, kao i žalbe na sva sudska rješenja donesena u pretpretresnoj fazi postupka.³³

16. U zamjenu za potvrdno izjašnjenje o krivici Dragana Obrenovića po tački 5 i za ispunjenje svih njegovih obaveza iz Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, optužba je sporazumna da Pretresnom vijeću predloži da, između ostalog, izrekne kaznu od 15 do 20 godina. Nadalje, tužilac je sporazuman s tim da

²⁹ Sporazum o izjašnjavanju o krivici, par. 6(c). Dragan Obrenović je saglasan i sporazuman s tim da je jedan od razloga za njegove postupke opisane u Optužnici i Sporazumu o izjašnjavanju o krivici bio taj što su žrtve bile bosanski Muslimani.

³⁰ Sporazum o izjašnjavanju o krivici, par. 6(d). Dragan Obrenović je saglasan i sporazuman s tim da je bio svjestan rasprostranjenih ili sistematskih nedjela opisanih u Optužnici i Sporazumu o izjašnjavanju o krivici, te njihovih posljedica po cjelokupno stanovništvo bosanskih Muslimana srebreničke enklave.

³¹ Sporazum o izjašnjavanju o krivici, par. 9.

³² Sporazum o izjašnjavanju o krivici, par. 14.

³³ Sporazum o izjašnjavanju o krivici, par. 17.

u trenutku kad Pretresno vijeće prihvati Sporazum o izjašnjavanju o krivici, bez štete po ijednu od strana, predloži da se odbace ostale optužbe protiv Dragana Obrenovića sadržane u Optužnici.³⁴

17. U Sporazumu o izjašnjavanju o krivici i na pretresu o izjašnjavanju o krivici, Dragan Obrenović je potvrdio da je razumio sve pojedinosti Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, te da se o krivici potvrdno izjasnio potpuno dobrovoljno, bez prijetnji ili prisile.³⁵ Pored toga, potvrdio je da je razumio da Pretresno vijeće nije obavezno da prihvati raspon kazne koji su predložile strane u postupku.³⁶ Pretresno vijeće je na pretresu o izjašnjavanju o krivici je Dragana Obrenovića ispitalo o svim aspektima njegovog potvrdnog izjašnjavanja o krivici.³⁷ Dragan Obrenović je tada zamoljen da se izjasni o krivici po tački 5; izjasnio se krivim.³⁸

18. Po okončanju tog pretresa, Pretresno vijeće je zaključilo da činjenice sadržane u Sporazumu o izjašnjavanju o krivici pružaju dovoljno čvrste činjenične osnove da se on proglasi krivim po tački 5 Optužnice. Pretresno vijeće se uvjerilo da potvrdno izjašnjavanje o krivici ispunjava uslove iz pravila 62bis³⁹ i shodno tome ga je prihvatilo, te osudilo Dragana Obrenovića po tački 5 Optužnice.⁴⁰

19. Prema stavu ovog Pretresnog vijeća iz jedne ranije prilike, prihvatanje potvrdne izjave o krivici na osnovu sporazuma o izjašnjavanju o krivici mora da uslijedi tek nakon što pretresno vijeće pažljivo razmotri razne faktore, među kojima i to da li preostale optužbe odražavaju ukupnost kažnjivog ponašanja optuženog, da li će ostati tačan istorijski zapis o događajima, da li su u utanačenjima sporazuma u potpunosti ispoštovana prava optuženog, te da li se na dužan način vodilo računa o interesima žrtava.⁴¹

20. Nakon što je dobilo na rješavanje Zajednički prijedlog, Pretresno vijeće je pažljivo razmotrilo razne faktore koje prihvatanje ili odbacivanje Sporazuma o izjašnjavanju o krivici i potvrdne izjave o

³⁴ Sporazum o izjašnjavanju o krivici, par. 4.

³⁵ Sporazum o izjašnjavanju o krivici, par. 19-21; pretres o izjašnjavanju o krivici, T. 558-59.

³⁶ Sporazum o izjašnjavanju o krivici, par. 13; pretres o izjašnjavanju o krivici, T. 558.

³⁷ Pretres o izjašnjavanju o krivici, T. 558-559. Pretresno vijeće je Dragana Obrenoviću postavilo precizno pitanje razumije li on *posljedice* potvrdne izjave o krivici za progon kako bi i na taj način provjerilo da li je optuženi upućen u sve aspekte potvrdnog izjašnjenja o krivici. Osim toga, Pretresno vijeće je g. Obrenoviću postavilo i pitanje da li on razumije da Pretresno vijeće, shodno pravilu 62ter(B), nije vezano prijedlogom kazne koji iznese tužilac, na što je Obrenović odgovorio da mu je to potpuno jasno.

³⁸ Pretres o izjašnjavanju o krivici, T. 560.

³⁹ Pravilo 62bis ("Potvrdno izjašnjavanje o krivici") predviđa: "Ako se optuženi izjasni da je kriv u skladu s pravilom 62(vi), ili zatraži da se njegova izjava o krivici izmijeni u potvrdnu, te ako se pretresno vijeće uvjeri: (i) da je potvrdna izjava o krivici data dobrovoljno; (ii) da je potvrdna izjava o krivici data upućeno; (iii) da potvrdna izjava o krivici nije dvosmislena; i (iv) da postoje dovoljne činjenične osnove za postojanje krivičnog djela i učestvovanje optuženog u istom, bilo na osnovu nezavisnih indicija ili toga što ne postoji nikakvo bitno neslaganje između strana u pogledu predmetnih činjenica, pretresno vijeće može proglasiti optuženog krivim i uputiti sekretara da odredi datum za pretres pred izricanje kazne."

⁴⁰ Pretres o izjašnjavanju o krivici, T. 560.

⁴¹ Presuda o kazni u predmetu *Nikolić*, par. 52, 65-66.

krivici implicira. Pretresno vijeće je utvrdilo da je priznanje krivice Dragana Obrenovića na osnovu Sporazuma o izjašnjavanju o krivici u interesu pravde tako da je, 21. maja 2003., prihvatilo njegovu potvrdnu izjavu o krivici. Tu odluku Pretresno vijeće je donijelo na osnovu, između ostalog, sljedećih faktora: (a) toga što je Dragan Obrenović prihvatio odgovornost za svoje kažnjivo ponašanje; (b) toga što je sastavljen zapis, koji niko ne osporava, o zločinima nakon pada Srebrenice i koji predstavlja mogući doprinos pomirenju; (c) pristanka Dragana Obrenovića da saraduje s Tužilaštvom i da svjedoči u postupcima protiv drugih okrivljenika optuženih za zločine u vezi sa Srebrenicom, naročito s obzirom na njegov položaj oficira VRS-a; (d) činjenice da neće biti potrebe da neki svjedoci svjedoče pred Međunarodnim sudom; te (e) činjenice da tužilac nije povukao nijedan činjenični navod u vezi s kažnjivim ponašanjem za koje je Dragan Obrenović prihvatio individualnu krivičnu odgovornost. Pretresno vijeće je osim toga smatralo da optuženi ima pravo da odluči kako će se izjasniti po optužbama kojima se tereti.

21. Dana 30. jula 2003., u skladu s nalogom Pretresnog vijeća, strane su podnijele podneske u vezi s odmjeravanjem kazne.⁴² Pretresno vijeće je optužbi i odbrani dalo mogućnost da podnesu i dodatne argumente u vezi sa saradnjom Dragana Obrenovića sa Tužilaštvom nakon njegovog svjedočenja na suđenju u predmetu *Blagojević*.⁴³ Ti argumenti podnijeti su 23. oktobra 2003. godine.⁴⁴

D. Pretres o odmjeravanju kazne

22. Pretres o odmjeravanju kazne za Dragana Obrenovića održan je 30. oktobra 2003. godine. Optužba nije pozvala nijednog svjedoka. Međutim, na statusnoj konferenciji održanoj 10. septembra 2003. Pretresno vijeće je u spis kao dokaze optužbe na osnovu pravila 92bis(D) uvrstilo transkripte iskaza pet svjedoka iz predmeta *Tužilac protiv Radislava Krstića* (predmet br. IT-98-33-T).⁴⁵ Osim toga, na pretresu o odmjeravanju kazne tužilac je zatražio da se u dokaze uvrsti iskaz koji je Dragan Obrenović dao na suđenju u predmetu *Blagojević* kako bi Pretresno vijeće moglo ocijeniti obim

⁴² Svoj podnesak o kazni odbrana je podnijela povjerljivo. Na statusnoj konferenciji održanoj 10. septembra 2003. odbrana je Pretresnom vijeću objasnila da je glavni razlog za to bilo nastojanje da se zaštite svjedoci koji će se pojaviti u sudnici prilikom pretresa o kazni i čije su izjave priložene uz podnesak o kazni. Odbrana je zatražila da se povjerljivi status ukine tek kratko vrijeme prije pretresa kako bi se obezbijedilo da se svjedoci ne izlože bilo kakvim neugodnostima prije davanja iskaza. T. 1463-65. Pretresno vijeće, je u svom nalogu o rasporedu za pretres o odmjeravanju kazne izdanom 10. oktobra 2003. naredilo da se povjerljivi status podneska odbrane u vezi s kaznom ukine 23. oktobra 2003.

⁴³ Dragan Obrenović je svjedočio za optužbu na suđenju u predmetu *Blagojević*, od 1. do 10. oktobra 2003. godine. Pretresno vijeće napominje za spis da sudije raspoređene na ovaj predmet rješavaju i u prvostepenom postupku u predmetu *Blagojević*.

⁴⁴ Odbrana je svoje dodatne argumente podnijela povjerljivo.

⁴⁵ Statusna konferencija, T. 1470. Tri od ovih pet svjedoka preživjela su masovna pogubljenja: jedan svjedok je dokumentovao posljedice zločina počinjenih nakon pada Srebrenice na žrtve, a jedna svjedokinja je dala iskaz o tome kako živi nakon što su je odvojili od supruga i dvojice sinova. Posrijedi su svjedoci L, O, I, DD i Teufika Ibrahimfendić.

saradnje Dragana Obrenovića sa Tužilaštvom, podsjećajući da su dodatni podnesci obiju strana bazirani na tom njegovom iskazu. Pretresno vijeće je taj zahtjev odobrilo.⁴⁶

23. Pretresno vijeće je u sudnici saslušalo četiri svjedoka odbrane, od kojih su dva svjedočila na zatvorenoj sjednici. Odbrana je na pretresu o odmjeravanju kazne za uvrštavanje predložila devet izjava svjedoka na osnovu pravila 92bis(B).⁴⁷ Pretresno vijeće je prijedlog odobrilo.⁴⁸ Svi iskazi svjedoka, uključujući i izjave po pravilu 92bis(B), odnose se na ličnost Dragana Obrenovića i razmatraju se niže u tekstu.

24. Odbrana je zatražila da se Draganu Obrenoviću dozvoli da se obrati Vijeću prilikom zaključivanja postupka odmjeravanja kazne.⁴⁹ Pretresno vijeće je to odobrilo i Dragan Obrenović je dao završnu izjavu.

II. ČINJENIČNE OSNOVE NA KOJIMA SE ZASNIVA OSUĐUJUĆA PRESUDA

25. U Sporazumu o izjašnjavanju o krivici strane u postupku su tačno navele paragrafe iz Optužnice na kojima je zasnovano potvrdno izjašnjavanje o krivici. Nadalje, Dragan Obrenović je u okviru Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, između ostalog, precizno naveo svoja djela i propuste u vezi s optužbom za progon. Pretresno vijeće je zaključilo da postoje dovoljne činjenične osnove za zločin progona da se prihvati potvrdno izjašnjavanje o krivici zasnovano na činjeničnim navodima Optužnice koje je Dragan Obrenović potvrdio kao istinite i tačne, te na njegovoj Izjavi o činjenicama. Detaljan prikaz činjenica na kojima je utemeljena osuda nalazi se u ta dva dokumenta; slijedi sažeti prikaz činjeničnih osnova.

26. Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija je u aprilu 1993. usvojio Rezoluciju br. 819, u kojoj je izrazio duboku uznemirenost zbog informacija “o ubrzanom pogoršanju situacije u Srebrenici i područjima oko nje, kao posljedice trajnih i namjernih oružanih napada i granatiranja nevinog civilnog stanovništva od strane paravojnih jedinica bosanskih Srba,” te saznanja “da je tragična situacija na humanitarnom planu u Srebrenici i okolini direktna posljedica brutalnih akcija paravojnih jedinica bosanskih Srba, kojima je silom primoran na iseljavanje veliki broj civila, posebno žena, djece i starih

⁴⁶ Pretres o odmjeravanju kazne, T. 1488.

⁴⁷ Izjave svjedoka DS1-DS8 bile su priložene uz podnesak o kazni. Izjava DS9 je bila priložena uz spisak dokaznih predmeta Dragana Obrenovića za pretres o odmjeravanju kazne, podnesen 28. oktobra 2003. (dalje u tekstu: spisak dokaznih predmeta).

⁴⁸ Pretres o odmjeravanju kazne, T. 1488. Pored ovih, na pretresu o odmjeravanju kazne u spis su uvršteni i svi daljnji dokumenti iz spiska dokaznih predmeta, T. 1489.

⁴⁹ Pretres o odmjeravanju kazne, T. 1487.

lica”.⁵⁰ Savjet bezbjednosti je, između ostalog, zatražio da “sve strane i drugi na koje se to odnosi tretiraju Srebrenicu i njenu okolinu kao bezbjedno područje na kojem ne smije biti oružanih napada niti bilo kakvog drugog neprijateljskog čina” i da “paravojne jedinice bosanskih Srba odmah prekinu oružane napade na Srebrenicu i da se odmah povuku sa područja koja okružuju Srebrenicu”. Savjet bezbjednosti je nadalje naveo da traži da “generalni sekretar sa ciljem praćenja situacije na humanitarnom planu u zaštićenoj oblasti odmah preduzme korake da se poveća prisustvo UNPROFOR-a u Srebrenici i okolini; zahtjeva da sve strane i ostali kojih se to tiče u potpunosti i bez odlaganja sarađuju sa UNPROFOR-om u tom smislu”.⁵¹

27. U julu 1994. komandant Bratunačke brigade, potpukovnik Slavko Ognjenović, izdao je Informaciju u kojoj se, između ostalog, navodi sljedeće:

Vojsku RS moramo neprekidno opremiti, obučavati, disciplinovati i pripremati za vršenje tog odlučujućeg zadatka - protjerivanje Muslimana iz enklave Srebrenica. Oko enklave Srebrenica nema povlačenja, već se mora ići naprijed. Neprijatelju treba zagorčavati život i činiti nemogućim privremeni opstanak u enklavi, da bi što prije organizovano masovno napustio enklavu, shvatajući da mu u njoj nema opstanka.⁵²

U martu 1995. godine političke i vojne vođe Republike Srpske izdale su naloge u kojima se, između ostalog, poziva na stvaranje "uslova totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života" za mještane Srebrenice.⁵³

28. U razdoblju od 6. do 11. jula 1995., jedinice Drinskog korpusa granatirale su i napale srebreničku enklavu.⁵⁴ Prema Optužnici, "[t]okom nekoliko dana nakon ovog napada na Srebrenicu, snage VRS-a su zarobile, zatočile, po prijekom postupku pogubile i pokopale više od 7.000 muškaraca i mladića bosanskih Muslimana iz enklave Srebrenica, a djecu i žene, bosanske Muslimane, prisilno premjestile izvan enklave.⁵⁵

29. Krivično djelo progona za koje se Dragan Obrenović tereti u tački 5 Optužnice bilo je izvršeno na sljedeći način: (a) ubistvom hiljada civila, bosanskih Muslimana, uključujući muškarce, žene, djecu i starce; (b) okrutnim i nečovječnim postupanjem sa civilima bosanskim Muslimanima, uključujući premlaćivanja civila u školama i u drugim centrima za zatočavanje na području Zvornika, od 13. do

⁵⁰ Rezolucija 819 (1993) usvojena na 3199. sjednici Savjeta bezbjednosti 16. aprila 1993., S/RES/819 (1993) (dalje u tekstu: Rezolucija Savjeta bezbjednosti 819 (1993)).

⁵¹ Naposljetku, Savjet bezbjednosti zatražio je "neometanu isporuku humanitarne pomoći svim dijelovima Republike Bosne i Hercegovine, a posebno civilnom stanovništvu Srebrenice i područjima oko nje" i podsjetio da svako ometanje isporuke humanitarne pomoći "predstavlja ozbiljno kršenje međunarodnog humanitarnog prava". Rezolucija Savjeta bezbjednosti 819 (1993).

⁵² Optužnica, par. 22.

⁵³ Optužnica, par. 23, citiraju se uputstva Radovana Karadžića iz "Direktive op. br. 07", koju je Vrhovna komanda Oružanih snaga Republike Srpske izdala 8. marta 1995. godine.

⁵⁴ Optužnica, par. 25.

16. jula 1995. godine;⁵⁶ (c) terorisanjem civila bosanskih Muslimana iz Srebrenice i Potočara u razdoblju od 13. do 16. jula 1995. godine;⁵⁷ te (d) uništavanjem lične imovine i predmeta u vlasništvu civila bosanskih Muslimana iz Srebrenice, koji su bili zatočeni i ubijeni na području Zvornika.⁵⁸

A. Ubistvo hiljada civila bosanskih Muslimana

30. Sredinom jula 1995. godine, unutar približno sedmice dana, zarobljeno je, zatočeno i na raznim lokacijama na području opština Bratunac i Zvornik pogubljeno oko 6.000 bosanskih muškaraca koji su u "koloni" izbjegli iz Srebrenice. Duž ceste koja vodi od Bratunca do Zvornika, nekadašnja imena naselja, zajednica ili mjesta na kojima su se odvijale obrazovne, kulturne i radne aktivnosti, kao i geografska obilježja, sada se koriste da označe mjesta masovnog pogubljenja: rijeka Jadar, dolina Cerske, škola u Petkovicima, Dom kulture u Pilici, te sela Tišća i Orahovac.⁵⁹ Na jednoj lokaciji, vojnoj ekonomiji Branjevo, približno 1.200 muškaraca bosanskih Muslimana, zarobljenih iz kolone, strijeljano je iz automatskog oružja.⁶⁰ U skladištu u Kravici, 13. jula 1995. godine, pogubljeno je više od 1.000 zarobljenika.⁶¹ Dragan Obrenović je za ubijanje zarobljenika zatočenih u skladištu u Kravici saznao 15. jula 1995. godine.⁶²

31. Pripadnici Zvorničke brigade, uključujući pripadnike vojne policije, učestvovali su u masovnim pogubljenjima tih muškaraca, bosanskih Muslimana, bilo neposredno kao egzekutori⁶³ bilo

⁵⁵ Optužnica, par. 26.

⁵⁶ Ovdje navedene radnje preuzete su iz teksta Sporazuma o izjašnjanju o krivici, par. 6(b)(2). Formulacije se donekle razlikuju od onih iz paragrafa 59 Optužnice, no Pretresno vijeće smatra da radnje o kojima su se strane sporazumjele tačnije odražavaju postupke iz kojih proizlazi krivična odgovornost Dragana Obrenovića i da konstituišu kažnjivo ponašanje u vezi s kojim se on izjasnio krivim. Shodno tome, Pretresno vijeće paragraf 59(b) Optužnice smatra izmijenjenim na način da on glasi: "okrutnim i nečovječnim postupanjem sa civilima bosanskim Muslimanima, uključujući premlaćivanja civila u školama i u drugim centrima za zatočavanje na području Zvornika, od 13. do 16. jula 1995. godine".

⁵⁷ Ovdje navedene radnje preuzete su iz teksta Sporazuma o izjašnjanju o krivici, par. 6(b)(3). Formulacije se donekle razlikuju od onih iz paragrafa 59 Optužnice, no Pretresno vijeće smatra da radnje o kojima su se strane sporazumjele tačnije odražavaju postupke iz kojih proizlazi krivična odgovornost Dragana Obrenovića i da konstituišu kažnjivo ponašanje u vezi s kojim se on izjasnio krivim. Shodno tome, Pretresno vijeće paragraf 59(c) Optužnice smatra izmijenjenim na način da on glasi: "terorisanjem civila bosanskih Muslimana iz Srebrenice i Potočara, od 13. do 16. jula 1995. godine."

⁵⁸ Ovdje navedene radnje preuzete su iz teksta Sporazuma o izjašnjanju o krivici, par. 6(b)(4). Formulacije se donekle razlikuju od onih iz paragrafa 59 Optužnice, no Pretresno vijeće smatra da radnje o kojima su se strane sporazumjele tačnije odražavaju postupke iz kojih proizlazi krivična odgovornost Dragana Obrenovića i da konstituišu kažnjivo ponašanje u vezi s kojim se Dragan Obrenović izjasnio krivim. Shodno tome, Pretresno vijeće paragraf 59(d) Optužnice smatra izmijenjenim na način da glasi: "uništavanjem lične imovine i predmeta u vlasništvu civila, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, koji su bili zatočeni i ubijeni na području Zvornika".

⁵⁹ *Vidi* Optužnicu, par. 46.

⁶⁰ Optužnica, par. 46.10.

⁶¹ Optužnica, par. 46.4.

⁶² Izjava o činjenicama, str. 4.

⁶³ Konkretno, Dragan Obrenović je čuo da je Drago Nikolić, načelnik bezbjednosti Zvorničke brigade, učestvovao u pogubljenju kod škole u Orahovcu. *Vidi* Izjavu o činjenicama, str. 6.

tako što su pomagali čuvajući zarobljenike i prevozeći zarobljene ljude na stratišta.⁶⁴ Pripadnici Zvorničke brigade pored toga su pomagali i u transportu leševa smaknutih muškaraca, bosanskih Muslimana, na masovna grobišta.⁶⁵

32. Dragan Obrenović je potvrdio da mu je 13. jula 1995. uveče Drago Nikolić, načelnik za bezbjednost Zvorničke brigade, rekao za plan da se "ogroman broj zarobljenika Muslimana" dovede iz Bratunca u Zvornik i ondje pogubi. Dragan Obrenović je nadalje izjavio da je mislio da "ogroman broj zarobljenika Muslimana" znači na hiljade zarobljenih Muslimana, pošto [je] već znao iz obavještajnih podataka i drugih informacija /.../ ranije tog dana da ih je na hiljade uhvaćeno dolje u području Konjević Polja".⁶⁶ Sudeći po tome što je rekao Drago Nikolić, svi su, pa i komandant Dragana Obrenovića, znali za plan da se zarobljenici pobiju.⁶⁷

33. Dragan Obrenović izjavljuje da je "znao da se vrši operacija ubijanja" kada se vratio u komandu Zvorničke brigade ujutro 15. jula 1995. godine; Dragan Jokić mu je rekao da je imao ogromnih problema sa ukopavanjem strijeljanih i sa čuvanjem zatvorenika koje tek treba strijeljati.⁶⁸

34. Dana 16. jula 1995., Ostoja Stanišić, komandant 6. bataljona Zvorničke brigade, rekao je Dragana Obrenoviću da su muslimanske zarobljenike koje je pukovnik Ljubiša Beara, načelnik bezbjednosti Glavnog štaba VRS-a, doveo u školu u Petkovcima odveli na branu kod Petkovaca na strijeljanje. Posljednja grupa zarobljenika smaknuta je kod škole, a pripadnici 6. bataljona Zvorničke brigade morali su leševe prevesti do masovne grobnice kod brane.⁶⁹

B. Okrutno i nečovječno postupanje sa civilima bosanskim Muslimanima

35. Muslimanski civili bili su podvrgnuti nasilju uključujući premlaćivanje u školama i drugim centrima za zatočavanje na području Zvornika. Dana 13. jula 1995. u Lukama, u blizini sela Tišća, vojnici VRS-a su "odabrali" neke od žena koje su u Potočarima bile odvojene od muških članova svojih porodica. Morale su otići u školu gdje su ih vrijeđali i napadali. Vojnici VRS-a su odabrali i neke muškarce i mladiće te i njih zlostavljali prije nego što će ih odvesti na pogubljenje.⁷⁰

⁶⁴ *Vidi* Izjavu o činjenicama, str. 5.

⁶⁵ Izjava o činjenicama, str. 2 i 6; Optužnica, par. 46.9 i 46.10.

⁶⁶ Izjava o činjenicama, str. 1.

⁶⁷ Izjava o činjenicama, str. 1.

⁶⁸ Izjava o činjenicama, str. 3.

⁶⁹ Optužnica, par. 46.8; Izjava o činjenicama, str. 6.

⁷⁰ Optužnica, par. 46.5.

C. Terorisanje civila bosanskih Muslimana iz Srebrenice i Potočara

36. Civilni bosanski Muslimani koji su iz Srebrenice i Potočara odvedeni u Zvornik u razdoblju od 13. do 16. jula 1995. bili su podvrgnuti terorisanju. U centrima za zatočavanje i na stratištima te su civile zlostavljali i vrijeđali.

D. Uništavanje lične imovine

37. Počev oko 12. jula 1995. pa nadalje tokom cijelog perioda pogubljenja, pripadnici VRS-a i MUP-a na području su Zvornika oduzimali i uništavali ličnu imovinu zarobljenih bosanskih Muslimana, uključujući i njihove lične dokumente.⁷¹

III. INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST

38. Dragan Obrenović se smatra krivično odgovornim za krivično djelo progona na osnovu člana 7(1) i 7 (3) Statuta. Dragan Obrenović se tereti i prihvatio je odgovornost po članu 7(1) za počinjenje, planiranje, poticanje, naređivanje te pomaganje i podržavanje na druge načine u planiranju, pripremi i izvršenju progona. U Optužnici se precizira da se korišćenjem riječi "počini[ti]" ne želi sugerisati da je Dragan Obrenović nužno fizički i lično izvršio zločine koji mu se stavljaju na teret.⁷²

39. Pored toga, u Optužnici se precizira da se "počinjenje" ostvaruje i učestvovanjem u udruženom zločinačkom poduhvatu. Dragan Obrenović se tereti i prihvatio je odgovornost za učestvovanje u udruženom zločinačkom poduhvatu.⁷³

40. Pored toga, Dragan Obrenović se tereti odgovornošću koja proizlazi iz komandne nadležnosti, na osnovu člana 7(3) Statuta, i tu je odgovornost i prihvatio. Dakle, na temelju svog položaja vršioca dužnosti komandanta ili zamjenika komandanta / načelnika štaba, on je krivično odgovoran za djela svojih potčinjenih ako je znao ili je bilo razloga da zna da se oni spremaju počiniti kažnjive radnje ili su ih već počinili, a nije preduzeo potrebne i razumne mjere da te radnje spriječi ili da kazni njihove izvršioce.⁷⁴

41. U nastavku će Pretresno vijeće izložiti svoje zaključke u vezi s individualnom krivičnom odgovornošću Dragana Obrenovića u kontekstu razmatranja težine krivičnog djela.

⁷¹ Optužnica, par. 42.

⁷² Optužnica, par. 27.

⁷³ Optužnica, par. 30-32.

⁷⁴ Optužnica, par. 29.

IV. KRIVIČNE SANKCIJE I ODMJERAVANJE KAZNE

A. Mjerodavno pravo Međunarodnog suda

42. Član 24 Statuta propisuje moguće krivične sankcije nakon izricanja osude pred Međunarodnim sudom i faktore koji se uzimaju u obzir kod odmjeravanja kazne optuženom.

Član 24

Krivične sankcije

1. Krivične sankcije koje izriče pretresno vijeće ograničene su na kaznu zatvora. Prilikom određivanja kazne zatvora pretresno vijeće imaće u vidu opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije.
2. Prilikom izricanja kazni, pretresna vijeća uzimaju u obzir faktore poput težine krivičnog djela i individualnih prilika osuđenika.
3. Uz kaznu zatvora, pretresna vijeća mogu naložiti povrat eventualne imovine i imovinske koristi stečene kriminalnim postupanjem, uključujući i sredstvima prisile, pravim vlasnicima.

43. Pravila 100 i 101 Pravilnika su odredbe koje se primjenjuju na krivičnu sankciju zatvora.⁷⁵

Pravilo 100

Postupak za odmjeravanje kazne prilikom potvrdnog izjašnjavanja o krivici

- (A) Ako pretresno vijeće optuženog proglasi krivim nakon potvrdnog izjašnjavanja o krivici, tužilac i odbrana mogu podastrijeti sve relevantne informacije koje mogu pomoći pretresnom vijeću prilikom odmjeravanja odgovarajuće kazne.
- (B) Presuda se izriče javno i u prisustvu osuđenog, osim ako pravilom 102(B) nije predviđeno drugačije.

Pravilo 101

Kazne

- (A) Osoba proglašena krivom može biti osuđena na kaznu zatvora, uključujući i doživotnu kaznu zatvora.
- (B) Prilikom određivanja kazne pretresno vijeće uzima u obzir faktore spomenute u članu 24(2) Statuta, kao i faktore kao što su:
 - (i) sve otežavajuće okolnosti;
 - (ii) sve olakšavajuće okolnosti, uključujući i značajnu saradnju osuđenog s tužiocem prije ili poslije izricanja presude;

⁷⁵ Pravila 105 i 106 su odredbe o primjeni člana 24(3) Statuta.

- (iii) opšta praksa izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije;
 - (iv) koliko je osuđeni izdržao od bilo koje kazne koju je sud bilo koje države izrekao za isto djelo, kao što je spomenuto u članu 10(3) Statuta.
- (C) Osuđenom će se uračunati eventualno vrijeme koje je proveo u pritvoru čekajući na predaju Međunarodnom sudu ili čekajući na suđenje ili žalbeni postupak.

44. Član 27 Statuta je odredba na osnovu koje se kazne izvršavaju. On propisuje:

Kazna zatvora izdržava se u državi koju Međunarodni sud odredi s popisa država koje su Savjetu bezbjednosti izrazile spremnost da prihvate osuđene osobe. Kazna zatvora izdržava se u skladu s važećim pravnim propisima dotične države i pod nadzorom Međunarodnog suda.

Nadalje, nadležnost i postupak pomilovanja ili ublažavanje kazne definisan je u članu 28 Statuta.⁷⁶

B. Principi i svrha kažnjavanja

45. Pretresno vijeće smatra da za utvrđivanje svrhe kažnjavanja u kontekstu Međunarodnog suda prvo treba da se razmotri svrha Međunarodnog suda, tj. krivično gonjenje lica odgovornih za zločine počinjene u bivšoj Jugoslaviji u stanju sukoba, na osnovu principa međunarodnog humanitarnog prava. Zamisao je bila da Međunarodni sud putem krivičnih postupaka doprinese miru i pomirenju u bivšoj Jugoslaviji te, i šire od toga, utvrđivanju istine i unapređenju vladavine prava. Kažnjavanje stoga mora da bude kako odraz zahtjeva za pravdom onih koji su bili žrtve zločina ili su im zločinima nanijete patnje, tako i odgovor na zahtjeve međunarodne zajednice da se stane u kraj nekažnjivosti za kršenja ljudskih prava i zločine počinjene u oružanim sukobima.

46. U ovom predmetu, kao i u svim predmetima koje rješava Međunarodni sud, od Pretresnog vijeća se očekuje da odmjeri kaznu za pojedinca, na osnovu njegovih konkretnih postupaka i okolnosti. Nijedan pojedinac ne bi smio da bude kažnjen za krivičnu odgovornost drugih i nijedan predmet ne bi smio da se gleda kao konačno poravnanje za određeni zločin – a posebno ne za zločine kakvi su počinjeni nakon pada Srebrenice, za koje krivičnoj odgovornosti može podleći mnoštvo ljudi: svako od njih mora da odgovara i da bude kažnjen samo za svoj individualni udio u kažnjivim djelima. Individualno odgovaranje za počinjene zločine i srazmjerno kažnjavanje ciljevi su krivičnih postupaka u vezi sa tako teškim krivičnim djelima. Svaki predmet je dio *procesa*, u kojem je sam Međunarodni sud samo jedan dio. Taj proces na jednom nivou doprinosi ponovnom uspostavljanju vladavine zakona i sprečavanja zločina, a na drugom pomirenju i miru putem ostvarivanja pravde.

⁷⁶ Član 28 ("Pomilovanje i ublažavanje kazni") propisuje: "Ako prema važećim pravnim propisima države u kojoj osuđenik izdržava kaznu zatvora on ima pravo na pomilovanje ili ublažavanje kazne, ta država mora o tome obavijestiti

47. Budući da je za Međunarodni sud mjerodavno međunarodno pravo, on je dužan da vodi računa o uticaju načina na koji primjenjuje to pravo na međunarodno priznate norme i principe na globalnom nivou. Stoga svako pretresno vijeće mora svoje dužnosti prema pojedinom optuženiku sagledati u svjetlu svoje odgovornosti kako bi osiguralo da svojim radom afirmira ciljeve i principe međunarodnog krivičnog prava. Taj zadatak postaje posebno težak kada se radi o kažnjavanju. Pregled kažnjavanja kroz istoriju otkriva da su oblici kažnjavanja odraz normi i vrijednosti pojedinog društva u određenom vremenu. Pretresno vijeće stoga mora da prepozna i primijeni osnovne principe i razlog za kažnjavanje koji odgovaraju kako potrebama društva u bivšoj Jugoslaviji tako i potrebama međunarodne zajednice.

48. Pretresno vijeće je razmotrilo svrhu kažnjavanja na način kako je ona definisana u Krivičnom zakonu SFRJ. Prema Krivičnom zakonu SFRJ, ciljevi kažnjavanja jesu:

(1) sprečavanje učinioaca da čini krivična djela i njegovo prevaspitanje; (2) vaspitni uticaj na druge da ne čine krivična dela; (3) jačanje morala socijalističkog samoupravnog društva i uticaj na razvijanje društvene odgovornosti i discipline građana.⁷⁷

Dakle, odvratanje na pojedinačnom i na opštem nivou, te prevaspitanje, bili su prvenstveni ciljevi kažnjavanja u bivšoj Jugoslaviji. Treći cilj Pretresno vijeće tumači u smislu unapređivanja vladavine prava i zaštite društvene zajednice.

49. Pretresno vijeće konstatuje da su ciljevi kažnjavanja prihvaćeni u jurisprudenciji Međunarodnog suda retribucija, odvratanje i rehabilitacija.

50. Pretresno vijeće primjećuje da se u samoj formulaciji člana 24(2) Statuta i kasnijoj sudskoj praksi Međunarodnog suda, koja se na težinu krivičnog djela usredsredila kao na najvažniji faktor kod odmjeravanja kazne, retribucija odnosno "zaslužena kazna" nalazi na istaknutom mjestu kao svrha kažnjavanja.⁷⁸ U kontekstu ciljeva Međunarodnog suda, retribucija se shvata kao izraz osude i zgražanja međunarodne zajednice nad tako teškim kršenjima i nepoštovanjem osnovnih ljudskih prava u trenutku kada su ljudi možda najranjiviji, tj. za vrijeme oružanog sukoba.⁷⁹ Uzimanje u obzir težine krivičnog djela, uz razmatranje uloge optuženog u činjenju krivičnog djela, te posljedica krivičnog

Međunarodni sud. Predsjednik Međunarodnog suda, pošto se posavjetovao sa sudijama, donosi odluku na temelju interesa pravde i opštih pravnih načela."

⁷⁷ Krivični zakon SFRJ (1976.), član 33. *Vidi* i Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, objavljen u "Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine", br. 43-98 (1998.), član 38, u kojem su navedena dva cilja kažnjavanja: "(1) sprečavanje učinitelja da učini krivična djela i njegov preodgoj; (2) preventivni utjecaj na druge da ne čine krivična djela".

⁷⁸ *Vidi* npr. drugostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 806, drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 185.

⁷⁹ *Vidi* drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, par. 185, prvostepenu presudu u predmetu *Kupreškić*, par. 848.

djela po žrtve, trebalo bi pretresnim vijećima pomoći pri odmjeravanju kazne koja će biti odraz javne osude i gnušanja međunarodne zajednice.

51. Izražava se nada da Međunarodni sud i drugi međunarodni sudovi doprinose razvoju kulture *poštovanja* vladavine prava, a time i odvrćanju od činjenja krivičnih djela.

52. Neko bi se mogao zapitati da li su pojedinci koji su pozvani pred ovaj Međunarodni sud u svojstvu optuženih samo puki instrument postizanja cilja uspostave vladavine prava. Odgovor je ne. Štaviše, Žalbena vijeće je bilo mišljenja da kod sveukupnog odmjeravanja kazne odvrćanju ne treba dati preveliku važnost.⁸⁰ Principi međunarodnog humanitarnog prava dobro su utvrđeni. Profesionalni vojnici u bivšoj Jugoslaviji, pa tako i Dragan Obrenović, bili su obučavani o svojim obavezama koje proističu iz međunarodnog humanitarnog prava i o odgovornosti - naročito oficira - da osiguraju da se sva lica koja učestvuju u oružanom sukobu pridržavaju pravila ratovanja. Činjenica da su optuženi mislili da nije *vjerovatno* da će biti pozvani da odgovaraju za svoje postupke u toku oružanog sukoba u bivšoj Jugoslaviji i da će snositi odgovornost za kršenje međunarodnog humanitarnog prava nije argument u prilog teze da ih ne treba kazniti.

53. Pretresno vijeće smatra da kazna mora težiti da se dosegne daljnji cilj: rehabilitacija. Pretresno vijeće primjećuje da se na koncept rehabilitacije može gledati u širem smislu, te da on može obuhvatiti sve faze krivičnog postupka, a ne samo fazu nakon izricanja osuđujuće presude. Posebno u slučajevima gdje je zločin počinjen na diskriminatornim osnovama, kao u ovom slučaju, postupak suočavanja s izjavama žrtava, ako ne i samim žrtvama, može pobuditi – ako ne i ponovo probuditi – toleranciju i razumijevanje za "drugoga", smanjujući tako vjerovatnoću da bi neki optuženi, ako bi mu se ukazala prilika da ponovo postupi na diskriminatorni način, zbilja to i učinio. Krivični postupak je samo polazište, a rečeni proces traje i po povratku osuđenika u društvo i daje aktivni doprinos pomirenju. Pretresno vijeće smatra da je rehabilitacija u ovom predmetu možda posebno važan element s obzirom na lične okolnosti optuženog, čime ćemo se baviti u nastavku.

54. Da zaključimo, Pretresno vijeće podržava ove principe kažnjavanja, koji veoma pogoduju unapređivanju vladavine prava i stvaranju svijesti o tome da se njihovo kršenje neće tolerisati.

⁸⁰ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 48, podržano u drugostepenoj presudi u predmetu *Aleksovski*, par. 185.

C. Faktori koji se uzimaju u obzir kod odmjeravanja kazne

55. Član 24 Statuta i pravilo 101 Pravilnika pružaju okvir u kojem će Pretresno vijeće odrediti kaznu koju će izreći. Ti faktori nisu iscrpno pobrojani, već pružaju smjernice u naporu da se obezbijedi da izrečena kazna bude primjerena i pravična.⁸¹ U faktore koji se uzimaju u obzir spadaju težina krivičnog djela i lične okolnosti osuđenog lica, te praksa izricanja kazni u bivšoj Jugoslaviji. Lične okolnosti osuđenog lica obuhvataju razmatranje otežavajućih i olakšavajućih faktora.

1. Kazne izricane u bivšoj Jugoslaviji

56. U jurisprudenciji Međunarodnog suda učvrstio se stav da Sud, iako mora uzimati u obzir praksu izricanja kazni u bivšoj Jugoslaviji, nije njome vezan. Međunarodnom sudu ta praksa prije može da posluži kao pomoćna smjernica u određivanju primjerene kazne.⁸² Za činjenicu da Pretresno vijeće nije vezano maksimalnom kaznom koja se može izreći u pojedinom nacionalnom pravosudnom sistemu indikativno je Pravilo 101(A) Pravilnika, na temelju kojeg Sud osuđeniku može izreći kaznu doživotnog zatvora.⁸³

57. Razmatrajući praksu izricanja kazni u bivšoj Jugoslaviji, Pretresno vijeće uzima u obzir istorijske i političke okolnosti koje su specifične za regiju, te njihove pravne implikacije: Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije usvojen je 1976. godine i sve do 1991. godine primjenjivao se na cijeloj teritoriji bivše Jugoslavije. Nakon raspada SFRJ, većina novonastalih država usvojila je vlastite krivične zakone između 1994. i 1998., oslanjajući se u velikoj mjeri na odredbe Krivičnog zakona SFRJ. U vrijeme relevantno za ovu optužnicu, u Bosni i Hercegovini primjenjivao se Krivični zakon SFRJ.

58. Pretresno vijeće uzima u obzir krivična djela i kazne koje su mogle biti izrečene u skladu sa krivičnim zakonom bivše Jugoslavije. Član 34 Krivičnog zakona SFRJ propisuje vrste kazni koje se mogu izreći, u koje spadaju smrtna kazna i kazna zatvora. Nadalje, član 38 Krivičnog zakona SFRJ utvrđuje trajanje zatvorskih kazni: iako izricanje kazne zatvora duže od 15 godina nije bilo uobičajeno, za krivična djela za koja se mogla izreći smrtna kazna, raspon je povećan do maksimuma od 20 godina.⁸⁴ U nekim republikama SFRJ smrtna kazna je ukinuta ustavnim amandmanima 1977. godine,

⁸¹ *Vidi* član 21(1) Statuta.

⁸² Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 20; drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 418; drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*; par. 117; drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 813. Tužilac tvrdi da takvu praksu izricanja kazni treba shvatiti kao smjernice, a ne kao ograničavajući faktor prilikom odmjeravanja primjerene kazne. Tužiočev podnesak o kazni, par. 31.

⁸³ Drugostepena presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 21.

⁸⁴ Član 38 Krivičnog zakona SFRJ utvrđuje: "(1) Zatvor ne može biti kraći od petnaest dana ni duži od petnaest godina. (2) Za krivična dela za koja je propisana smrtna kazna sud može izreći i zatvor od dvadeset godina. (3) Ako je

ali Bosna i Hercegovina nije bila među njima.⁸⁵ Pretresno vijeće je ustanovilo da je 1998. godine, kada je Bosna i Hercegovina ukinula smrtnu kaznu, ta kazna zamijenjena kaznom zatvora u trajanju od 20 do 40 godina za najteža krivična djela u Federaciji Bosne i Hercegovine, i kaznom doživotnog zatvora u Republici Srpskoj u oktobru 2000. godine.⁸⁶

59. Glava XVI Krivičnog zakona SFRJ odnosi se na "Krivična djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava", i obuhvata zločine počinjene u oružanom sukobu. I tužilac i odbrana usmjerili su pažnju Pretresnog vijeća na član 142 Krivičnog zakona SFRJ.⁸⁷ Član 142 dopušta raspon kazne zatvora od najmanje pet godina do smrtne kazne kao maksimalne kazne za kršenje međunarodnog prava u vrijeme rata i oružanog sukoba.⁸⁸ Daljnje odredbe bave se određenim zločinima i predviđaju razne kazne.⁸⁹

60. Pretresno vijeće smatra da su odredbe člana 142 Krivičnog zakona SFRJ najbliži ekvivalent članu 5(h) Statuta Međunarodnog suda te da najbolje odražavaju kažnjivo ponašanje za koje je Dragan Obrenović osuđen. U bivšoj Jugoslaviji bi za takvo kažnjivo ponašanje mogla biti dosuđena smrtna kazna ili dvadeset godina umjesto smrtne kazne na osnovu diskrecionog prava sudije. Pretresno vijeće je ustanovilo da se, nakon ukidanja smrtne kazne, predviđa kazna dugotrajnog zatvora. Pri

za krivično delo učinjeno sa umišljajem propisan zatvor u trajanju do petnaest godina, može se za teške oblike tog dela propisati i zatvor od dvadeset godina."

⁸⁵ Imajući u vidu Statut Međunarodnog suda, tužilac tvrdi Međunarodni sud doživotni zatvor shvata kao ekvivalent najvišoj kazni koja se mogla izreći u bivšoj Jugoslaviji. Tužilac iznosi argument da je, kada je Bosna i Hercegovina ukinula smrtnu kaznu 1998. godine, ta kazna zamijenjena kaznom zatvora u trajanju od 20 do 40 godina, za najteža krivična djela. Tužiochev podnesak o kazni, par. 35-36. Odbrana tvrdi da je maksimalna kazna za najteža krivična djela bio zatvor u trajanju 20 godina, podsjećajući da je nakon ukidanja smrtne kazne u nekim republikama SFRJ, s izuzetkom Bosne i Hercegovine, predviđena kazna od 20 godina. Obrenovićeva odbrana stoga tvrdi da se Draganu Obrenoviću može izreći kazna od maksimalno 20 godina zatvora. Obrenovićev podnesak o kazni, par. 26.

⁸⁶ Član 38 Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine predviđa kaznu dugotrajnog zatvora od 20 do 40 godina za "...najteže oblike krivičnih djela [...] učinjenih s umišljajem". Član 32 Krivičnog zakona Republike Srpske, koji je stupio na snagu 1. oktobra 2000., predviđa kao kaznu doživotni zatvor. Nadalje, član 451 propisuje: "Pravosnažno izrečena smrtna kazna do dana stupanja na snagu ovog zakonika postaje kazna doživotnog zatvora."

⁸⁷ Tužiochev podnesak o kazni, par. 34. Obrenovićeva odbrana tvrdi da su Ženevska konvencija IV i Dopunski protokoli I i II neposredno primjenjivali na osnovu člana 142(1) Krivičnog zakona SFRJ, dok su u nadležnost Međunarodnog suda oni ugrađeni putem člana 2 Statuta. Međutim, Krivičnim zakonom SFRJ nisu sankcionisani zločini protiv čovječnosti sadržani u članu 5 Statuta, Obrenovićev podnesak o kazni, par. 25-26.

⁸⁸ Član 142 Krivičnog zakona SFRJ ("Ratni zločin protiv civilnog stanovništva") u jednom svom dijelu glasi: "Ko kršeći pravila međunarodnog prava za vreme rata, oružanog sukoba ili okupacije naredi da se prema civilnom stanovništvu vrše ubistva, mučenja, nečovečna postupanja, biološki eksperimenti, nanošenje velikih patnji ili povreda telesnog integriteta ili zdravlja; raseljavanje ili preseljavanje ili prisilno odnarođjavanje ili prevođenje na drugu veru; prisiljavanje na prostituciju ili silovanja; primenjivanje mera zastrašivanja i terora, uzimanje talaca, kolektivno kažnjavanje, protivzakonito odvođenje u koncentracione logore i druga protivzakonita zatvaranja, lišavanje prava na pravilno i nepristrasno suđenje; prisiljavanje na službu u oružanim snagama neprijateljske sile ili u njenoj obaveštajnoj službi ili administraciji; prisiljavanje na prinudni rad, izglađnjavanje stanovništva, konfiskovanje imovine, pljačkanje imovine stanovništva, [...] kazniće se zatvorom najmanje pet godina ili smrtnom kaznom.

⁸⁹ *Vidi* npr. sljedeće članove Krivičnog zakona SFRJ: čl. 154 ("Rasna i druga diskriminacija"), čl. 145 ("Organizovanje grupe i podsticanje na izvršenje genocida i ratnih zločina"), čl. 141 ("Genocid"), čl. 143 ("Ratni zločin protiv ranjenika i bolesnika") i čl. 144 ("Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika").

odmjeravanju kazne u ovom predmetu Pretresno vijeće uzima u obzir faktore koji se odnose na odmjeravanje kazne u bivšoj Jugoslaviji.

2. Težina krivičnog djela

61. Član 24(2) Statuta propisuje da Pretresno vijeće kod određivanja kazne mora uzeti u obzir težinu krivičnog djela. U Prvostepenoj presudi u predmetu *Kupreškić* kaže se:

Kazne koje valja izreći moraju odražavati inherentnu težinu krivičnog ponašanja optuženih. Utvrđivanje težine zločina zahtijeva razmatranje osobitih okolnosti predmeta, kao i oblik i stepen sudjelovanja u zločinu.⁹⁰

62. Žalbeno vijeće podržava mišljenje da je težina krivičnog djela “lakmusov test” kod odmjeravanja odgovarajuće kazne.⁹¹ Nadalje, Žalbeno vijeće je naglasilo da se kazna treba odmjeravati od slučaja do slučaja te da su stoga konkretne okolnosti predmeta od primarne važnosti.⁹²

63. Kod ocjenjivanja “težine krivičnog djela,” Pretresno vijeće smatra da je primjereno da se prvo preispitaju konkretne okolnosti u kojima je u ovom predmetu počinjen progon i koje ga konstituišu. Pretresno vijeće će sada ispitati oblik i stepen učešća Dragana Obrenovića u tom zločinu.

(a) Konkretne okolnosti počinjenja progona u ovom predmetu

64. Krivično djelo za koje se Dragan Obrenović potvrdno izjasnio o krivici jeste progon, zločin protiv čovječnosti. Za to krivično djelo traži se da počinitelj počini diskriminatorno djelo ili propust kojim se uskraćuje ili krši neko osnovno pravo priznato običajnim ili ugovornim međunarodnim pravom, s namjerom da se diskriminira na rasnim, vjerskim ili političkim osnovama.⁹³ Pored osnovnih uslova iz člana 5 Statuta, to su traženi elementi kad se radi o zločinima protiv čovječnosti.⁹⁴

⁹⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 852. Strane su saglasne o tome da se težina kažnjivog ponašanja smatra najvažnijim faktorom u procesu odmjeravanja kazne i tvrde da odlučivanje o kazni podrazumijeva ne samo uzimanje u obzir prirode krivičnog djela, nego i okolnosti vezane za pojedini predmet, čime su onda obuhvaćeni kako obim tako i način udjela optuženog u njemu. Tužiočev podnesak o kazni, par. 8-9; Obrenovićev podnesak o kazni, par. 29.

⁹¹ Drugostepena kazna u predmetu *Aleksovski*, par. 182 i Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 731, citat iz Prvostepene presude u predmetu *Čelebići*, par. 1225 s kojim se Vijeće slaže.

⁹² Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 101, u kojem se citira i podržava prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić*, par. 852.

⁹³ *Vidi* npr. drugostepenu presudu u predmetu *Krnjelac*, par. 185.

⁹⁴ Ti uslovi jesu: mora postojati napad, postupci optuženog dio su tog napada, napad mora biti usmjeren protiv bilo koje kategorije civilnog stanovništva, napad treba da bude rasprostranjen ili sistematski, počinitelj mora znati da su njegovi postupci dio obrasca rasprostranjenih ili sistematskih zločina protiv civilnog stanovništva i da njegovi postupci odgovaraju tom obrascu; drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 85.

Međunarodni sud je za mnoga djela i propuste diskriminatornog karaktera utvrdio da predstavljaju progon.⁹⁵

65. Pretresno vijeće smatra da se težina zločina progona ne može dovoljno naglasiti: to je zločin koji se može počinuti na različite načine i obuhvata mnogostruka djela.⁹⁶ Upravo je užasna diskriminatorna namjera u osnovi ovog zločina protiv čovječnosti ono što ga čini posebno teškim. Pretresno vijeće također podsjeća na zaključak Žalbenog vijeća u vezi sa zločinima protiv čovječnosti općenito:

Zbog svoje gnusnosti i rasprostranjenosti [...] predstavljaju flagrantne napade na ljudsko dostojanstvo, na sam pojam ljudskosti. Shodno tome, oni pogađaju, ili treba da pogađaju, svakog pripadnika čovječanstva, bez obzira na njegovo državljanstvo, etničku pripadnost i lokaciju.⁹⁷

66. Tužilac tvrdi da se kod utvrđivanja težine zločina moraju uzeti u obzir okolnosti i posljedice zločina.⁹⁸ Tužilac tvrdi da je kampanja progona za koju se Dragan Obrenović izjasnio krivim bila ogromnih razmjera i obuhvatala zločinački poduhvat da se ubije više od 7.000 bosanskih Muslimana, muškaraca i raseli više od 30.000 žena, djece i staraca. Tužilac nadalje tvrdi da je ta kampanja vođena na naročito surov način: zatvoreni muškarci bili su izloženi užasnim uslovima, bili su zlostavljani i nisu dobivali nikakvu hranu ili vodu danima prije pogubljenja.⁹⁹ Na stratištima – između ostalog to su bili Orahovac, brana kod Petkovca, Dom kulture u Pilici, vojna ekonomija Branjevo i Kozluk – žrtve su bile ubijane iz vatrenog oružja, zlostavljane dok su umirale i na kraju su umirale u mukama.¹⁰⁰

67. Odbrana iznosi poređenje broja ubijenih žrtava u ovom predmetu s brojem ubijenih žrtava u predmetu protiv Biljane Plavšić, koji je dosegao gotovo 50.000.¹⁰¹ Međutim, Dragan Obrenović ne osporava težinu krivičnog djela prilikom kojeg je ubijeno više od 7.000 ljudi.¹⁰²

68. Pretresno vijeće je ispitalo dokaze koji se odnose na zločine počinjene nakon pada Srebrenice koje je tužilac izveo u obliku izjava u skladu sa pravilom 92bis.¹⁰³ Ti dokazi ilustruju prirodu i težinu

⁹⁵ Radnje za koje je konstatovano da konstituišu progon između ostalog su ubistvo, zatvaranje, protivpravno zatočavanje civila, deportacija ili prisilno premještanje, razaranje objekata i imovine širokih razmjera, razaranje gradova, sela i druge javne ili lične imovine te pljačka imovine, kopanje rovova i korišćenje talaca kao živog štita, razaranje i oštećivanje vjerskih ili obrazovnih ustanova; prvostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 186 (izvori izostavljeni).

⁹⁶ Pretresno vijeće uzima u obzir i odobrava argumente optužbe iznesene u tužiočevom podnesku o kazni, par. 10-11.

⁹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Erdemović*, "Zajedničko izdvojeno mišljenje sudije McDonald i sudije Vohraha", par. 21.

⁹⁸ Tužiočev podnesak o kazni, par. 12.

⁹⁹ Tužiočev podnesak o kazni, par. 14.

¹⁰⁰ Tužiočev podnesak o kazni, par. 15.

¹⁰¹ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 30.

¹⁰² Obrenovićev podnesak o kazni, par. 30 u kojem se citira prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 84, u vezi sa brojem ubijenih.

¹⁰³ *Vidi supra*, fusnota 45.

zločina, te njihove posljedice ne samo na konkretne pojedince, nego i na cjelokupnu zajednicu bosanskih Muslimana.

69. Svjedok I, zemljoradnik i zidar rođen u Srebrenici, proveo je veći dio života u Srebrenici. Dana 11. jula 1995. sa porodicom je izbjegao u Potočare.¹⁰⁴ Nakon što su ga odvojili od porodice,¹⁰⁵ svjedok I je odveden na autobus sa drugim muškarcima i zatvoren u autobusu u Bratuncu. Nakon što je dva dana proveo zatočen u školi u Bratuncu, bio svjedok teškog zlostavljanja drugih zatočenika i slušao jauke muškaraca koji su izvođeni napolje, nakon kojih bi uslijedili pucnjevi, a zatim tišina, svjedok I je ponovo ukrcao u autobus i odveden u drugu školu, u Pilici, koja se nalazila u zoni odgovornosti Zvorničke brigade. U toku cijelog tog razdoblja zatočenici nisu gotovo uopšte dobivali hranu niti vodu, a premlaćivanja i drugi oblici zlostavljanja bili su česta pojava.¹⁰⁶

70. Svjedok I je izjavio da su drugog dana muškarcima saopštili da idu za Tuzlu. Nedugo nakon toga, srpski vojnici donijeli su čaršave da bi ih poderali i upotrijebili da njima vežu ruke zatvorenici. Umjesto na slobodu, svjedoka I i ostale zatočene bosanske Muslimane autobusom su odvezli na jednu uzvisinu gdje je svjedok I vidio kako zatočenici rafalima bivaju naprosto pokošeni. Kada je došao red na svjedoka I, i on je pao na zemlju i ležao među leševima drugih zatočenika dok su kolonu za kolonom muškaraca dovodili na to mjesto i strijeljali.¹⁰⁷ Kad je napokon mogao ustati i pogledati okolo, vidio je oko sebe između 1.000 i 1.500 mrtvih ljudi.¹⁰⁸

71. Svjedok L, koji je preživio pogubljenje na stratištu u Orahovcu, opisao je kako je jedan muškarac koji je preživio paljbu preklinjao srpskog vojnika da ga "dotuče", a srpski mu je vojnik odgovorio samo "[p]olako, polako".¹⁰⁹ Zatim su srpski vojnici krenuli među tijela što su ležala na zemlji i hladnokrvno bi "pojedinačno puc[ali] po ljudima, najvjerojatnije [na one] koji su se više micali".¹¹⁰ S povezom na očima i ležeći na stomaku, svjedok L je bio prisiljen da bespomoćno sluša kamione kako pristizu i egzekucije koje su potrajale duboko u noć.¹¹¹

72. Svjedok O, koji je u julu 1995. upravo navršio 17 godina, jedan je od mnogih bosanskih Muslimana koji su, umjesto da odu u bazu UN-a u Potočarima, 11. jula 1995. godine krenuli u šumu strepeći za svoje živote.¹¹² Dana 13. jula 1995. čule su se objave preko megafona da će sa njima, ako

¹⁰⁴ Dokazni predmet optužbe, PS-2, svjedok I, KT. 2365-66.

¹⁰⁵ Dokazni predmet optužbe, PS-2, svjedok I, KT. 2371.

¹⁰⁶ Dokazni predmet optužbe, PS-2, svjedok I, KT. 2382-86.

¹⁰⁷ Dokazni predmet optužbe, PS-2, svjedok I, KT. 2391-92.

¹⁰⁸ Dokazni predmet optužbe, PS-2, svjedok I, KT. 2393.

¹⁰⁹ Dokazni predmet optužbe, PS-5, svjedok L, KT. 2690.

¹¹⁰ Dokazni predmet optužbe, PS-5, svjedok L, KT. 2690.

¹¹¹ Dokazni predmet optužbe, PS-5, svjedok L, KT. 2691.

¹¹² Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2863.

se predaju bosanskim Srbima, postupati u skladu sa Ženevskim konvencijama.¹¹³ Ljudi su odlučili da se snagama bosanskih Srba predaju na dijelu ceste Bratunac – Konjević-Polje kod Sandića. U jednom trenutku, kasno popodne 13. jula 1995., muškarci, kojih je tada bilo hiljada do dvije, okupljeni su na jednoj poljani i rečeno im je da će biti odvezeni u hangare u Bratuncu gdje će provesti noć, da bi narednog dana bili razmijenjeni.¹¹⁴ Nisu dobili ni hranu ni vodu, a tokom večer stigli su veliki kamioni u koje je trebalo da se zatočenici ukrcaju. Po procjeni svjedoka O, u svakom kamionu je bilo od 100 do 200 ljudi.¹¹⁵ Kamioni su bili pretrpani, unutra je bilo zagušljivo i vruće, a svi su bili veoma žedni. Kasnije te večeri, kamioni su stigli u Bratunac, a ljudi su bili primorani da noć provedu u natrpanim kamionima.¹¹⁶

73. Sutradan ujutro kamioni su krenuli u pravcu Karakaja. Uslovi su bili isti kao prethodnog dana i noći, tako da su mnogi gubili svijest.¹¹⁷ Poslijepodne su se autobusi zaustavili, a zatočene muškarce su srpski vojnici prebacili u školu u Petkovcima. Vojnici su zatočenicke tukli i vrijeđali ih.¹¹⁸ Učionice su bile pretrpane i uskoro je ponestalo vazduha. Zatočenicima nije bilo dozvoljeno da idu na nužnik, tako da je pod bio prekriven urinom koji su ljudi u silnoj žeđi s poda pili.¹¹⁹ U jednom trenutku, vojnici su prozvali napolje ljude s različitih mjesta, a muškarci u učionicama čuli su udarce i stenjanje. Prozvani se nikad nisu vratili.¹²⁰ Kada je pala noć, srpski vojnici su naređivali grupama od tri do pet zatočenika da izađu napolje, nakon čega bi se čuli rafali. To je potrajalo do vrlo kasne večeri.¹²¹ Kasnije te noći, zatočenicima su kanapom vezali ruke i ponovno ih ukrcali u kamione. Odvezli su ih do brane kod Petkovaca, a kada su stigli, srpski vojnici su im naredili da izlaze iz kamiona u grupama po pet.¹²² Došao je red na svjedoka O i kada se našao na stratištu, ugledao je red za redom mrtvih na zemlji. Rekli su mu da stane leđima okrenut prema nekoliko prisutnih srpskih vojnika i da padne prema tlu.¹²³ U tom trenutku otvorena je paljba i muškarci su u redovima popadali na zemlju.¹²⁴ Svjedok O je bio ranjen u prsa, ruku i nogu. Ostatak noći je proveo ležeći licem prema zemlji i slušajući kako ubijaju red za redom muškaraca. Kad bi strijeljanje završilo, srpski vojnici bi prošli između mrtvih tijela smijući se i gdjekad pucajući u tijela što su ležala na zemlji.¹²⁵ Zajedno s još jednim ranjenim muškarcem,

¹¹³ Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2865.

¹¹⁴ Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2874-77.

¹¹⁵ Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2879.

¹¹⁶ Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2881.

¹¹⁷ Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2884-85.

¹¹⁸ Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2890.

¹¹⁹ Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2902-03.

¹²⁰ Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2902.

¹²¹ Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2903.

¹²² Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2904, 2906, 2909-10.

¹²³ Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2912.

¹²⁴ Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2912.

¹²⁵ Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2914-16.

svjedok O je naposljetku uspio da umakne sa stratišta. Ujutro 15. jula 1995., prije nego što su izašli iz te zone, obojica su vidjela kako rovokopačima tovare leševe.¹²⁶ Najzad, svjedok O i drugi ranjenik izvukli su se na teritoriju pod kontrolom armije bosanskih Muslimana.¹²⁷

74. Svjedokinja DD, koji je rođena u Srebrenici, a živjela je u susjednom selu, opisala je svoj život u izbjeglištvu s preživjelim sinom u sabirnom centru, nakon što su je odvojili od dva sina i supruga. Upitana kako bi uporedila svoj život prije događaja u Srebrenici sa sadašnjim, izjavila je: "[K]ako bi? Ne bi nikako. Kako bi vi? Eto šta bi rekli! Ispričala sam vam sav život i prijašnji i sadašnji. Što imaš sad na to da...?"¹²⁸ Svjedokinja DD izjavila je da ponekad misli da bi bilo bolje da ona i njen sin nisu preživjeli.¹²⁹ Upitana što misli da se dogodilo s njenim suprugom i dva sina, ona je odgovorila:

Otkud znam. Ja, kao majka, i sad se nadam. Tako u nadi živim. Sve sama sebe tako... pa će će, bolan, tako biti? Pa ne može tako to biti? Pa, će će to neko živo biće ima tako da... da tako to sve uništi, da sve to pobije, da tako sve to unakazi, da tako... Pa samo zamisli ovog mog najmlađeg sina, one rukice, da ono može one rukice uginuti, da ih više nema, da ih ne gledaš... da beru jagode, da pišu knjigu svoju, da idu u školu, da idu na ekskurziju, da idu... Kako koje jutro osvane, kriješ oči, kriješ oči da ne vidiš jutra, kako idu djeca u školu, kako muževi idu na posao, kako se vode za ruke.¹³⁰

75. Svjedokinja DD nadalje je istaknula naročite posljedice koje su zločini počinjeni nakon pada Srebrenice imali na žene. Kao domaćica i majka četvero djece, oslanjala se na muža koji je donosio sve odluke u vezi s porodicom, službenim stvarima i finansijama jer "preko domaćina ne možeš ništa".¹³¹ Svjedokinja DD sada živi u sabirnom centru, nezaposlena je i živi od 140 konvertibilnih maraka koje prima kao muževljevu penziju.

76. Posljedice događaja u Srebrenici na živote pogođenih porodica stvorile su tzv. "srebrenički sindrom".¹³² Najveći i najstresniji traumatski događaj za preživjele iz Srebrenice je nestanak velikog broja muškaraca, koji je takav da je svaka žena pretrpjela gubitak muža, oca, braće ili daidža/amidža. Pored gubitka brojnih rođaka,¹³³ mnoge porodice ne znaju istinu o sudbini članova svojih porodica i

¹²⁶ Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2922-26.

¹²⁷ Dokazni predmet optužbe, PS-6, svjedok O, KT. 2927.

¹²⁸ Dokazni predmet optužbe, PS-4, svjedokinja DD, KT. 5760.

¹²⁹ Dokazni predmet optužbe, PS-4, svjedokinja DD, KT. 5760-61.

¹³⁰ Dokazni predmet optužbe, PS-4, svjedokinja DD, KT. 5761.

¹³¹ Dokazni predmet optužbe, PS-4, svjedokinja DD, KT. 5746-47.

¹³² Dokazni predmet optužbe, PS-3, svjedokinja Ibrahimfendić, KT. 5817-18. Teufika Ibrahimfendić je psiholog, specijalista za ratne traume.

¹³³ Dokazni predmet optužbe, PS-3, svjedokinja Ibrahimfendić, KT. 5817: "Jednoj ženi s kojom sam radila u samo jednom danu nestalo je 56 muških članova uže i šire porodice." /prijevod iz engleskog transkripta/

još uvijek očekuju vijesti.¹³⁴ Djeca koja su doživjela odvajanja pate od niza teško}a godinama nakon tih događaja.¹³⁵

Zaključci

77. Pretresno vijeće je kod utvrđivanja težine i prirode krivičnog djela preispitalo dokaze koji su mu predočeni. Pretresno vijeće je razmotrilo cilj udruženog zločinačkog poduhvata u kojem je Dragan Obrenović učestvovao. Zločini počinjeni nakon pada Srebrenice bili su ogromne veličine i razmjera, a njihova je težina neupitna. Više od 7.000 muškaraca je odvojeno od porodica, ubijeno i pokopano u masovne grobnice. Način na koji su izvršena pogubljenja, kao što su opisali svjedoci I, L i O, bio je metodičan, a zapanjuje svojom "efikasnošću" i pokazivanjem potpune nečovječnosti. Više od osam godina kasnije, žene, djeca i muškarci koji su preživjeli te stravične događaje i dalje osjećaju posljedice zločina počinjenih nakon pada Srebrenice.

(b) Oblik i stepen učestvovanja Dragana Obrenovića u krivičnom djelu progona

78. Valja podsjetiti da je osnov podlijevanja odgovornosti za krivična djela u nadležnosti Međunarodnog suda *individualna* krivična odgovornost.¹³⁶ Optuženi će podlijevati odgovornosti za *svoja* djela i propuste, ni za više ni za manje od toga. Pretresno vijeće smatra da, kad su posrijedi zločini tako velikih razmjera kao što su bili oni počinjeni nakon pada Srebrenice, posebno valja paziti na to da se u okviru razmatranja težine krivičnog djela usredotoči na ona djela i propuste optuženog pojedinca za koje je on lično odgovoran. Pretresno vijeće podsjeća na to da je Međunarodni sud za zločine u Srebrenici podigao optužnice protiv najmanje sedam lica koja su, međutim, još uvijek na slobodi, to jest, protiv: Radovana Karadžića, predsjednika Republike Srpske i vrhovnog komandanta VRS-a; generala Ratka Mladića, komandanta Glavnog štaba VRS-a; pukovnika Ljubiše Beare, načelnika za bezbjednost Glavnog štaba VRS-a; potpukovnika Vujadina Popovića, pomoćnika komandanta za bezbjednost Drinskog korpusa; potpukovnika Vinka Pandurevića, komandanta Zvorničke brigade; potpukovnika Drage Nikolića, pomoćnika komandanta za bezbjednost Zvorničke brigade; te potpukovnika Ljubiše Borovčanina, zamjenika komandanta brigade specijalne policije MUP-a. Pored toga, zaključeni su prvostepeni postupci protiv još tri lica: protiv generala Radislava Krstića, komandanta Drinskog korpusa; Momira Nikolića, pomoćnika komandanta i načelnika za

¹³⁴ Dokazni predmet optužbe, PS-3, svjedokinja Ibrahimfendić, KT. 5817-18. "Nedostatak istine o preživjelima – i najbrutalnija istina bi za njih bila ljekovitija nego jedno ovako iščekivanje. Ta stalna neizvjesnost o tome šta se desilo sa njihovim najbližima...jer one su na čekanju, one nešto čekaju. One ne mogu da započnu život, da se susretnu sa realnošću smrti osobe koje nema. One se samo sjećaju onog trenutka kad su se pozdravili, onog trenutka kad su zajedno se dogovarali da će se sresti na području koje je sigurno. I to je ono što još uvijek njih vodi. To dovodi do iscrpljivanja, obeshrabrivanja, gubitka volje, bezvrijednosti života." *Id.*, T. 5818.

¹³⁵ Dokazni predmet optužbe, PS-3, svjedokinja Ibrahimfendić, KT. 5818-24.

bezbjednost i obavještajne poslove Bratunačke brigade VRS-a; te vojnika Dražena Erdemovića, pripadnika 10. diverzantskog odreda VRS-a.

79. Pretresno vijeće će sada ispitati na kakvim se položajima Dragan Obrenović nalazio u periodu na koji se odnosi Optužnica, djelovanje Dragana Obrenovića, te saznanja Dragana Obrenovića o zločinima, prije, za vrijeme i nakon njihovog počinjenja. Pretresno vijeće će zatim ocijeniti odgovornost Dragana Obrenovića po članu 7(1) i članu 7(3), te donijeti zaključke o obliku i stepenu njegovog učešća.

80. Tužilac tvrdi da je Dragan Obrenović, kada je počinio krivično djelo progona u okviru udruženog zločinačkog poduhvata zajedno s drugim oficirima VRS-a i srpskim rukovodiocima, bio na položaju zamjenika komandanta Zvorničke brigade i da je komandovao Zvorničkom brigadom od 13. jula 1995. do podneva 15. jula 1995. godine. Dana 13. jula 1995., nakon što je obaviješten o naređenju više komande da se pritvore i pogube hiljade muslimanskih muškaraca, Dragan Obrenović nije stupio u kontakt sa svojim pretpostavljenima niti protestovao, nego je odobrio učešće svojih potčinjenih u tim operacijama. Kada se komandant Zvorničke brigade vratio na dužnost 15. jula 1995., Obrenović se vratio na svoju dužnost načelnika štaba i nastavio da učestvuje u udruženom zločinačkom poduhvatu.¹³⁷

81. Dragan Obrenović prihvata odgovornost kao vršilac dužnosti komandanta Zvorničke brigade od 13. jula do podneva 15. jula 1995. godine za sprovođenje plana da se pobiju muslimanski zarobljenici.¹³⁸ Budući da su zločini u zoni odgovornosti Zvorničke brigade započeli 13. jula, Pretresno vijeće taj datum smatra primjerenom početnom tačkom za utvrđivanje odgovornosti Dragana Obrenovića u svojstvu vršioca dužnosti komandanta. Pretresno vijeće napominje da je Dragan Obrenović, po povratku svog komandanta Vinka Pandurevića, imao položaj zamjenika komandanta i načelnika štaba – što je uključivalo odlučivanje, rukovođenje i komandovanje potčinjenima, doduše u svojstvu drugog najvišeg zapovjednika Zvorničke brigade.

82. Pretresno vijeće napominje da se Draganu Obrenoviću lično mogu pripisati sljedeći postupci:

¹³⁶ *Vidi* član 7 Statuta.

¹³⁷ Tužiočev podnesak o kazni, par. 17.

¹³⁸ Vinko Pandurević, komandant Zvorničke brigade, tada je bio na terenu i vratio se tek u podne 15. jula; Izjava o činjenicama, str. 1. *Vidi i* Optužnicu, par. 7.

- (a) Dragan Obrenović je Dragu Nikolića, oficira za bezbjednost Zvorničke brigade, pustio sa isturenog komandnog mjesta brigade kako bi ovaj izvršio pripreme za dolazak ogromnog broja muslimanskih zarobljenika iz Bratunca u Zvornik gdje su trebali biti strijeljani.¹³⁹
- (b) Dragan Obrenović je komandantu vojne policije Zvorničke brigade i petorici vojnih policajaca izdao naređenje da pomognu Dragi Nikoliću, koji ga je zamolio da pusti sa linije četu vojne policije da mu pomogne.¹⁴⁰
- (c) Dok je Dragan Obrenović 14. jula 1995. bio na terenu, vodeći svoje ljude u borbi sa 28. divizijom ABiH-a, dobio je informaciju da je pukovnik Ljubiša Beara, načelnik za bezbjednost Glavnog štaba VRS-a, na područje Zvornika autobusima doveo veliki broj zarobljenika.¹⁴¹ Dragan Obrenović je zatim odobrio da se sa linije puste dva mašinista, znajući da je njihov zadatak učestvovanje u ukapanju zarobljenika.¹⁴²

83. Dragan Obrenović je učestvovao u teškim borbama oko grada Zvornika od večeri 15. jula do ranog prijepodneva 16. jula 1995. godine. Tokom tog vremena nije imao telefonske veze, ali su mu radio-veze funkcionisale.¹⁴³ Na istureno komandno mjesto Zvorničke brigade vratio se uveče 16. jula 1995. godine.¹⁴⁴

84. Pretresno vijeće napominje da je Dragan Obrenović znao za sljedeće postupke ili događaje:

- (a) Uvečer 13. jula 1995. Dragan Obrenović je saznao da se muslimanski zarobljenici odvoze na područje Zvornika. Kada je upitao zašto ih ne voze u zarobljenički logor u Batkovićima, Drago Nikolić mu je rekao da zarobljenike onamo ne šalju zato što Crveni krst zna za taj logor. Zapovijesti Ratka Mladića glasile su da se zarobljenici odvedu u Zvornik i strijeljaju.¹⁴⁵
- (b) Poslijepodne 14. jula 1995., dok je bio na terenu, Dragan Obrenović je saznao da je na područje Zvornika autobusima dopremljen velik broj muslimanskih zarobljenika.¹⁴⁶
- (c) Dragan Obrenović je znao da će mašinisti koje je pustio sa linije učestvovati u pokopavanju muslimanskih zarobljenika.¹⁴⁷

¹³⁹ Izjava o činjenicama, str. 1.

¹⁴⁰ Izjava o činjenicama, str. 1.

¹⁴¹ Izjava o činjenicama, str. 2.

¹⁴² Izjava o činjenicama, str. 2.

¹⁴³ Izjava o činjenicama, str. 6.

¹⁴⁴ Izjava o činjenicama, str. 6.

- (d) Kasno poslijepodne 14. jula 1995. Dragan Obrenović je znao da je u Orahovac poslato pojačanje iz 4. bataljona Zvorničke brigade "da riješi te probleme" sa muslimanskim zarobljenicima iz Srebrenice.¹⁴⁸
- (e) Ujutro 15. jula 1995. Dragan Jokić, pripadnik Zvorničke brigade, informisao je Dragana Obrenovića o tome da je imao "ogromnih problema sa ukopavanjem strijeljanih i sa čuvanjem zatvorenika koje tek treba strijeljati".¹⁴⁹ Dakle, Dragan Obrenović je znao da se vrše pogubljenja.
- (f) Dragan Obrenović je znao da je potpukovnik Popović, pomoćnik komandanta za bezbjednost Drinskog korpusa, Dragana Jokiću dao uputstvo da ne zapisuje ništa što se tiče aktivnosti u vezi s operacijom ubijanja niti da o tome govori putem radija.¹⁵⁰
- (g) Dragana Obrenoviću je rečeno u kakvim se uslovima drže zarobljenici u Bratuncu.¹⁵¹
- (h) Dragana Obrenoviću je rečeno da je "veliki broj zarobljenika" iz kolone uhvaćen prilikom prelaska puta za Konjević Polje.¹⁵²
- (i) Sa danom 15. julom 1995. Dragana Obrenoviću je bilo rečeno da je "veliki broj zarobljenika" ubijen u skladištu u Kravici.¹⁵³
- (j) Kada se Dragan Obrenović rano poslijepodne 15. jula 1995. sastao sa svojim komandantom Vinkom Pandurevićem, shvatio je da njegov komandant zna za operaciju ubijanja.¹⁵⁴
- (k) Poslijepodne 15. jula 1995., Dragan Obrenović se sastao s komandantom 4. bataljona Zvorničke brigade, Lazarom Ristićem. Tada je saznao da je komandant 4. bataljona, na molbu Milorada Trbića, zamjenika načelnika bezbjednosti Zvorničke brigade, 14. jula 1995. poslao osam ljudi u Orahovac da pomognu u čuvanju zarobljenika. Lazar Ristić nije znao za ubijanje zarobljenika u Orahovcu kada je slao te ljude, nego je za to saznao uvečer

¹⁴⁵ Izjava o činjenicama, str. 1.

¹⁴⁶ Izjava o činjenicama, str. 2.

¹⁴⁷ Izjava o činjenicama, str. 2.

¹⁴⁸ Izjava o činjenicama, str. 2-3.

¹⁴⁹ Izjava o činjenicama, str. 3.

¹⁵⁰ Izjava o činjenicama, str. 3.

¹⁵¹ Izjava o činjenicama, str. 4.

¹⁵² Izjava o činjenicama, str. 4.

¹⁵³ Izjava o činjenicama, str. 4.

¹⁵⁴ Izjava o činjenicama, str. 5.

14. jula. Dakle, Dragan Obrenović je bio informisan da pripadnici 4. brigade učestvuju u čuvanju zarobljenika prije pogubljenja na obližnjoj lokaciji.¹⁵⁵

- (l) Dragan Obrenović je znao da se jedan pripadnik 4. bataljona Zvorničke brigade javio kao dobrovoljac da učestvuje u pogubljenju zarobljenika u Orahovcu. Draganu Obrenoviću je osoba koja je to čula od nekog drugog rekla da je Drago Nikolić lično učestvovao u pogubljenju u Orahovcu.¹⁵⁶ Dragan Obrenović je svog komandanta o tome informisao 17. jula 1995., na što Pandurević nije rekao ništa.¹⁵⁷
- (m) Dragan Obrenović je znao da su zarobljenici dovedeni u školu u blizini 6. pješadijskog bataljona Zvorničke brigade. Znao je da su zarobljenici pogubljeni kod te škole i da su pripadnici pozadine 6. bataljona učestvovali u odvoženju leševa zarobljenika pobijenih kod škole u Petkovicima na pokopavanje kod brane.¹⁵⁸
- (n) Dragan Obrenović je znao da pripadnici Zvorničke brigade učestvuju u pokopavanju pogubljenih zarobljenika na vojnoj ekonomiji Branjevo¹⁵⁹ i kod Kozluka.¹⁶⁰
- (o) Dragan Obrenović je znao da je njegov komandant 18. jula 1995. izdao naređenje da se tokom operacije pretresa terena ljudi ne hvataju, nego da ih treba ubijati zbog rizika skopčanih sa hvatanjem zarobljenika. Dana 21. jula 1995. stiglo je promijenjeno naređenje da se zarobljeni ljudi privode, a ne strijeljaju.¹⁶¹
- (p) Dragan Obrenović, pored toga, "znao je za zarobljavanje, ispitivanje i pogubljenje" petorice Muslimana zarobljenih iz kolone "i nije se tome usprotivio".¹⁶²
- (q) Sredinom septembra 1995. Dragan Obrenović je imao saznanja o tome da se gorivo i oprema Zvorničke brigade koriste za operaciju ponovnog pokopavanja. Kada se Dragan Obrenović vratio iz Krajine nakon gotovo mjesec dana, saznao je za operaciju ponovnog pokopavanja i za učestvovanje nekih pripadnika Zvorničke brigade u njoj, uključujući Dragu Nikolića.¹⁶³

¹⁵⁵ Izjava o činjenicama, str. 5.

¹⁵⁶ Izjava o činjenicama, str. 5-6.

¹⁵⁷ Izjava o činjenicama, str. 6.

¹⁵⁸ Izjava o činjenicama, str. 6. *Vidi i* Optužnicu, par. 46.8.

¹⁵⁹ *Vidi* Optužnicu, par. 46.9, 46.10, 46.11.

¹⁶⁰ *Vidi* Optužnicu, par. 46.12. *Vidi i* Sporazum o izjašnjanju o krivici, par. 5.

¹⁶¹ Izjava o činjenicama, str. 7.

¹⁶² *Vidi* Optužnicu, par. 47.7, 47.8. *Vidi i* Sporazum o izjašnjanju o krivici, par. 5(g) i 5(i).

¹⁶³ Izjava o činjenicama, str. 8-9.

(c) Zaključci

85. Pretresno vijeće je ispitalo krivično djelo progona za koje je Dragan Obrenović prihvatio odgovornost. Vijeće pored toga podsjeća na Izjavu o činjenicama, na kojoj se temelji osuđujuća presuda Dragana Obrenovića, kako je izneseno gore, u Poglavlju II. Dragan Obrenović je osuđen kako po članu 7(1) tako i po članu 7(3) Statuta. Kako je već navedeno, Dragan Obrenović ne samo da je znao da pripadnici Zvorničke brigade učestvuju u organizovanju ubijanja i u pokopavanju pogubljenih muslimanskih zarobljenika, nego je i u najmanje tri prilike odobrio puštanje sa linije pripadnika Zvorničke brigade kako bi učestvovali u provođenju tog plana. Pretresno vijeće konstatuje da je odobravanjem puštanja svojih vojnika Dragan Obrenović učestvovao u provođenju plana da se pobiju muslimanski zarobljenici. Odluku o planu da se pobiju muslimanski zarobljenici jesu donijeli zapovjednici iznad Dragana Obrenovića, ali je on svoje ljude oslobodio njihovih redovnih dužnosti i naredio im da rade po naređenjima koja su stigla odozgo. Pretresno vijeće njegovo učešće u vidu tog postupka smatra pomaganjem i podržavanjem. Dragan Obrenović je prihvatio krivičnu odgovornost za svoje učešće u udruženom zločinačkom poduhvatu čiji zajednički cilj je, između ostalog, bilo pogubljenje i pokopavanje hiljada muslimanskih muškaraca i mladića u periodu od 12. jula pa do otprilike 19. jula 1995. godine. Pretresno vijeće konstatuje da je njegovo učešće najbolje okarakterisati kao "saizvršilaštvo".¹⁶⁴

86. Što se tiče radnji za koje je Dragan Obrenović znao bilo prije bilo nakon što su one izvršene i koje su dio sveukupne operacije ubijanja, - to jest zatočenja muškaraca, bosanskih Muslimana, u autobusima u Bratuncu, ubijanja zarobljenika u skladištu u Kravici, te zarobljavanja muškaraca, bosanskih Muslimana, iz kolone - Pretresno vijeće napominje da je Dragan Obrenović prihvatio individualnu krivičnu odgovornost za te radnje u svojstvu učesnika udruženog zločinačkog poduhvata. Međutim, pri ocjenjivanju načina na koji se te radnje odražavaju na njegovu individualnu krivičnu odgovornost Vijeće dalje podsjeća na njegovu konkretnu funkciju i mjesto u ukupnoj komandnoj hijerarhiji.

87. Kako očigledno proizlazi iz Izjave o činjenicama i pregleda svega što je Dragan Obrenović radio i znao, jasno je da on nije bio prisutan na mjestima pogubljenja u vrijeme kad se vršila operacija ubijanja. Tokom tog ključnog perioda, Dragan Obrenović je pokušao da obavlja svoje vojne dužnosti na terenu rukovodeći svojim ljudima u teškim borbama sa 28. divizijom ABiH na liniji: prvenstvena preokupacija i fokus pažnje Dragana Obrenovića bila je vojna odbrana Zvornika. No i usredsređen na odbranu Zvornika, Dragan Obrenović je, u svojstvu vršioca dužnosti komandanta te zamjenika

¹⁶⁴ Vidi drugostepenu presudu u predmetu *Krnojelac*, par. 29.

komandanta i načelnika štaba, bio dužan da spriječi svoje potčinjene da vrše zločine i da, ukoliko su takvi zločini počinjeni, kazni one koji su počinili krivična djela.¹⁶⁵ Dragan Obrenović nije učinio ni jedno ni drugo, tako da snosi odgovornost i po članu 7(3) Statuta.

88. Odvagujući različite oblike individualne krivične odgovornosti Dragana Obrenovića, Pretresno vijeće konstatuje da Dragan Obrenović podliježe odgovornosti prvenstveno na osnovu svojih komandnih dužnosti. Iako je Dragan Obrenović samo pustio sa linije sedam svojih vojnika kako bi izvršili pripreme za dolazak muslimanskih zarobljenika u Zvornik, te dvojicu svojih ljudi za učestvovanje u pokopavanju zarobljenika, on je znao ili je bilo razloga da zna da pripadnici više jedinica Zvorničke brigade učestvuju u operaciji ubijanja na raznim lokacijama tako što čuvaju, strijeljaju i pokopavaju muslimanske zarobljenike. Glavnina odgovornosti Dragana Obrenovića proističe dakle iz njegovog nedjelovanja protiv činjenja zločina progona – iz toga što je ostao pasivan, dok je trebalo da spriječi svoje potčinjene u vršenju kažnjivih djela ili da ih za te zločine kasnije kazni.

89. Pretresno vijeće nadalje napominje da je Dragan Obrenović pokušao da ubijedi Glavni štab VRS-a da otvori koridor u liniji fronta i da se muslimanska kolona propusti na muslimansku teritoriju. Dragan Obrenović je o otvaranju koridora diskutovao i sa svojim komandantom Vinkom Pandurevićem, koji je naposljetku naredio otvaranje koridora na otprilike 27 sati, poslijepodne 16. jula 1995. godine.¹⁶⁶ Otvaranjem koridora spriječene su nove teške borbe i mnogi pripadnici 28. divizije ABiH i izbjeglice bezbjedno su se domogli teritorije pod kontrolom Muslimana. Pretresno vijeće konstatuje da je, bez obzira na pobude, Dragan Obrenović tim svojim postupcima spasio mnoge živote.

90. Imajući u vidu navedene činjenice, Pretresno vijeće konstatuje da bi, s obzirom na težinu krivičnog djela koje je Dragan Obrenović počinio, a posebno na njegovu ulogu i učešće u počinjenju tog krivičnog djela, kao i uzevši u obzir praksu izricanja kazni u bivšoj Jugoslaviji, te praksu izricanja kazni Međunarodnog suda, primjerena kazna bila u rasponu od 20 do 40 godina zatvora.¹⁶⁷ Pretresno

¹⁶⁵ *Vidi supra*, par. 82 (d), (k), (l), (m), (n) i (q).

¹⁶⁶ Izjava o činjenicama, str. 3, 4 i 7.

¹⁶⁷ Pretresno vijeće podsjeća na zaključak Žalbenog vijeća iz drugostepene presude u predmetu *Jelisić*, par. 96: "Žalbeno vijeće se slaže s tim da kazna ne bi trebala biti hirovita ili pretjerana, te da se u načelu ona može protumačiti kao hirovita ili pretjerana ukoliko prevazilazi razumne omjere kazni izrečenih u sličnim okolnostima za ista krivična djela." Pretresno vijeće je izabralo sljedeće primjere zbog sličnosti krivičnog djela ili njegove težine: npr. Milomir Stakić je za progon i druge zločine osuđen na doživotni zatvor; Radislav Krstić je, za progon i druge zločine osuđen na 46 godina zatvora (osuđujuća presuda odnosi se i na optužbu za genocid iako je činjenična osnova na kojoj se presuda temelji slična kao u ovom predmetu); Tihomir Blaškić je za progon i druge zločine osuđen na 45 godina zatvora; Goran Jelisić je osuđen na 40 godina (doduše za krivična djela među kojima nije i progon), a Dragoljub Kunarac je osuđen na 28 godina (doduše, za krivična djela među kojima nije i progon); Dario Kordić je za progon i druge zločine osuđen na 25 godina; Zoran Žigić je za progon i druge zločine osuđen na 25 godina; Mlađo Radić je za progon i druge zločine osuđen na 20 godina; Mitar Vasiljević je za progon i druge zločine osuđen na 20 godina zatvora; Vladimir Šantić je za progon i druge zločine osuđen na 18 godina. Pretresno vijeće uvažava činjenicu da mnoga od tih lica nisu osuđena samo za progon kao zločin protiv čovječnosti, nego i za druge zločine.

vijeće će sada razmotriti da li u ovom predmetu postoje otežavajuće ili olakšavajuće okolnosti i, ako postoje, kako svaka od njih utiče na odmjeravanje primjerene kazne za Dragana Obrenovića.

3. Lične okolnosti koje se odnose na Dragana Obrenovića

91. Žalbeno vijeće je zaključilo da budući da ni u Statutu niti u Pravilniku nisu detaljno definisani faktori koje treba uzeti u obzir kod utvrđivanja otežavajućih ili olakšavajućih okolnosti, odluka o tome šta čini te faktore u velikoj mjeri spada u diskreciono pravo Pretresnog vijeća.¹⁶⁸ Pretresno vijeće ima obavezu da kod određivanja kazne uzme u obzir olakšavajuće okolnosti, ali težina koju će pripisati tim dokazima spada u njegovo diskreciono pravo.¹⁶⁹ Otežavajuće okolnosti moraju se dokazati van razumne sumnje.¹⁷⁰ Olakšavajuće okolnosti moraju se utvrditi na osnovu principa vjerovatnoće, a ne van razumne sumnje.¹⁷¹

(a) Otežavajuće okolnosti

92. Pravilom 101(B)(i) Pravilnika od Pretresnog vijeća se traži da kod određivanja kazne ispita sve eventualne otežavajuće okolnosti koje se odnose na krivična djela za koja je optuženom izrečena osuda.

(i) Argumentacija strana

93. Tužilac tvrdi da Pretresno vijeće u ovom predmetu, shodno pravilu 101(B)(i) Pravilnika, treba da uzme u obzir tri otežavajuća faktora: (i) rukovodeći položaj Dragana Obrenovića; (ii) njegovu ulogu u svojstvu zamjenika komandanta; i (iii) ranjivost žrtava i posebno gnusan karakter zločina.

94. Odbrana tvrdi da kao otežavajući faktori u obzir treba da se uzmu samo one činjenice koje su dokazane van razumne sumnje.¹⁷²

a. Rukovodeći položaj i uloga Dragana Obrenovića

95. Tužilac tvrdi da je, komandujući Zvorničkom brigadom od 13. jula do 15. jula 1995. u svojstvu zamjenika komandanta, Dragan Obrenović učestvovao u odobravanju, organizovanju i sprovođenju plana da se pogubi više od 6.000 muslimanskih muškaraca i mladića u njegovoj zoni odgovornosti, te

¹⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 780.

¹⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 777.

¹⁷⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 763; prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 847 i presuda o kazni u predmetu *Sikirica*, par. 110.

¹⁷¹ Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 847, presuda o kazni u predmetu *Sikirica*, par. 110, te presuda o kazni u predmetu *Simić*, par. 40.

¹⁷² Obrenovićev podnesak o kazni, par. 31, u kojem se citira drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 763.

da je koordinisao izvršenje tog plana sa svojim potčinjenima. Zbog tog svog položaja, tvrdi tužilac, Dragan Obrenović bi morao da snosi znatnu odgovornost za svoje postupke.¹⁷³ Pored toga, u skladu s jurisprudencijom Međunarodnog suda, tvrdi tužilac, rukovodeći položaj Dragana Obrenovića trebao bi da se smatra otežavajućim faktorom bez obzira na njegov relativno nizak čin.¹⁷⁴

96. Odbrana priznaje da direktno učešće pretpostavljenog u krivičnom djelu, shodno članu 7(1) Statuta, može da bude otežavajuća okolnost, ali u stepenu koji zavisi od nivoa ovlaštenja i oblika učešća.¹⁷⁵ Odbrana tvrdi da su sva druga lica okrivljena za zločine u Srebrenici imala položaje više od Dragana Obrenovića. Iako on prihvata odgovornost za svoju ulogu u krivičnom djelu u svojstvu vršioca dužnosti komandanta dijelova Zvorničke brigade i ne osporava da ga njegovi postupci čine pravno odgovornim za navedene radnje, u obzir treba da se uzmu stvarni nivo ovlaštenja i položaj Dragana Obrenovića u ukupnoj hijerarhiji, kao i njegovo relativno ograničeno učešće u navedenom planu.¹⁷⁶ Odbrana ovaj predmet poredi sa predmetom Biljane Plavšić koja, mada je imala viši rukovodeći položaj, nije bila u prvim redovima rukovodstva i imala je manje značajnu ulogu u izvršenju krivičnih djela. Odbrana smatra da je Dragan Obrenović bio samo major kopnene vojske star 32 godine, koji je privremeno komandovao dijelom brigade i nije bio u prvim redovima starješina.¹⁷⁷ Odbrana navodi da je, uprkos većem broju žrtava, širem rasponu zločina i višem položaju nego okrivljeni u ovom predmetu, Biljana Plavšić osuđena na jedanaest godina zatvora.¹⁷⁸

b. Ranjivost žrtava i posebno gnusan karakter zločina

97. Tužilac tvrdi da su faktori koje Pretresno vijeće treba uzeti u obzir kao otežavajuće faktore posebno gnusan karakter zločina i ranjivost žrtava.¹⁷⁹ Žrtve su bile bespomoćne žene, djeca i starci, kao i zarobljeni vojno sposobni muškarci, koji su bili u ranjivom položaju i i žrtve krajnje izopačenosti.¹⁸⁰

98. Odbrana tvrdi da je, iako su faktori kao što su poniženje žrtava, sadistički postupci i gnusan karakter zločina u nekim slučajevima odvojeno uzimani u obzir kao otežavajuće okolnosti, Pretresno vijeće u predmetu *Plavšić* ispravno smatralo da je sve to sadržano u sveukupnoj težini krivičnog

¹⁷³ Tužιοčev podnesak o kazni, par. 19.

¹⁷⁴ Tužιοčev podnesak o kazni, par. 20.

¹⁷⁵ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 35.

¹⁷⁶ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 36-37.

¹⁷⁷ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 37-38.

¹⁷⁸ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 37.

¹⁷⁹ Tužιοčev podnesak o kazni, par. 22-23, u kojem se on poziva na prvostepenu presudu u predmetu *Čelebići*, par. 1262, 1264 i 1268, te na prvostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, par. 227.

¹⁸⁰ Tužιοčev podnesak o kazni, par. 22-23.

djela.¹⁸¹ Štaviše, u ovom predmetu ti su faktori u pogledu broja i razmjera manje otežavajući nego u predmetu *Plavšić*.¹⁸²

(ii) Zaključci

99. Pretresno vijeće napominje da se rukovodeći položaj optuženog može smatrati otežavajućim faktorom.¹⁸³ Stvarni nivo ovlaštenja jeste značajan, što znači da se kazna može pooštriti ne samo u slučaju visokog, nego i srednje visokog komandnog položaja.¹⁸⁴ Pretresno vijeće konstatuje da se Dragan Obrenović u svojstvu vršioca dužnosti komandanta i zamjenika komandanta Zvorničke brigade nalazio na položaju vlasti. Pretresno vijeće podsjeća na to da krivična odgovornost Dragana Obrenovića u velikoj mjeri proističe iz te komandne odgovornosti na osnovu člana 7(3) Statuta. Pretresno vijeće konstatuje da ne bi bilo primjereno da se u ovom predmetu osnov odgovornosti i otežavajuća okolnost konstatuju na osnovu istog ponašanja.

100. Međutim, Pretresno vijeće podsjeća na krajnju svrhu teorije komandne odgovornosti, a to je da se obezbijedi poštovanje zakona i običaja ratovanja i međunarodnog humanitarnog prava uopšte.¹⁸⁵ Kada komandant propusti da obezbijedi poštovanje načela međunarodnog humanitarnog prava tako što svoje potčinjene ne spriječi niti ih kazni za počinjenje krivičnih djela za koja je znao ili je bilo razloga da za njih zna, on podliježe odgovornosti na osnovu člana 7(3). Ako komandant svojim potčinjenima naredi da počine zločin koji potpada pod nadležnost Međunarodnog suda, on podliježe odgovornosti na osnovu člana 7(1) Statuta. Ako komandant, vlastitim djelovanjem ili nedjelovanjem, ne ispuni dužnost koja proističe iz njegovog službenog položaja, obuke i sposobnosti za rukovođenje, to jest da bude primjer svojim vojnicima koji će promovisati načela na kojima se temelje zakoni i običaji ratovanja, te time – prešutno ili implicitno – promoviše ili podstiče vršenje zločina, to se može smatrati otežavajućom okolnošću. Pretresno vijeće konstatuje da to nije slučaj kada se radi o Draganu Obrenoviću.

101. Pretresno vijeće smatra da ukupna težina krivičnog djela o kojoj se već govorilo u tekstu obuhvata posebno gnusan karakter zločina. Stoga, Pretresno vijeće to nije zasebno uzelo u obzir kao otežavajući faktor. Pretresno vijeće konstatuje da poređenje sa krivičnim djelima drugih nije u ovom predmetu od osobite koristi.

¹⁸¹ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 33-34, u kojem se citira presuda o kazni u predmetu *Plavšić*, par. 58.

¹⁸² Obrenovićev podnesak o kazni, par. 34.

¹⁸³ *Tužilac protiv Mladena Naletilića i dr.*, predmet br. IT-98-34-T, 31. mart 2003., par. 751; prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 853.

¹⁸⁴ Prvostepena presuda u predmetu *Kordić*, par. 855.

¹⁸⁵ *Vidi Tužilac protiv Hadžihanovića i dr.*, predmet br. IT-01-47-PT, "Odluka po zajedničkom prigovoru u vezi sa nadležnošću", par. 66.

102. Pretresno vijeće posebno prima k znanju ranjivost žrtava. Sve one su bile bespomoćne i podvrgnute okrutnom postupanju od strane onih koji su ih zarobili. U toj situaciji, Pretresno vijeće smatra da je to otežavajući faktor u počinjenju zločina.

103. Pretresno vijeće konstatuje da su van razumne sumnje dokazane sljedeće otežavajuće okolnosti: ranjivost žrtava.

(b) Olakšavajuće okolnosti

104. U pravilu 101 (B)(ii) Pravilnika od Pretresnog vijeća se traži da kod odmjeravanja kazne uzme u obzir "sve olakšavajuće okolnosti, uključujući i značajnu saradnju osuđenog s tužiocem prije ili poslije izricanja presude".

(i) Argumentacija strana

105. Tužilac tvrdi da razmatranje olakšavajućih okolnosti, shodno pravilu 101(B)(ii) Pravilnika, te jurisprudenciji i MKSJ-a i MKSR-a, ne umanjuje težinu zločina već se odnosi na utvrđivanje kazne.¹⁸⁶ Tužilac u ovom predmetu tvrdi da su olakšavajuće okolnosti potvrdno izjašnjavanje o krivici, prihvatanje odgovornosti, kajanje, saradnja s Tužilaštvom i raniji dobar karakter.¹⁸⁷ Pored faktora koje je naveo tužilac, odbrana tvrdi da kao olakšavajući faktori u ovom predmetu u obzir treba da se uzmu podsticanje pomirenja i ponuda Dragana Obrenovića da se dobrovoljno preda.¹⁸⁸

106. Odbrana tvrdi da olakšavajuće okolnosti variraju od predmeta do predmeta i da Pretresno vijeće ima diskreciono pravo da u obzir uzme bilo koji faktor koji ono ocijeni olakšavajućim.¹⁸⁹

a. Potvrdno izjašnjavanje o krivici i prihvatanje odgovornosti

107. Strane tvrde da potvrdno izjašnjavanje o o krivici treba da se smatra "pretpretresnim" jer je Dragan Obrenović prihvatio da se tako izjasni prije početka prvostepenog postupka.¹⁹⁰ Strane tvrde da to treba da se posmatra kao faktor za ublaženje kazne budući da potvrdno izjašnjavanje o krivici u pretpretresnoj fazi štedi sredstva, a što je još važnije, otklanja potrebu da svjedoci i žrtve svjedoče u

¹⁸⁶ Tužiočev podnesak o kazni, par. 25 u kojem se on poziva na presudu o kazni u predmetu *Kambanda*, par. 56.

¹⁸⁷ Tužiočev podnesak o kazni, par. 25.

¹⁸⁸ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 44.

¹⁸⁹ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 42 u kojem se on poziva na presudu o kazni u predmetu *Plavšić*, par. 65 i na prvostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 713. Osim toga, kad je riječ o praksi u bivšoj Jugoslaviji, član 42(2) Krivičnog zakona SFRJ predviđa da sud može uzeti u obzir i olakšavajuće faktore koji upućuju na to da se cilj kazne može ostvariti i izricanjem blaže kazne; Obrenovićev podnesak o kazni, par. 43.

¹⁹⁰ Tužiočev podnesak o kazni, par. 26; Obrenovićev podnesak o kazni, par. 48.

dokaznom postupku.¹⁹¹ Strane nadalje tvrde da je potvrdno izjašnjavanje o krivici važno zato što se njime pomaže utvrđivanju istine, što pak doprinosi procesu pomirenja između nacionalnih zajednica u toj regiji.¹⁹² Tužilaštvo naglašava da je ovo prvi put da je neko iz komandnog kadra VRS-a priznao krivičnu odgovornost za događaje u Srebrenici, što omogućava "jedinstveni uvid" u događaje u Srebrenici, i imaće ogroman uticaj na ljude u toj regiji kao i na međunarodnu zajednicu.¹⁹³ Tužilac tvrdi da su potvrdno izjašnjavanje o krivici Dragana Obrenovića i njegovo svjedočanstvo bili dati "jasno, bez oklijevanja i, što je još mnogo važnije, bez ikakvih isprika".¹⁹⁴

108. Odbrana napominje da je u mnogo predmeta koje je rješavao Međunarodni sud potvrdno izjašnjavanje o krivici rezultiralo smanjenjem kazne koja bi optuženom inače bila dosuđena.¹⁹⁵ Odbrana tvrdi da "priznanje krivice može navesti da istupe i pomognu radu Međunarodnog suda i drugi, koji to možda ne bi učinili da se neko od optuženih nije izjasnio krivim".¹⁹⁶ Odbrana pominje izvjesnog "visokog funkcionera Republike Srpske" koji je pristao na razgovor s tužiocem o Srebrenici prvenstveno zbog toga što su se Dragan Obrenović i Momir Nikolić izjasnili krivima.¹⁹⁷

109. Odbrana tvrdi da je potvrdno izjašnjavanje o krivici Dragana Obrenovića izraz njegove iskrenosti i lične odgovornosti "u svjetlu njegovih zakonskih obaveza kao oficira koji je barem privremeno imao kontrolu nad potčinjenima [koji je] dozvolio i doprinio zločinima obezbijevši da dio ljudstva i oprema njegove jedinice budu na raspolaganju za učešće u zločinima".¹⁹⁸ To je bila "moralna odluka" koju je on lično donio, i nije želio da osporava optužbe.¹⁹⁹

110. Odbrana nadalje tvrdi da probijajući "zid šutnje podignut oko događaja u Srebrenici" Dragan Obrenović promoviše pomirenje među nacionalnim zajednicama bivše Jugoslavije. Njegovo priznanje krivice okončalo je osam godina poricanja, a uticaj koji je imalo bio je ogroman.²⁰⁰ Odbrana tvrdi da je takvo šta olakšavajući faktor "značajne težine".²⁰¹ Odbrana tvrdi da Dragan Obrenović, zbog toga što je vojni oficir, nije u položaju da promoviše pomirenje na istom nivou i s istim odjekom u javnosti kao

¹⁹¹ Tužiočev podnesak o kazni, par. 26. *Vidi* Obrenovićev podnesak o kazni, par. 46(d)-(e).

¹⁹² Tužiočev podnesak o kazni, par. 27; Obrenovićev podnesak o kazni, par. 46 (a)-(e).

¹⁹³ Tužiočev podnesak o kazni, par. 28; završna riječ tužioca, pretres o odmjeravanju kazne, T. 1531-1532, T. 1535.

¹⁹⁴ Završna riječ tužioca, pretres o odmjeravanju kazne, T. 1534.

¹⁹⁵ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 46 u kojem se on poziva na drugu presudu o kazni u predmetu *Erdemović*, par. 16, na prvostepenu presudu u predmetu *Jelisić*, par. 127, na presudu o kazni u predmetu *Simić*, par. 84, na presudu o kazni u predmetu *Todorović*, par. 80, te na presudu o kazni u predmetu *Sikirica*, par. 151, 193, 228.

¹⁹⁶ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 47.

¹⁹⁷ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 47.

¹⁹⁸ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 49.

¹⁹⁹ Završna riječ odbrane, pretres o odmjeravanju kazne, T. 1540 /prijevod engleskog transkripta/.

²⁰⁰ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 53. Dokazni predmet odbrane DS-12a, članak Emira Suljagića, jednog od preživjelih iz Srebrenice, u kojem se raspravlja o značenju priznanja krivice Momira Nikolića i Dragana Obrenovića.

²⁰¹ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 53.

neko ko je bio predsjednik poput Biljane Plavšić, ali da je njegovo potvrdno izjašnjanje o krivici ipak lični korak prema cilju pomirenja.²⁰²

Zaključci

111. Pretresno vijeće konstatuje da je potvrdno izjašnjanje o krivici Dragana Obrenovića zaista značajno i da može da doprinese ostvarenju zadataka Međunarodnog suda na obnovi mira i promovisanju pomirenja. Priznavanje zločina počinjenih protiv bosanskih Muslimana 1995. godine – zločina čije se posljedice osjećaju još i danas – od strane učesnika u tim zločinima doprinos je stvaranju zapisa za istoriju i osujećenju poricanja da su oni bili počinjeni. Iako su žrtve tih zločina i članovi porodica ubijenih znali sve o počinjenim zločinima i prije nego što se Dragan Obrenović izjasnio krivim, nema sumnje da im *priznanje* bivšeg oficira Vojske Republike Srpske o tome da su nad njima počinjeni zločini može donekle pomoći u zacjeljivanju rana.²⁰³

112. Odbrana je predočila članak Emira Suljagića, Muslimana iz Srebrenice, o tome kako je priznanje krivice Dragana Obrenovića djelovalo na njega kao nekoga ko je preživio, ali je u pogubljenjima u julu 1995. godine izgubio rodbinu i bliske prijatelje, te na njega kao pripadnika muslimanske zajednice u Bosni.²⁰⁴ Gospodin Suljagić piše da iako priznanje g. Obrenovića i g. Nikolića po svoj prilici neće preobraziti stavove bosanskih Srba, za njega lično:

/.../ priznanja su mi donijela najveći osjećaj olakšanja koji sam osjetio od pada Srebrenice 1995. godine. Bila je to potvrda koju sam tražio posljednjih osam godina. Daleko od toga da su ta priznanja isprika, ali predstavljaju početak. Mi bosanski Muslimani više ne moramo dokazivati da smo žrtve. Pobijeni su nam prijatelji i rođaci, očevi i braća i ne moramo više dokazivati da su oni nevine žrtve.

113. Pretresno vijeće napominje da se Dragan Obrenović potvrdno izjasnio o krivici prije početka suđenja. Istodobno, Pretresno vijeće podsjeća da je Dragan Obrenović potvrdnu izjavu o krivici dao tek nakon zaključenja Sporazuma o izjašnjanju o krivici sa tužiocem. Međutim, optuženi uvijek ima mogućnost da izmijeni svoje izjašnjenje o krivici u vezi s jednom ili više optužbi protiv njega i *bez* sporazuma s tužiocem. Naravno, po Statutu Međunarodnog suda, optuženi ima pravo na presumpciju

²⁰² Obrenovićev podnesak o kazni, par. 54.

²⁰³ *Vidi* presudu o kazni u predmetu *Plavšić*, par. 75-77, iskaz dr Alexa Borainea, stručnjaka za pomirenje i odgovornost i bivšeg zamjenika predsjedavajućeg Komisije za istinu i pomirenje u Južnoafričkoj Republici, o važnosti priznavanja i prihvatanja odgovornosti za teške zločine za proces pomirenja.

²⁰⁴ "Truth at The Hague" /"Istina u Hagu"/, Emir Suljagić, *New York Times*, 1. juni 2003., dokazni predmet odbrane DS-12.

nevinosti, na pravično i javno suđenje, te na to da ne bude prinuđen da prizna krivicu.²⁰⁵ Osim toga, optuženi nije dužan da oslobodi tužioca obaveze dokazivanja krivice van razumne sumnje.²⁰⁶

114. Pretresno vijeće nadalje podsjeća na argumente odbrane u vezi s razlogom potvrdnog izjašnjenja o krivici g. Obrenovića. Odbrana gospodina Obrenovića pribojavala se da, ako se on potvrdno izjasni o krivici prije početka suđenja, Pretresno vijeće neće steći potpuni uvid u okolnosti njegove uloge u predmetnim događajima i da bi taj nepotpuni uvid u događaje mogao imati štetne posljedice po g. Obrenovića prilikom odlučivanja o kazni.²⁰⁷ Međutim,

/d/ošao je trenutak, međutim, kada nam se gospodin Obrenović zahvalio za naš pravni savjet i naglasio da on mora da donese moralnu odluku, da je to samo njegova odluka i da on ne želi da osporava te optužbe. [...] Tražio je da pristupimo gospodinu McCloskeyu, da otvorimo pregovore u vezi sa njegovim izjašnjavanjem o krivici.²⁰⁸

115. Pretresno vijeće nadalje konstatuje da Dragan Obrenović, prihativši svoju odgovornost i krivicu, nijednom nije pokušao opravdavati svoje postupke niti odgovornost za njih prebaciti na druge.

116. Uzimajući u obzir sve rečeno, Pretresno vijeće konstatuje da je potvrdno izjašnjenje o krivici Dragana Obrenovića značajan faktor za ublažavanje kazne zbog doprinosa utvrđivanju istine i promovisanja pomirenja koji je njime ostvaren, te zbog bezrezervnog prihvatanja vlastite individualne krivične odgovornosti od strane Dragana Obrenovića za ulogu koju je imao u zločinu progona.

117. Potvrdno izjašnjenje o krivici Dragana Obrenovića Pretresno vijeće smatra olakšavajućim faktorom i zbog toga što je njime otklonjena potreba da svjedoci dođu da svjedoče o bolnim i traumatičnim događajima. To valja naročito cijiniti kad je posrijedi Srebrenica, u vezi s kojom je Tužilaštvo podiglo brojne optužnice, a predstojeća suđenja će po svoj prilici zahtijevati prisutnost tih svjedoka.

118. Najzad, Pretresno vijeće napominje da je drugim optuženima koji su se izjasnili krivim prije početka suđenja ili u ranoj fazi prvostepenog postupka, to uzeto u obzir zbog tako ostvarenih ušteda resursa Međunarodnog suda. Obje strane su argumentovale da taj aspekt potvrdnog izjašnjenja o krivici treba da se uzme u obzir kao olakšavajući faktor.²⁰⁹ Analogno svojim zaključcima iz presude o

²⁰⁵ Član 21 Statuta.

²⁰⁶ *Vidi* pravilo 87 Pravilnika. Iako vijeće potvrdno izjašnjavanje o krivici može uzeti u obzir kao olakšavajući faktor, ovo Pretresno vijeće stoji na stanovištu da je važno podsjetiti na to da se optuženom ne smije uzeti na štetu to što je iskoristio svoje pravo da mu se sudi i da tužilac izvede svoje dokaze.

²⁰⁷ Završna riječ odbrane, pretres o odmjeravanju kazne, T. 1538.

²⁰⁸ Završna riječ odbrane, pretres o odmjeravanju kazne, T. 1540.

²⁰⁹ Tužiočev podnesak o kazni, par. 26; Obrenovićev podnesak o kazni, par. 46(d)

kazni u predmetu *Nikolić*,²¹⁰ Pretresno vijeće tom aspektu pozitivnih učinaka priznanja krivice neće pripisati veću težinu.

b. Kajanje

119. Strane navode da je Dragan Obrenović, u pismu tužiocu i u svojoj izjavi datoj na pretresu o odmjeravanju kazne, izrazio kajanje zbog žrtava na koje se ovaj predmet odnosi.²¹¹ Odbrana tvrdi da je Dragan Obrenović "najgori sudac samom sebi. On zna kakav je rezultat njegovih mana bolje od bilo koga drugog. On je samom sebi već izrekao kaznu. On je poput lady MacBeth koja je bila osuđena na to da neprestance pere svoje ruke u bezizglednom pokušaju da spere neizbrisivu mrlju".²¹²

120. Dragan Obrenović je pred Pretresnim vijećem svoje kajanje izrazio sljedećim riječima:

Ovde sam pred časnim sudom, sa željom da se čuje moj glas kajanja. Dugo sam razmišljao i jedna uvijek ista misao me prati. Krivica. Grijeh kao slika koja se ne miče ispred mene. Sa nelagodnošću ovo izgovaram, ovu istinu. Kriv sam za sve što sam onda učinio. Bolno pokušavam da to izbrišem i da budem onakav kakav onaj put nisam bio. Kriv sam i za ono što nisam učinio, što nisam pokušao zaštititi te zarobljenike... Ostala je nesreća na svim stranama kao opomena da se to nikad i nigde valjda više neće dogoditi. Ovo moje svjedočenje i priznanje krivice skida odgovornost sa mog naroda, takođe. Ovo je krivica jednog čovjeka sa čistim imenom i prezimenom, Dragana Obrenovića. Ja iza toga stojim i ja sam za taj dio odgovoran, krivica, zbog koje se kajem i zbog koje se izvinjavam žrtvama i njihovim sjenama. Biće mi drago ako ovo moje svjedočenje i kajanje doprinese pomirenju ljudi u Bosni. Ako komšija ponovo stegne komšiji ruku, ako naša djeca ponovo zaigraju zajedničke igre i ako oni budu imali pravo na šansu. Biće mi drago ako ovo moje svjedočenje pomogne familijama žrtava, da ih poštedim ponovnog svjedočenja i ponovnog prolaženja kroz sve boli koje bi sigurno morali proći prilikom tih svjedočenja. Želja mi je da ovo moje svjedočenje pomogne da se ovo nikad i nigde više ne dogodi, ne u Bosni, nego nigde, nigde u svijetu. Za mene je to kasno sad ali za djecu koja tamo u Bosni žive nije i nadam se da će to biti dobra opomena.... Pobijedila je patnja i nesreća, kao posljedica slijepe mržnje i nerazuma. ...Ako ovo moje priznanje, svjedočenje i kajanje; ako ovo moje suočavanje sa samim sobom doprinese bržem zarastanju tih rana, ja sam ipak obavio svoju dužnost ratnika, borca, oca i čovjeka.²¹³

Zaključci

121. Pretresno vijeće je imalo priliku da Dragana Obrenovića posmatra na pretresu o njegovom izjašnjavanju o krivici, tokom njegovog sedmodnevnog svjedočenja na suđenju u predmetu *Blagojević*, te na pretresu o odmjeravanju kazne. Pretresno vijeće je pažljivo razmotrilo izraze kajanja Dragana Obrenovića i njegovo izvinjenje žrtvama zbog toga što je učestvovao u, kako je to sam nazvao, "užasu Srebrenice".²¹⁴ Sudeći po izjavama i postupcima Dragana Obrenovića, Pretresno vijeće konstatuje da se on iskreno kaje zbog svoje uloge u zločinima za koje mu je

²¹⁰ *Vidi* presudu o kazni u predmetu *Nikolić*, par. 67.

²¹¹ Tužiočev podnesak o kazni, par. 29; Obrenovićev podnesak o kazni, par. 51.

²¹² Završna riječ odbrane, pretres o odmjeravanju kazne, T. 1548-1549.

²¹³ Izjava Dragana Obrenovića, pretres o odmjeravanju kazne, T.1556-1558.

²¹⁴ Pretres o odmjeravanju kazne, T. 1556.

izrečena osuđujuća presuda i nastoji da se iskupi za svoje kažnjivo ponašanje. Stoga Pretresno vijeće smatra kajanje Dragana Obrenovića bitnim faktorom za ublaženje kazne u njegovom slučaju.

c. Saradnja sa Tužilaštvom

122. Tužilac tvrdi da je Dragan Obrenović ostvario potpunu saradnju sa Tužilaštvom²¹⁵ i da je prihvatio odgovornost i dao istinit iskaz o svojem djelovanju te o djelovanju drugih.²¹⁶ Tužilac tvrdi da se Dragan Obrenović sastajao s tužiocem kad god se to od njega tražilo, na pitanja odgovarao na istinit način, te da se njegovo svjedočenje na suđenju u predmetu *Blagojević* odlikovalo "izvanrednom objektivnošću, jasnoćom i poštenjem". Tužilac nadalje navodi sljedeće: "Činjenice i okolnosti nezavisno dokazane u [predmetu *Blagojević*] potkrepljuju svjedočanstvo g. Obrenovića i neosporno potvrđuju da je g. Obrenović govorio istinu."²¹⁷ Dragan Obrenović je pored toga dao vrijedne informacije u vezi s unutrašnjim funkcionisanjem VRS-a, tako da treba da se uzme u obzir njegov jedinstven doprinos kao stručnjaka za vojna pitanja.²¹⁸ Iz tih razloga, tužilac je kategoričan u tvrdnji da će on biti važan svjedok u drugim postupcima koji se vode pred Međunarodnim sudom, uključujući tu i postupak protiv generala Krstića. Tužilac nadalje tvrdi da je Dragan Obrenović sarađivao i preko granica svojih obaveza iz Sporazuma o izjašnjavanju o krivici.²¹⁹ Najzad, tužilac navodi da Dragan Obrenović ničim nije pokazao da ima bilo kakve predrasude prema ikome od ostalih optuženih u ovom predmetu, niti prema ijednom drugom pojedincu.²²⁰

123. Odbrana tvrdi da je saradnja s tužiocem značajan faktor od vitalne važnosti za zadatak Međunarodnog suda, i da je kao takva priznata od strane Suda.²²¹ Odbrana tvrdi da je Dragan Obrenović sarađivao s tužiocem prije i poslije hapšenja, kao i nakon potvrdnog izjašnjenja o krivici.²²²

124. Kao dokaz saradnje Dragana Obrenovića prije hapšenja, navodi se da je on prije svog hapšenja dozvolio da tužioci i istražitelji izvrše pretres imovine brigade i da je dao na raspolaganje naoružanje u svrhu balističke analize.²²³ Takođe, Dragan Obrenović se tri puta sastao s predstavnicima Tužilaštva, a

²¹⁵ Dodatni argumenti tužioca, par. 3.

²¹⁶ Dodatni argumenti tužioca, par. 5.

²¹⁷ Dodatni argumenti tužioca, par. 7.

²¹⁸ Dodatni argumenti tužioca, par. 8. Tužilac tvrdi da su uvid Dragana Obrenovića iz perspektive profesionalnog vojnika, te originalni materijali koje je on predao imali "ogromnu vrijednost". Završna riječ tužioca, pretres o odmjeravanju kazne, T, 1535.

²¹⁹ "Confidential Addendum to Prosecution's Supplemental Submission Regarding the Sentencing of Dragan Obrenović" /"Povjerljiva dopuna dodatnim argumentima tužioca u vezi s odmjeravanjem kazne za Dragana Obrenovića"/, podneseno pod pečatom 23. oktobra 2003., i "Drugi podnesak tužioca s dodatnim argumentima u vezi s odmjeravanjem kazne za Dragana Obrenovića", podneseno povjerljivo 26. novembra 2003.

²²⁰ Dodatni argumenti tužioca, par. 6.

²²¹ Dodatni argumenti Obrenovića, par. 3 u kojem se citira druga presuda o kazni u predmetu *Erdemović*, par. 21.

²²² Dodatni argumenti Obrenovića, par. 3.

²²³ Dodatni argumenti Obrenovića, par. 6.

u posljednjoj od tih prilika ponudio je da se preda i ostavio informacije o tome kako s njim može da se stupi u kontakt u slučaju da bude podignuta optužnica.²²⁴ Odbrana nadalje tvrdi da se Dragan Obrenović mogao odlučiti i na bjekstvo, ali je umjesto toga odlučio da se suoči s optužbama podignutim protiv njega.²²⁵ Najzad, tvrdi odbrana, dokaz njegove saradnje prije hapšenja jeste i kopija plakete koju je dobio od SFOR-a za doprinos održavanju mira nakon dejtonskih sporazuma, za period od 20. marta do 20. septembra 1999. godine.²²⁶

125. Odbrana tvrdi da je nakon hapšenja Dragan Obrenović učestvovao u razgovoru s predstavnicima Tužilaštva u vezi s navodnim ratnim zločinima koje su muslimanske snage počinile nad Srbima, vojnim i civilnim licima, na području Zvornika u razdoblju 1991.-1992. godine.²²⁷ Tim postupkom se odrekao prava na odbranu šutnjom, uprkos činjenici da mu nisu date nikakve garancije u vezi s mogućim korištenjem sadržaja tog razgovora protiv njega.²²⁸

126. Shodno Sporazumu o izjašnjavanju o krivici, Dragan Obrenović je pristao da se u bilo kojem trenutku sastane s istražiteljima te da svjedoči na suđenjima u vezi s događajima u Srebrenici. Odbrana tvrdi da je Obrenović ispunio te obaveze te da će ih i dalje ispunjavati.²²⁹

127. Odbrana tvrdi da je Dragan Obrenović saradivao više od onoga na što se obavezao Sporazumom o izjašnjavanju o krivici, te da je to "prekretnica u tragičnoj priči o Srebrenici [koja je] onemogućila da oni koji poriču da su se ti zločini uopšte dogodili zadrže bilo kakav kredibilitet."²³⁰

Zaključci

128. Pretresno vijeće napominje da tužilac potvrđuje potpunu saradnju Dragana Obrenovića. Pretresno vijeće konstatuje da je Dragan Obrenović na suđenju u predmetu *Blagojević* istinito svjedočio i dao detaljne informacije u vezi sa svojim saznanjima o događajima u vezi sa Srebrenicom i vojnom strukturom VRS-a. Pretresno vijeće se slaže s tužiocem u ocjeni da je Dragan Obrenović na svako pitanje, bez obzira na to da li su ga postavili tužilac, zastupnik odbrane ili Vijeće, odgovorio što je jasnije i preciznije mogao.²³¹ Pretresno vijeće nadalje napominje da je Obrenović svjedočio i u žalbenom postupku u predmetu *Krstić*, te da je pristao da i ubuduće svjedoči u drugim postupcima. Osim toga, on je pružio pomoć Tužilaštvu i tako što je predao mnoštvo dokumenata značajnih za

²²⁴ Dodatni argumenti Obrenovića, par. 7.

²²⁵ Dodatni argumenti Obrenovića, par. 15.

²²⁶ Dodatni argumenti Obrenovića, par. 5 i dokazni predmet odbrane DS-13a.

²²⁷ Dodatni argumenti Obrenovića, par. 8.

²²⁸ Dodatni argumenti Obrenovića, par. 8.

²²⁹ Dodatni argumenti Obrenovića, par. 10.

²³⁰ Dodatni argumenti Obrenovića, par. 16.

²³¹ *Vidi* Dodatni argumenti tužioca, par. 7.

suđenje u predmetu *Blagojević* i za istrage u još nekim predmetima. Pretresno vijeće takođe zaključuje da je Dragan Obrenović s tužiocem saradivao i u fazi istrage, tako što je dozvolio da Tužilaštvo izvrši pretres imovine Zvorničke brigade.

129. Dakle, Pretresno vijeće zaključuje da je znatna saradnja s tužiocem u ovom predmetu značajna olakšavajuća okolnost.

d. Karakter optuženog

130. Tužilac prihvata da je prije rata Dragan Obrenović bio primjeran profesionalni vojnik i ugledan član društvene zajednice.²³²

131. Odbrana navodi da Dragan Obrenović dosad nije osuđivan i da je bio profesionalno vojno lice cijelog svog života.²³³ Odbrana tvrdi da Dragan Obrenović nije bio netolerantna osoba i da je do događaja iz jula 1995. živio uzornim životom.²³⁴ Bio je izuzetno sposoban čovjek koji je uživao divljenje i poštovanje svojih potčinjenih, svojih pretpostavljenih, kao i civilne društvene zajednice u čijoj službi je bio.²³⁵

132. Odbrana je pozvala svjedoke koji su pred Pretresnim vijećem svjedočili o karakternim osobinama Dragana Obrenovića. Ti svjedoci su potvrdili da se Dragan Obrenović nije ponašao diskriminatorski i da je čovjek pozitivnih karakternih osobina.²³⁶ Zorica Rikić je posvjedočila da je od jeseni 1994. Dragan Obrenović pomagao jednoj muslimanskoj porodici, koju inače nije poznavao, šaljući joj hranu i ostale potrepštine svakog mjeseca.²³⁷ Glava te porodice, jedan stariji Musliman, posvjedočio je da im je Dragan Obrenović jednom mjesečno tokom gotovo dvije godine po svom vozaču slao namirnice i da nikad nije tražio ništa zauzvrat.²³⁸ Svjedoci Zorica Rikić i DA takođe su posvjedočili da je Dragan Obrenović pomagao jednoj udovici, Srpkinji, i trojici njenih sinova.²³⁹ Dušanka Bošković, udovica, posvjedočila je da je Dragan Obrenović od 1993. godine slao hranu i odjeću njenoj porodici, kao i porodicama mnogih drugih udovica. Dušanka Bošković je takođe izjavila da Dragan Obrenović, pomažući ljudima, to nije činio na osnovu nacionalnosti: "Nikad nas nije pitao kome dajemo pomoć. Nije pitao za imena ljudi kojima će se pomoć slati. Govorio je: 'Dajte pomoć

²³² Tužiočev podnesak o kazni, par. 30.

²³³ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 52.

²³⁴ Završna riječ odbrane, pretres o odmjeravanju kazne, T. 1542-43.

²³⁵ Završna riječ odbrane, pretres o odmjeravanju kazne, T. 1544.

²³⁶ Zorica Rikić, pretres o odmjeravanju kazne, T. 1498 (poluzatvorena sjednica) i Dušanka Bošković, pretres o odmjeravanju kazne, T. 1516.

²³⁷ Zorica Rikić, pretres o odmjeravanju kazne, T. 1498-1499 (poluzatvorena sjednica).

²³⁸ Svjedok je svjedočio na zatvorenoj sjednici. Svjedok DA, pretres o odmjeravanju kazne, T. 1504-1505

onima kojima je potrebna'.²⁴⁰ Štaviše, iz iskaza Dušanke Bošković vidi se da je spremnost Dragana Obrenovića da pomaže ljudima išla tako daleko da je bio spreman da drugima da i svoju ličnu svojinu.

133. Najzad, jedan bosanski Musliman svjedočio je o tome kako je Dragan Obrenović na početku rata spasio život njemu i njegovoj porodici tako što ih je lično odveo sa srpske teritorije na bezbjedno. Tog svjedoka je jedan komšija, Srbin, upozorio i rekao mu da je bolje da pobjegne jer Srbi planiraju da ubiju i njega i njegovu porodicu u znak osвете za ubistvo jednog Srbina u koje oni uopšte nisu bili umiješani.²⁴¹ Šurjakinja tog svjedoka otišla je na mjesto gdje se pregovaralo o tome kako da se toj porodici pomogne da se prebace na bezbjedno mjesto. Kako nije dobila nikakvu pomoć od čovjeka koji je učestvovao u pregovorima, šurjakinja tog svjedoka obratila se Draganu Obrenoviću, koga nije poznavala, ali je mogla da vidi da je on vojnik.

...tako ispričala je [Draganu Obrenoviću] situaciju, šta je s mene i gdje se nalazim. On je odgovorio /da/ nema nikakvih problema. Al' samo mora, objasnila je ona kuću, al' on nije znao tačno gdje. Nek prebaci troje ćebadi preko balkona da bi on znao tačno koja je kuća. I moja žena je uzela i izašla na balkon jer mi nismo smjeli izlaziti. Roletne su bile spuštene. Mi smo sjedili u mraku. Ona je izašla na brzinu, prebacila ćebadi i vratila se ponovo u kuću i čekala. Nije prošlo dugo vremena, Dragan je doš'o, stalo je auto jedno, ne znamo mi koje, al' stalo je jedno auto. Bio je vozač i suvozač. Izašli su i zazvonili nam na vrata. Mi smo otvorili. On se predstavio i pit'o nas šta ima, jel vas ko dir'o, jeste imali jesti, vjerovatno je vidio po našim licima kakvi smo da smo isprepadani i smiriv'o nas. I mi smo torbe iznosili jer ja sam vidio već sve lošije i lošije. I uzeo je moje torbe. Ja sam sa ženom niza stepenice i doveo nas do auta, otvorio nam vrata, ubacio torbe u gepek i mi smo sjeli u auto... sjeli smo i krenuli kroz barikade. Niko nas nije maltretir'o. Prošli smo par barikada. Nigdje nije zaustavl'io i dovez'o nas direkt do mog punca, do mog tasta.²⁴²

Svjedok je potvrdio da je taj čovjek bio "kapetan Dragan". Svjedok do te noći nije poznao Dragana Obrenovića niti je nakon toga imao s Draganom Obrenovićem ikakvih kontakata i tom se prilikom Draganu Obrenoviću zahvalio na tome što je učinio.²⁴³

Zaključci

134. Na osnovu predočenih dokaza Pretresno vijeće konstatuje da je prije rata Dragan Obrenović uživao veliko poštovanje svoje okoline i da nije provodio nikakvu diskriminaciju protiv bilo koga. Nadalje, Pretresno vijeće na osnovu iskaza svjedoka konstatuje da je Dragan Obrenović čak i za vrijeme rata kontinuirano pomagao nekolicini Muslimana koje ranije nije poznao. Pretresno vijeće to smatra značajnim faktorom za ublaženje kazne.

²³⁹ Zorica Rikić, pretres o odmjerenju kazne, T. 1499; svjedok DA, pretres o odmjerenju kazne, T. 1506 (zatvorena sjednica).

²⁴⁰ Dušanka Bošković, pretres o odmjerenju kazne, T. 1513-1514 /prijevod iz transkripta na engleskom/.

²⁴¹ Svjedok je svjedočio na zatvorenoj sjednici. Svjedok DB, pretres o odmjerenju kazne, T. 1524-1525.

²⁴² Svjedok DB, pretres o odmjerenju kazne, T. 1528-29 (zatvorena sjednica).

²⁴³ Svjedok DB, pretres o odmjerenju kazne, T. 1529-30 (zatvorena sjednica).

e. Nemogućnost dobrovoljne predaje

135. Odbrana navodi da je Dragan Obrenović znao da je osumnjičen i da će vjerovatno biti uhapšen. S obzirom na to, prilikom posljednjeg razgovora s predstavnicima Tužilaštva prije hapšenja, on je ponudio da se dobrovoljno preda.²⁴⁴ Odbrana tvrdi da je Tužilaštvo riješilo da ga uhapsi uprkos toj ponudi i spremnosti g. Obrenovića da se preda, te da on zbog toga sada ne može u svoju korist navesti i dobrovoljnu predaju. Odbrana tvrdi da je ta ponuda da se preda pozitivan faktor koji Pretresno vijeće treba da uzme u obzir kao olakšavajuću okolnost.²⁴⁵

Zaključci

136. U sudskoj praksi Međunarodnog suda dobrovoljna predaja se prihvata kao olakšavajuća okolnost, jer je ona pokazatelj saradnje sa Međunarodnim sudom.²⁴⁶ Pretresno vijeće napominje da je Dragan Obrenović uhapšen iako je, znajući da je na listi osumnjičenih, ponudio da se dobrovoljno preda. Pretresno vijeće konstatuje da je njegova ponuda da se dobrovoljno preda, koja je zabilježena u zapisniku razgovora s Tužilaštvom, faktor za ublažavanje kazne. Međutim, budući da bi svaki pokušaj da se utvrdi *da li bi se* Dragan Obrenović zaista dobrovoljno predao da je za to imao priliku bio čista spekulacija, Pretresno vijeće tom faktoru ne pridaje veću težinu.

f. Vladanje u Pritvorskoj jedinici UN-a

137. Odbrana tvrdi da je vladanje Dragana Obrenovića u Pritvorskoj jedinici UN-a bilo korektno, da se pridržavao pravila i da je imao srdačne odnose s drugim pritvorenicima.²⁴⁷

Zaključci

138. Dragan Obrenović se u pritvoru u Pritvorskoj jedinici UN-a, kao i u toku postupka pred Međunarodnim sudom, vladao primjereno. Iako je to uzeto kao olakšavajući faktor u brojnim predmetima pred Međunarodnim sudom, Pretresno vijeće podsjeća da se od svih optuženih očekuje da se, dok su u Pritvorskoj jedinici UN-a, primjereno vladaju; suprotno ponašanje može predstavljati otežavajući faktor. Stoga, ovo Pretresno vijeće neće tom faktoru pridati značajnu težinu.

²⁴⁴ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 55 u kojem se poziva na razgovor od 19. oktobra 2000., str. 44.

²⁴⁵ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 56.

²⁴⁶ *Vidi* presudu o kazni u predmetu *Plavšić*, par. 84.

²⁴⁷ Dodatni argumenti Obrenovića, par. 9 i dokazni predmet odbrane DS-15a (Interni dopis upravnika Pritvorske jedinice UN-a sekretaru Suda, 1. oktobar 2003.).

g. Lične okolnosti

139. Dragan Obrenović je oženjen – supruga mu je ekonomista – i otac je šestogodišnjeg dječaka. Roditelji su mu uvaženi građani Rogatice, grada u Bosni i Hercegovini. Ima dvojicu braće, od kojih je jedan policajac, a drugi električar.²⁴⁸

Zaključci

140. Pretresno vijeće konstatuje da se porodičnim prilikama, iako se one inače priznaju kao olakšavajuća okolnost, u predmetu ovakve ozbiljnosti ne može pridati nikakva značajnija težina.²⁴⁹

(ii) Zaključci

141. Pretresno vijeće konstatuje da su sljedeće olakšavajuće okolnosti utvrđene po načelu vjerovatnoće, te je svakoj pripisalo odgovarajuću težinu: potvrdno izjašnjavanje o krivici i prihvatanje odgovornosti, kajanje, karakter optuženog, saradnja s Tužilaštvom, ponuda dobrovoljne predaje, vladanje u Pritvorskoj jedinici UN-a i lične okolnosti optuženog.

(c) Napredovanje ka rehabilitaciji

142. Pretresno vijeće podsjeća na to da Dragan Obrenović nije izričito tražio da se njegovo napredovanje ka rehabilitaciji uzme u obzir kao faktor za ublažavanje kazne. Međutim, Pretresno vijeće upozorava na sljedeći argument zastupnika odbrane:

Civilizirano društvo zahtijeva ličnu odgovornost. Ako neko učini dobar izbor, on postaje heroj za buduće generacije. Ako učini pogrešan izbor, to nije kraj. Njegova odgovornost tu ne završava. On još uvijek nastavlja živjeti. On mora odlučiti šta će učiniti u vezi s vlastitim pogreškama.²⁵⁰

143. Pretresno vijeće se s tim može samo složiti. Ovo Pretresno vijeće se već izjasnilo o tome da je rehabilitacija jedna od svrha kažnjavanja. Istovremeno, Pretresno vijeće takođe konstatuje da je nužan zaključak da, onda kada je optuženi pokazao da je već učinio pozitivne korake na putu rehabilitacije i da postoje izgledi da će se taj proces nastaviti i ubuduće, to treba da se prizna kao faktor za ublaženje kazne.

Zaključci

144. S obzirom na to, Pretresno vijeće zaključuje da je Dragan Obrenović, na podsticaj vlastite savjesti, već krenuo putem rehabilitacije. Taj je proces započeo kratko vrijeme nakon operacija

²⁴⁸ Obrenovićev podnesak o kazni, par. 58.

²⁴⁹ *Vidi* presudu o kazni u predmetu *Nikolić*, par. 170.

²⁵⁰ Završna riječ odbrane, pretres o odmjeravanju kazne, T. 1553.

ubijanja koje su uslijedile poslije pada Srebrenice, u trenutku kada je Dragan Obrenović, nakon što je na radiju čuo čovjeka koji je preživio jedno strijeljanje, upitao generala Radislava Krstića zašto su ubijani Muslimani.

Stajali smo tu oko dva minuta i slušali preživjelog, a zatim je general Krstić naredio da se ugasi radio i rekao da ne treba da slušamo neprijateljski radio. [...] Na putu nazad razmišljao sam o priči ovog preživjelog na radiju i to me je navelo da pitam generala Krstića zašto su se desila ta ubistva. Rekao sam da znamo da su ljudi koji su pobijeni bili obični ljudi i pitao sam ga zašto su morali biti pobijeni. [...] General Krstić me pitao gdje sam ja bio. Rekao sam mu da sam bio na terenu na Snagovu kao što mi je naređeno. Krstić me prekinuo i rekao mi da o tome više nema priče.²⁵¹

Taj proces tekao je i 1998. godine, kada je Dragan Obrenović omogućio Tužilaštvu da izvrši pretres prostorija Zvorničke brigade, znajući da će se u pretresu po svojoj prilici naći informacije koje bi mogle da ga inkriminišu. Kasnije, znajući da ima status osumnjičenog, Dragan Obrenović je u tri prilike pristao da razgovara s Tužilaštvom i da saraduje u njegovoj istrazi u vezi sa Srebrenicom, do te mjere da je ponudio da se preda ako protiv njega bude podignuta optužnica.

145. Proces rehabilitacije Dragana Obrenovića nastavio se i nakon njegovog hapšenja, time što je preuzeo potpunu odgovornost za zločine koje je počinio i u potpunosti saradivao s Tužilaštvom. Nadalje, Dragan Obrenović je u svojoj izjavi u vezi s kaznom pred Pretresnim vijećem izložio svoje gledanje i objašnjenje okolnosti nasilja i rata u bivšoj Jugoslaviji, kao i njegov dehumanizujuće posljedice na sve ljude na tom području, bez obzira na naciju i političko opredjeljenje. Dragan Obrenović je imao hrabrosti da se suoči sa svojom ulogom u zločinima počinjenim u Srebrenici, te je i sam priznao sljedeće:

[N]aravno da sam znao da je to u čemu učestvujem krivo. Svaki čovjek zdravog razuma bi to znao. A ipak sam to učinio. Pritisci koji su u to vrijeme postojali, koliko god veliki bili, nisu predstavljali razlog niti opravdanje za počinjenje krivičnog djela za koje sam se izjasnio krivim. [...] Pokušavam da objasnim kako je došlo do toga da stojim ovdje pred vama. Pritom želim da se usredsredim na sopstvene nedostatke kao oficira i pojedinca, na toj nakritičnijoj tački mog života. [...] Ne želim da vidim kako su moj sin ili njegovi drugari u igri sapleteni u zamku mržnje i nasilja koji su mene dotle doveli. Ne želim da se bilo ko zaplete u tu užasnu zamku. Upravo zbog tog razloga, kao i zbog dubokog osjećanja krivice i nade da se iskupim bar za deo boli i patnji koje je moja uloga u tim zločinima prouzročila, te da spasim to što mi je od života preostalo, odlučio sam da se izjasnim krivim i da ne osporavam optužbe.²⁵²

146. Pretresno vijeće konstatuje da će Dragan Obrenović, sudeći po njegovim riječima i, što je važnije, *djelima*, po svom izlasku na slobodu nakon odsluženja kazne, najvjerovatnije nastaviti putem kojim je krenuo tako što će nastaviti da pozitivno djeluje u pravcu okajavanja svoje odgovornosti za

²⁵¹ Izjava o činjenicama, str. 8.

²⁵² Dokazni predmet odbrane D-10 a, Izjava Dragana Obrenovića u vezi s odmjeravanjem kazne, 30. jula 2003., str. 5-8, 10.

zločine u Srebrenici. Dakle, Pretresno vijeće konstatuje da su pozitivni koraci Dragana Obrenovića u pravcu rehabilitacije faktor za ublaženje kazne.

V. RJEŠENJE PRETRESNOG VIJEĆA O KAZNI

147. Prema Sporazumu o izjašnjavanju o krivici, tužilac je preporučio kaznu u rasponu od 15 do 20 godina, shodno pravilu 62ter(A)(ii).²⁵³ Odbrana tvrdi da bi primjerena kazna, uzevši u obzir okolnosti ovog predmeta, trebala da iznosi od osam do dvanaest godina.²⁵⁴ Strane u postupku su s pravom prihvatile činjenicu da, u skladu sa pravilom 62ter(B), Pretresno vijeće "ne obavezuje" nikakav sporazum strana o kazni. Pored toga, Dragan Obrenović se izričito odrekao svog prava žalbe na osuđujuću presudu ili u vezi bilo s kojim pitanjem u pogledu kazne "ako izrečena kazna ostane u rasponu kazne o kojem su se strane sporazumjele".²⁵⁵

148. Pretresno vijeće je s dužnom pažnjom razmotrilo preporuke tužioca i odbrane.

A. Zaključci

149. Dragan Obrenović je prihvatio krivičnu odgovornost za svoju ulogu u progonima počinjenim nakon pada Srebrenice. Taj stravičan zločin koji je bio izvršen metodama koje su uključivale hladnokrvno ubistvo hiljada muškaraca, bosanskih Muslimana, bio je jedan od najmračnijih trenutaka dugotrajnog rata u bivšoj Jugoslaviji.

150. Dragan Obrenović je bio zamjenik komandanta i načelnik štaba Zvorničke brigade – brigade čija je zona odgovornosti bila teritorija opštine na kojoj se odigrala ogromna većina pogubljenja. Tokom dva dana kad su izvršena mnoga od tih pogubljenja, on je vršio dužnost komandanta Zvorničke brigade. Dragan Obrenović je, kako je i sam priznao, preduzimaao akcije u funkciji provođenja operacije ubijanja: pustio je s linije sedmoricu svojih ljudi da "pomognu" sa zarobljenicima – zarobljenicima za koje je znao da su u Zvornik dovedeni radi strijeljanja. On je odobrio puštanje s linije dvojice vojnih mašinista znajući da će njihov zadatak biti pokopavanje strijeljanih zarobljenika. Dragan Obrenović snosi krivičnu odgovornost za te postupke.

²⁵³ Dodatni tužiočev podnesak u vezi s kaznom, par. 12.

²⁵⁴ Dodatni Obrenovićov podnesak u vezi s kaznom, par. 18.

²⁵⁵ Sporazum o izjašnjavanju o krivici, par. 14.

151. Pretresno vijeće je saslušalo iskaze o tome da je Dragan Obrenović bio vanredno karakteran čovjek i vojnik - oficir - "koga bi njegovi podređeni slijedili kroz vatru i vodu".²⁵⁶ Mada Dragan Obrenović nije preduzeo mnogo direktnih akcija da bi omogućio operacije ubijanja, upravo njegovo *nedjelovanje* tokom tih kritičnih, užasnih dana djelovalo je na one koji su radili s njim i na njegove potčinjene. Dragan Obrenović je većinu tih kobnih dana proveo na bojištu, ali je *znao* da se odvija šira operacija ubijanja. Dragan Obrenović snosi krivičnu odgovornost za to što nije spriječio učešće svojih potčinjenih u zatočavanju, ubijanju i pokopavanju muškaraca, bosanskih Muslimana. Dragan Obrenović snosi krivičnu odgovornost zato što svoje potčinjene nije kaznio nakon što su počinili zločine za koje je on znao ili je bilo razloga da za njih zna.

152. Krivična odgovornost koju Dragan Obrenović snosi za rasprostranjene ili sistematske zločine počinjene nakon pada Srebrenice mora biti odraz njegovog individualnog kažnjivog ponašanja – njegovih djela i njegovih propusta. Ne umanjujući ni na koji način kažnjive postupke Dragana Obrenovića, Pretresno vijeće podsjeća da krivičnu odgovornost za masovne zločine počinjene nad bosanskim Muslimanima ne snosi samo on. Operacija ubijanja nije bila njegova zamisao. Njegova kazna mora biti odraz samo *njegove* uloge i udjela u zločinu progona. Drugima kojima bi jednog dana ovaj Međunarodni sud trebalo da sudi biće izrečene presude i kazne za *njihove* uloge.

153. Pretresno vijeće je konstatovalo da u ovom predmetu postoje mnoge olakšavajuće okolnosti kojima je Pretresno vijeće pripisalo značajnu težinu. Ublaženje kazne Draganu Obrenoviću su donijeli njegovo bezrezervno prihvatanje odgovornosti i krivice, njegovo iskreno kajanje, znatna saradnja s Tužilaštvom i njegove karakterne osobine. Pretresno vijeće naglašava da pripisivanje značajne težine olakšavajućim okolnostima u ovom predmetu ne smije da se interpretira kao nipoštaavanje težine krivičnog djela za koje je Dragan Obrenović osuđen. Pretresno vijeće je razmotrilo razmjere zločina u kojima je Dragan Obrenović učestvovao. Pored toga, Pretresno vijeće je razmotrilo i posljedice tih zločina po žrtve i one koji su ih preživjeli. Posljedice su u oba slučaja ogromne.

154. Kako je Pretresno vijeće naglasilo objema stranama u postupku i samom Draganu Obrenoviću, ono nije vezano njihovim preporukama u vezi s kaznom. Pretresno vijeće je pažljivo razmotrilo argumente i prijedloge kazne kako jedne tako i druge strane.

²⁵⁶ Pretres o odmjerenju kazne, završni argumenti odbrane, T. 1544.

B. Priznavanje vremena provedenog u pritvoru

155. SFOR je uhapsio Dragana Obrenovića 15. aprila 2001. godine i istog ga dana doveo u Međunarodni sud. U skladu s pravilom 101(C) Pravilnika Međunarodnog suda, Dragan Obrenović ima pravo da mu se vrijeme provedeno u pritvoru, odnosno ukupno 969 dana, uračuna u izdržavanje kazne.

VI. DISPOZITIV

156. Iz gorenavedenih razloga, uzevši u obzir argumente strana, dokaze predočene na pretresu o odmjeravanju kazne, te Statut i Pravilnik, **PRETRESNO VIJEĆE OSUĐUJE** Dragana Obrenovića na kaznu zatvora u trajanju od **SEDAMNAEST godina**. On ima pravo da mu se 969 dana provedenih u pritvoru do dana izricanja ove presude o kazni uračuna u izdržavanje kazne koju mu je izreklo Pretresno vijeće.

157. Na osnovu pravila 103(C), Dragan Obrenović će biti zadržan u pritvoru Međunarodnog suda sve dok ne budu izvršene sve radnje potrebne za njegovo odvođenje u državu u kojoj će kazna biti izvršena.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je mjerodavan engleski tekst.

/potpis na originalu/

Liu Daqun,
predsjedavajući

/potpis na originalu/

Volodymyr Vassylenko

/potpis na originalu/

Carmen Maria Argibay

Dana 10. decembra 2003.,
U Haagu,
Nizozemska

[pečat Međunarodnog suda]

VII. ANEKS A: GLOSAR

ABiH	Vojska Muslimana Bosne i Hercegovine
Bratunačka brigada	1. bratunačka laka pješadijska brigada
BT.	Transkript pretresa u predmetu <i>Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića</i> , predmet br. IT-02-60-T
Dodatni argumenti Obrenovića	<i>Tužilac protiv Dragana Obrenovića</i> , predmet br. IT-02-60/2-S, Dragan Obrenović's Supplemental Sentencing Brief Relating to Cooperation /Dodatni podnesak Dragana Obrenovića u vezi s kaznom, o saradnji/, 23. oktobar 2003. (djelomično povjerljivo)
Dodatni argumenti optužbe	<i>Tužilac protiv Dragana Obrenovića</i> , predmet br. IT-02-60/2-S, Prosecution's Supplemental Submissions Regarding the sentencing of Dragan Obrenović /Dodatni argumenti optužbe u vezi s odmjeravanjem kazne za Dragana Obrenovića u vezi/, 23. oktobar 2003.
Dokazni predmet odbrane DS-	Dokazni predmeti koje je ponudila odbrana, a Pretresno vijeće ih uvrstilo u spis
Dokazni predmet optužbe PS-	Dokazni predmeti koje je ponudila optužba, a Pretresno vijeće ih uvrstilo u spis
Druga presuda o kazni u predmetu <i>Erdemović</i>	<i>Tužilac protiv Dražena Erdemovića</i> , predmet br. IT-96-22-Tbis, Presuda o kazni, 5. mart 1998.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Aleksovski</i>	<i>Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog</i> , predmet br. IT-95-14/1-A, Presuda, 24. mart 2000.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Čelebići</i>	<i>Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih</i> , predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Erdemović</i>	<i>Tužilac protiv Dražena Erdemovića</i> , predmet br. IT-96-22-A, Presuda, 7. oktobar 1997.

Drugostepena presuda u predmetu <i>Jelisić</i>	<i>Tužilac protiv Gorana Jelisića</i> , predmet br. IT-95-10-A, Presuda, 5. juli 2001.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Kunarac</i>	<i>Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca i drugih</i> , predmet br. IT-96-23/1-T, Presuda, 12. juni 2002.
Drugostepena presuda u predmetu <i>Kupreškić</i>	<i>Tužilac protiv Zorana Kupreškića i drugih</i> , predmet br. IT-95-16-A, Presuda, 23. oktobar 2001.
Izjava o činjenicama	<i>Tužilac protiv Vidoja Blagojevića, Dragana Obrenovića i Dragana Jokića</i> , predmet br. IT-02-60-T, "Izjava o činjenicama kako ih je naveo Dragan Obrenović" ("Tab A" "Aneksa A" "Zajedničkog prijedloga za razmatranje Sporazuma o izjašnjavanju o krivici između Dragana Obrenovića i Tužilaštva"), 20. maj 2003. godine.
JNA	Vojska Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (Jugoslovenska narodna armija)
Krivični zakon SFRJ	Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, objavljen 8. oktobra 1976. godine u <i>Službenom listu SFRJ</i> br. 44, stupio na snagu 1. jula 1977.
KT.	Transkript ročišta u predmetu <i>Tužilac protiv Radislava Krstića</i> , predmet br. IT-98-33-T
Međunarodni sud, Sud, MKSJ	Međunarodni sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991.
MKSR /ICTR/	Međunarodni sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za genocid i druga teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji Ruande i građana Ruande odgovornih za genocid i druga teška kršenja počinjena na teritoriji susjednih država od 1. januara 1994. do 31. decembra 1994.
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova

Obrenovićev podnesak o kazni	<i>Tužilac protiv Dragana Obrenovića</i> , predmet br. IT-02-60/2-S, Dragan Obrenović's Sentencing Brief /Podnesak Dragana Obrenovića u vezi s kaznom/, 30. juli 2003. (djelomično povjerljivo)
Obrana, Obrenovićeva obrana	Obrana Dragana Obrenovića
Optužba, tužilac	Tužilaštvo
Optužnica	<i>Tužilac protiv Vidoja Blagojevića, Dragana Obrenovića, Dragana Jokića i Momira Nikolića</i> , predmet br. IT-02-60-PT, Izmijenjena spojena optužnica, 27. maj 2002.
Pravilnik	Pravilnik o postupku i dokazima Međunarodnog suda, IT/32/Rev.28, 17. juli 2003.
Predmet <i>Blagojević</i>	<i>Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića</i> , predmet br. IT-02-60-T
Presuda o kazni u predmetu <i>Kambanda</i>	<i>Tužilac protiv Jeana Kambande</i> , predmet br. ICTR 97-23-S, Presuda, 4. septembar 1998.
Presuda o kazni u predmetu <i>Nikolić</i>	<i>Tužilac protiv Momira Nikolića</i> , predmet br. it-02-60/1-S, Presuda o kazni, 2. decembar 2003.
Presuda o kazni u predmetu <i>Plavšić</i>	<i>Tužilac protiv Biljane Plavšić</i> , predmet br. IT-00-39&40/1-S, Presuda o kazni, 27. februar 2003.
Presuda o kazni u predmetu <i>Sikirica</i>	<i>Tužilac protiv Duška Sikirice i drugih</i> , predmet br. IT-95-8-S, Presuda o kazni, 13. novembar 2001.
Presuda o kazni u predmetu <i>Simić</i>	<i>Tužilac protiv Milana Simića</i> , predmet br. IT-95-9/2-S, Presuda o kazni, 17. oktobar 2002.
Presuda o kazni u predmetu <i>Tadić</i> (1997.)	<i>Tužilac protiv Duška Tadića</i> , predmet br. IT-94-1-T, Presuda o kazni, 14. juli 1997. godine.
Presuda o kazni u predmetu <i>Tadić</i> (1999.)	<i>Tužilac protiv Duška Tadića</i> , predmet br. IT-94-1-Tbis-R117, Presuda o kazni, 11. novembar 1999.

Presuda o kazni u predmetu <i>Todorović</i>	<i>Tužilac protiv Stevana Todorovića</i> , predmet br. IT-95-9/1-S, Presuda o kazni, 31. juli 2001.
Presuda po žalbi na kaznu u predmetu <i>Tadić</i>	<i>Tužilac protiv Duška Tadića</i> , predmet br. IT-94-1-A i IT-94-1A <i>bis</i> , Presuda o žalbi na kaznu, 26. januar 2000.
Pretraz o izjašnjavanju o krivici	<i>Tužilac protiv Vidoja Blagojevića, Dragana Obrenovića i Dragana Jokića</i> , predmet br. IT-02-60-T, pretraz u vezi sa Sporazumom o izjašnjavanju o krivici održan 21. maja 2003.
Pretrazno vijeće	Pretrazno vijeće Međunarodnog suda I, Sekcija A
Pritvorska jedinica	Pritvorska jedinica Ujedinjenih nacija
Prva optužnica	<i>Tužilac Međunarodnog suda protiv Dragana Obrenovića</i> , predmet br. IT-01-43-I, Optužnica, 9. april 2001.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Aleksovski</i>	<i>Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog</i> , predmet br. IT-95-14/1-A, Presuda, 25. juni 1999.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Blaškić</i>	<i>Tužilac protiv Tihomira Blaškića</i> , predmet br. IT-95-14-T, 3. mart 2000.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Čelebići</i>	<i>Tužilac protiv Zejnila Delalića i drugih</i> , predmet br. IT-96-21-T, Presuda, 16. novembar 1998.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Furundžija</i>	<i>Tužilac protiv Ante Furundžije</i> , predmet br. IT-95-17/1-T, Presuda, 10. decembar 1998.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Kordić</i>	<i>Tužilac protiv Darija Kordića i Marija Čerkeza</i> , predmet br. IT-95-14/2-T, Presuda, 26. februar 2001.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Krnojelac</i>	<i>Tužilac protiv Milorada Krnojelca</i> , predmet br. IT-97-25-T, Presuda, 15. mart 2002.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Krstić</i>	<i>Tužilac protiv Radislava Krstića</i> , predmet br. IT-98-33-T, Presuda, 2. avgust 2001.

Prvostepena presuda u predmetu <i>Kunarac</i>	<i>Tužilac protiv Dragoljuba Kunarca i drugih</i> , predmet br. IT-96-23/1-T, Presuda, 22. februar 2001.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Kupreškić</i>	<i>Tužilac protiv Zorana Kupreškića i drugih</i> , predmet br. IT-95-16-T, Presuda, 14. januar 2000.
Prvostepena presuda u predmetu <i>Kvočka</i>	<i>Tužilac protiv Miroslava Kvočke i drugih</i> , predmet br. IT-98-30-T, Presuda, 2. novembar 2001.
SDS	Srpska demokratska stranka
SFOR	Stabilizacione snage u Bosni i Hercegovini
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
Spojena optužnica	<i>Tužilac protiv Vidoja Blagojevića, Dragana Obrenovića i Dragana Jokića</i> , predmet br. IT-02-53-I, Spojena optužnica, 22. januar 2002.
Sporazum o izjašnjanju o krivici	<i>Tužilac protiv Dragana Obrenovića</i> , predmet br. IT-02-60, Aneks A Zajedničkog prijedloga za razmatranje Sporazuma o izjašnjanju o krivici između Dragana Obrenovića i Tužilaštva; Sporazum o izjašnjanju o krivici, 20. maj 2003.
Strane u postupku	Odbrana i optužba
T.	Transkript pretresa u ovom predmetu. Brojevi stranica transkripta u ovoj presudi navode se prema neslužbenoj i neprečišćenju verziji transkripta, zbog čega su moguće manje nepodudarnosti između brojeva stranica te i konačne verzije objavljenog transkripta.
Tužiočev podnesak o kazni	<i>Tužilac protiv Vidoja Blagojevića, Dragana Obrenovića i Dragana Jokića</i> , predmet br. IT-02-60/2-S, Prosecutor's Brief on the Sentencing of Dragan Obrenović /Tužiočev podnesak u vezi s kaznom/, 30. juli 2003.
UNPROFOR	Zaštitne snage Ujedinjenih nacija

VRS	Vojska Srpske Republike Bosne i Hercegovine / Republike Srpske
Zajednički prijedlog	<i>Tužilac protiv Vidoja Blagojevića, Dragana Obrenovića i Dragana Jokića, predmet br. IT-02-60-T, Zajednički prijedlog za razmatranje Sporazuma o izjašnjavaanju o krivici između Dragana Obrenovića i Tužilaštva, 20. maj 2003.</i>
Zvornička brigada	1. zvornička pješadijska brigada
Ženevske konvencije	Ženevske konvencije I do IV od 12. avgusta 1949.

**VIII. ANEKS B:
IZJAVA O ČINJENICAMA I PRIHVATANJE ODGOVORNOSTI**

Izjava o činjenicama kako ih je naveo Dragan Obrenović

(Tab A "Aneksa A" "Zajedničkog prijedloga za razmatranje Sporazuma o izjašnjavanju o krivici između Dragana Obrenovića i Tužilaštva")

Uveče 13. jula 1995. saznao sam prvi put za dolazak zarobljenika Muslimana u područje Zvornika. Ne mogu se precizno sjetiti, ali bilo je oko 19:00 sati te večeri kada me poručnik Drago Nikolić nazvao telefonom. Zvao je sa isturenog komandnog mjesta brigade i rekao mi da ga je upravo nazvao potpukovnik Popović. Drago Nikolić mi je prenio da mu je Popović rekao da ogroman broj zarobljenika Muslimana treba da stigne u Zvornik iz Bratunca i da Nikolić treba izvršiti pripreme za njihov dolazak. Ja sam shvatio da "ogroman broj zarobljenika Muslimana" znači na hiljade zarobljenih Muslimana, pošto sam već znao iz obavještajnih podataka i drugih informacija koje sam dobio ranije tog dana da ih je na hiljade uhvaćeno dolje u području Konjević-Polja.

Drago Nikolić je rekao da ga neko mora zamijeniti na komandnom mjestu kako bi on mogao obaviti taj zadatak. Rekao mi je da će Popović poslati nekoga da ga o tome lično upozna i prenese daljnje informacije.

Pitao sam ga zašto se zarobljenici ne voze dalje na sjever, u logor ratnih zarobljenika u Batkoviće. Drago Nikolić mi je rekao da neće slati zarobljenike u Batkoviće jer Crveni krst zna za Batkoviće. Rekao je da naređenje glasi da se zarobljenici dovedu u Zvornik i strijeljaju.

Rekao sam Dragi Nikoliću da mi ne možemo prihvatiti odgovornost za zadatak o kojem me je upravo obavijestio a da o tome ne izvijestimo našu komandu. Drago Nikolić mi je rekao da je komanda već upoznata sa tim, da je naredba došla od Mladića i da svi, uključujući Pandurevića, znaju za tu naredbu. Zbog toga nisam ništa preduzeo da obavijestim svog komandanta Pandurevića o tome šta se dešava jer sam vjerovao riječima Drage Nikolića da Pandurević već zna za to.

Potvrđujem da sam ja komandovao Zvorničkom brigadom u odsustvu mog komandanta Vinka Pandurevića, do njegovog povratka oko podneva 15. jula. Saznavši za plan da se pobiju zarobljenici, ja, kao vršilac dužnosti komandanta, preuzeo sam odgovornost za taj plan i podržao izvršenje tog plana.

Drago Nikolić je tražio od mene da pustim sa linije četvu vojne policije da mu pomogne. Rekao sam mu da nemam nijednu drugu jedinicu na raspolaganju za liniju. Onda sam odlučio da pošaljem

komandira čete vojne policije, poručnika Miomira Jasikovca i pet vojnih policajaca da mu pomognu.

Otprilike sat vremena kasnije, oko 20:00 sati, naredio sam poručniku Jasikovcu da se vrati u brigadu i on je oko 40 minuta kasnije i stigao. Nazvao sam generala Živanovića oko 20:30 sati i obavijestio ga o situaciji vezano za kolonu Muslimana. Nisam mu ništa govorio o planu strijeljanja zarobljenika. Tada sam mislio da je general Živanović još uvijek komandant Drinskog korpusa.

Naredio sam Jasikovcu da ostane sa petoricom-šesticom svojih ljudi. Ostatak njegovog ljudstva je trebao da se javi komandiru voda vojne policije Tanasku Mekiću. Zatim sam obavijestio Jasikovca o zarobljenicima koji dolaze iz Bratunca i rekao mu da će ga nazvati Drago Nikolić i reći mu šta da radi sa tim zarobljenicima.

Jasikovac je sa petoricom vojnih policajaca ostao u komandi Zvorničke brigade, a ja sam zajedno sa Mekićem otišao na Snagovo. Stigao sam na Snagovo kada je padao mrak i sastao sam se sa kapetanom Milanom Marićem i komandrom inženjerske čete Draganom Jevtićem.

U toku dana 14. jula 1995. godine tri puta smo učestvovali u borbama protiv 28. divizije. Oko 14:00 sati major Zoran Jovanović je stigao u rejon Snagova sa pojačanjem iz Zvornika. Rekao mi je da je Beara autobusima dovezao veliki broj zarobljenika u područje Zvornika.

Oko 14:00 sati, odmah nakon dolaska pojačanja, moj vezista mi je rekao za radio poruku iz Zvorničke brigade upućenu preko centra veze u kojoj se traži da se puste dvojica mašinista. Ja sam se u to vrijeme nalazio na raskrsnici na Snagovu. Poruka je ustvari bila upućena Milanu Mariću, ali je moj vezista primio poruku i obavijestio me o tome. To je bio precizan izvještaj u kojem su spomenuta imena dvojice mašinista i rečeno je da treba da idu da prave put. Znao sam da ta priča o izgradnji puta nije baš uvjerljiva. Posumnjao sam ili da će ti ljudi da vrše ukopavanja zarobljenika ili da neko pokušava da učini uslugu mašinistima i pokušava da ih izvuče sa linije, tako da sam provjerio tu poruku. Pet minuta kasnije dobio sam poruku iz radio centra da je taj zahtjev vezan za posao koji obavljaju Popović i Drago Nikolić. Znao sam tada da je zadatak za koji su traženi mašinisti bio ukapanje zarobljenika, kao dio plana o kome me je Drago Nikolić obavijestio noć ranije.

Pročitao sam presretnute razgovore taktičkog izviđanja koje je ustupio tužilac. Što se tiče mojih razgovora prikazanih u tim presretnutim razgovorima, oni u principu tačno prikazuju šta je rečeno,

ali nije zabilježen cijeli razgovor. Pošto sam koristio radio RUP 12 koji nije zaštićen, bila je uobičajena praksa da razgovaramo u šiframa i da se u toku razgovora prebacujemo na već utvrđene kanale, i tek tada nastavimo sa ostatkom poruke, što objašnjava zašto presretnuti razgovori nisu kompletni.

Zatim sam otišao do Dragana Jevtića. On je već razgovarao sa mašinistima o kojima je bilo riječ i činilo se da se raspravljaju. Rekao bih da je poruka već došla do njih. Dragan Jevtić nije htio da pusti te ljude, ali sam ja rekao da treba da idu kao što je naređeno i odobrio sam njihovo udaljšavanje sa linije.

Kasnije u toku popodneva, nisam siguran koliko je bilo sati, ali je bilo prije napada na Liplje, čuo sam na radiju da ima nekih problema u Orahovcu. To sam saznao kada sam pošao da provjerim stanje u mom 4. i 7. bataljonu i došao na mjesto odakle sam mogao stupiti u radio-vezu sa 4. bataljonom (kojeg prije toga nisam mogao kontaktirati putem radija).

Stupio sam u vezu sa Lazarom Ristićem, komandantom 4. bataljona i on me obavijestio putem radija da ima nekih problema sa ljudima koji su tamo dovedeni. Razgovarao je u šiframa, govoreći o lokaciji na kojoj ima problema kao o mjestu gdje je 1992. bila zajednička komanda 2. bataljona i brigade - a ja sam znao da se radi o Orahovcu. Za one koji su dovedeni je rekao da su dovedeni iz mjesta gdje se nalaze Zoljani, a ja sam shvatao da je to šifra koja se odnosi na zarobljenike iz Srebrenice. Lazar Ristić me obavijestio da je poslao pojačanje u Orahovac da riješi te probleme.

Ostao sam na terenu i nastavio da tražim pojačanje da pomogne oko kolone, ali ništa nije dolazilo.

Iste večeri (14.), između 23:00 i 00:00 sati, napisao sam na komadu papira zahtjev za pojačanje komandi Drinskog korpusa i dao ga mom vezisti. On je poruku poslao radio operateru, poruka je prosljeđena centru veze, a zatim prenešena dežurnom oficiru, Draganu Jokiću. To se dešavalo nakon borbi i nakon zarobljšavanja policajca, kapetana Zorana Jankovića.

Dana 14. jula se nisam vratio u komandu Zvorničke brigade.

Ujutro 15. jula 1995. vratio sam se u komandu Zvorničke brigade. Dok sam prilazio komandi oko 11:00 sati, vidio sam naše vojne kamione i određeni broj vojnika koji se vraćaju u brigadu.

Kada sam ušao u krug, vidio sam da je stigao pukovnik Vasić iz MUP-a. Sačekao sam ga i krenuli smo skupa. Pukovnik Vasić je bio zabrinut zato što je uhvaćen policajac iz MUP-a, kapetan Zoran Janković. Prije nego što sam došao do kancelarije, u hodniku me je zaustavio Dragan Jokić. Vasić je produžio prema mojoj kancelariji dok sam ja razgovarao sa Jokićem. Jokić mi je rekao da je imao ogromnih problema sa ukopavanjem strijeljanih i sa čuvanjem zatvorenika koje tek treba strijeljati. Pita sam ga koga je obavijestio o tom problemu. Rekao je da Beara, Popović i Drago Nikolić su odvođe ljude gdje oni hoće. Prenio mi je da mu je Popović rekao da ne zapisuje ništa što se odnosi na aktivnosti oko operacije ubijanja ili da o tome ne govori preko radia. Ja sam znao da se vrši operacija ubijanja.

Otišao sam u kancelariju i razgovarao sa Vasićem. Pričali smo o koloni i o zarobljenim Muslimanima. Vasić je predložio da se na linijama otvori koridor i kolona propusti, kako bi se izbjegle žrtve i smanjila prijetnja koju kolona predstavlja za bezbjednost Zvornika kao i za pozadinu naših borbenih linija. Komandant specijalne policije Ljubomir Borovčanin i policajac iz specijalne policije Miloš Stupar došli su i pridružili se sastanku. Nastavili smo razgovor o koloni. Smatrao sam da je za otvaranje takvog koridora potreban neko sa više instance, pa sam pokušao da stupim u kontakt sa komandantom Drinskog korpusa.

Nazvao sam Drinski korpus i spojili su me sa dežurnim. Tražio sam komandanta, ali rekli su mi da je Pandurević već krenuo za Zvornik. U korpusu nije bilo drugih oficira koji su mi mogli pomoći tako da sam prekinuo vezu.

Pošto nisam bio u mogućnosti da razgovaram sa komandantom Drinskog korpusa, nazvao sam Glavni štab i razgovarao sa generalom Miletićem. Tada sam mislio da je on operativni oficir, ali sada znam da je tada zastupao načelnika Glavnog štaba. Prenio sam Miletiću kolika je kolona i gdje je, i predložio da se otvore linije da bi kolona mogla proći. Miletić to nije odobrio i rekao mi je da upotrijebim svu vojnu tehniku koja mi je na raspolaganju da zaustavim i uništim kolonu kao što mi je naređeno. General Miletić mi je rekao da kolona treba biti uništena. Zatim mi je prigovorio što koristim nezaštićenu vezu i spustio mi slušalicu. Tako nisam imao priliku da o toj temi prodiskutujem sa njim kako valja. S obzirom na moja saznanja o koloni i stanju na terenu znao sam da je nemoguće uništiti kolonu onako kako je Miletić predlagao.

Vasić se zatim našalio i rekao da je vojska glupa i da će on nazvati Ministarstvo unutrašnjih poslova. Vasić je zatim nazvao nekoga na Pale i uključio zvučnik. Razgovarao je sa nekim savjetnikom ministra unutrašnjih poslova. Objasnio je savjetniku situaciju i tražio odobrenje da se

kolona propusti. Savjetnik mu je rekao da nađe vojsku i pozove avijaciju i sve ih pobije. Mi nismo bili u mogućnosti da koristimo avijaciju i bilo nam je svima jasno da naši nadređeni ne shvataju u potpunosti šta se dešava na terenu što se tiče kolone. Više onako za sebe pitao sam se gdje bi mogao biti general Živanović. Borovčanin mi je odgovorio da Živanović više nije komandant korpusa i da je sada general Krstić komandant Drinskog korpusa. Onda sam pokušao da dobijem generala Krstića. Uspio sam da stupim u vezu sa radio vezistom majorom Milenkom Jevđevićem, koji me je zatim spojio sa generalom Krstićem.

Obavijestio sam generala Krstića o situaciji i rekao mu da Zvornik samo što nije pao i da se nešto mora učiniti. General Krstić mi je rekao da ne brinem i da su Pandurević, "Legenda" i njegovi ljudi na putu za Zvornik. Znao sam da je "Legenda" kapetan Jolović iz jedinice "Vukovi sa Drine" iz Zvorničke brigade.

Nakon što sam završio razgovor sa generalom Krstićem, Vasić je govorio o situaciji u Bratuncu vezano za zarobljene Muslimane. Rekao je da je time što je doveden veliki broj zarobljenika u Bratuncu stvorena opasna situacija. Rekao je da zbog nedovoljno prostora neke grupe zarobljenika nisu mogli smjestiti preko noći i da su noć proveli u parkiranim autobusima. Zarobljenici su se uznemirili i počeli su da ljuljaju autobuse. Govorio je problemu čuvanja svih tih zarobljenika. Borovčanin je izrazio nezadovoljstvo time što je kao obezbjeđenje u autobusima korištena civilna policija, i rekao da on ne želi da ta policija čuva zarobljenike kada oni stignu na svoje odredište u Zvorniku. Borovčanin je još rekao da je bilo borbi sa kolonom i da nije očekivao da ih je tako puno prešlo linije u području Konjević Polja. Rekao mi je i to da su uhvatili veliki broj zarobljenika prilikom prelaska linija na putu Konjević Polje.

Miloš Stupar mi je zatim ispričao za incident u skladištu u Kravici, kada je jedan zarobljenik Muslimam ubio jednog od njegovih oficira. Rekao je da je u skladištu bio zatvoren veliki broj zarobljenika i da je jedan od zarobljenika razoružao jednog od njegovih ljudi i pucao u njega. Rekao je da su njegovi ljudi otvorili vatru na ostale zarobljenike u skladištu i da su ih pobili.

Na osnovu našeg razgovora pretpostavio sam da svi prisutni znaju za plan da se zarobljenici koji su dovedeni u Zvornik ubiju. Isto tako sam rezonovao da ako sam za plan znao ja, koji sam se nalazio u brdima, onda su za taj plan morali znati i ovi oficiri koji su već imali posla za zarobljenicima u Bratuncu.

Za to vrijeme samo sam jednom na kratko izašao iz prostorije i vidio trojicu vojnika iz Bratunca. Obratio sam se komandiru i rekao im da će ih vojnik odvesti do Baljkovice, a onda su oni otišli sa svojim vojnicima. Kasnije sam ih vidio na Baljkovici.

Dvadesetak minuta nakon što sam razgovarao sa generalom Krstićem obaviješten sam da je moj komandant, Vinko Pandurević, stigao u Zvorničku brigadu. Izašao sam iz kancelarije da ga susretnem i razgovarao sam na samo sa njim.

Prvo sam obavijestio Pandurevića o zarobljenim Muslimanima i operaciji ubijanja u kojoj su učestvovali Beara i Popović. Obavijestio sam Pandurevića o problemima koje mi je prenio Jokić, a koji se odnose na ukapanje svih pogubljenih zarobljenika i na čuvanje ljudi koji još nisu strijeljani. Pandurević me pitao zašto Civilna zaštita ne vrši ukopavanje, kao što je naređeno. Ja sam samo slegnuo ramenima jer nisam ni znao da je Civilna zaštita trebala biti u to uključena. Na osnovu ovoga što mi je rekao Pandurević i onoga što mi je Drago Nikolić rekao 13. jula, shvatio sam da Pandurević zna za operaciju ubijanja.

Zatim smo razgovarali o koloni i rekao sam mu gdje se kolona nalazi i koliko je velika. Pitao me zašto nismo zaustavili kolonu koristeći tehniku kao što je bilo naređeno. Kada smo razgovarali o mogućnosti otvaranja linija da se izvuče kolona, pitao je ko to ima pravo da trguje sa srpskom zemljom. Razgovarali smo otprilike dvadesetak minuta o vojnim aktivnostima u zoni odgovornosti Zvorničke brigade.

Otprilike u 13:00 sati otišao sam iz Zvorničke brigade. Sa mnom u vozilu nalazio se moj vozač Ljubiša Danojlović i vezista. Vezista je imao radio RUP 12. Vozili smo se glavnim putem prema Tuzli preko Kitovnice i Cera do Baljkovice. Nismo išli putem pored Orahovca pošto je put tuda bila presjekla kolona Muslimana.

Otišli smo direktno u komandu 4. bataljona na Baljkovici i stigli smo oko 14:00 sati. Vidio sam tamo Ristića i članove njegovog štaba na isturenom komandnom mjestu uključujući veziste i pozadince. Vidio sam da je i parkirana i "Praga". Premjestio sam grupu od oko 60 ljudi koje sam prethodno poslao u 4. bataljon i razmjestio ih na položaj na brdu iznad isturenog komandnog mjesta. Sa Ristićem sa razgovarao o vojnim stvarima i oko sat do sat i po kasnije podsjetio sam ga na naš razgovor o zarobljenicima iz Srebrenice koji smo vodili 14. jula. Ranije sam od njega tražio da jedan vod dođe u pojačanje linije i on mi je rekao da nema ljudi, a u Orahovcu ih je ipak poslao. Ristić mi je rekao da ga je Milorad Trbić nazvao iz škole u Orahovcu gdje su bili smješteni

zarobljenici i da je tražio pomoć. Ristić je zatim poslao osam ljudi u Orahovac kao pojačanje, da pomognu Trbiću u čuvanju zarobljenika. Ristić je rekao da tada nije znao o ubijanjima zarobljenika u Orahovcu ali da je za to saznao kada je otišao na tu lokaciju rano uveče 14. jula. Rekao je da je zatekao svoje ljude kako čuvaju zarobljenike u fiskulturnoj sali škole u Orahovcu i da su već bila počela ubijanja zarobljenika na obližnjoj lokaciji. Postrojio je svoje ljude i spremio se da ih odvede kada ga je zaustavio Drago Nikolić. Drago Nikolić je rekao da ukoliko ljudi ostanu, da će im kapetan Milošević iz pozadine dati nove uniforme. Lazar Ristić je spomenuo druge vojnike u maskirnim uniformama koji su došli sa strane, i da mu nije bilo jasno odakle su došli.

Kasnije sam saznao od Ristića da se izvjesni Gojko Simić iz 4. bataljona tada nalazio na odmoru, ali s obzirom da je bio iz Orahovca, otišao je tamo dobrovoljno i priključio se stražarima kod fiskulturne sale prije dolaska pojačanja iz 4. bataljona. Ristić je rekao da je Drago Nikolić tražio dobrovoljce i da se Gojko dobrovoljno javio da učestvuje u ubijanju zarobljenika. Čuo sam da je u Orahovcu bila i grupa iz vojne policije Drinskog korpusa. Jedan stariji čovjek iz pozadine 4. bataljona mi je prišao i rekao da je čuo da je Drago Nikolić lično učestvovao u ubijanju i da nije mogao da vjeruje šta se to desilo.

Uveče na dan 15. jula, oko 18:00 sati, neprijatelj nas je blokirao. Izgubljen je radio RUP 12 na komandnom mjestu 4. bataljona, ali smo još uvijek imali moj radio. Obje telefonske linije na komandnom mjestu 4. bataljona, i civilna i vojna, bile su presječene.

Prije ovih događanja sa komandnog mjesta 4. bataljona stupio sam u vezu civilnom linijom sa Zvorničkom brigadom i tada su me obavijestili o granatiranju Zvornika. Tražio sam Pandurevića, ali me je pomoćnik dežurnog obavijestio da on nije tamo.

Od trenutka kad smo odsječeni 15. jula pa do našeg izvlačenja 16. jula učestvovali smo u žestokim borbama. Na kraju smo se uspjeli izvući iz tog rejona 16. jula 1995. između 13:00 i 14:00 sati. U tim borbama naše srpske snage su imale 30 do 40 poginulih i mnogo više ranjenih.

Poslijepodne ili uveče 16. jula pozvao sam Pandurevića radio vezom, koji mi je poslao komandanta 6. bataljona Ostoju Stanišića. Sa Stanišićem sam se vidio na terenu i na kratko sam s njim porazgovarao. Rekao mi je da mu je zamjenik ranjen i da je Beara doveo zarobljenike u obližnju školu. Bio je ljut jer posljednja grupa zarobljenika nije odvedena na branu na strijeljanje, nego su likvidirani tu kod škole, i zbog toga što su njegovi ljudi (pozadina 6. bataljona) morali da počiste taj nered kod škole, uključujući odvoženje leševa do brane.

Što se tiče ubijanja zarobljenika na brani u Petkovicima, saznao sam kasnije da su pripadnici 10. diverzantskog, jedinica iz Vlasenice, učestvovali u strijeljanju. Znam i to da su kamioni i ljudstvo 6. bataljona Zvorničke brigade korišteni za transport leševa iz škole u Petkovicima koji su ukopani u masovnoj grobnici kod brane.

Što se tiče ubijanja zarobljenika na vojnoj ekonomiji Branjevo, saznao sam kasnije da su pripadnici bijeljinskog voda 10. diverzantskog odreda učestvovali u strijeljanju zajedno sa odabranim vojnicima iz Bratunca.

Veče 16. jula proveo sam na isturenom komandnom mjestu brigade. Ujutro 17. jula 1995. putovao sam džipom sa svojim komandantom Vinkom Pandurevićem. Zajedno sa nama u vozilu bili su vozač i dvojica ljudi iz pratnje. Vozili smo se preko Kitovnice prema Orahovcu. Pored vode na livadi vidjeli smo leševe dvadesetak ljudi koji su ležali pored ceste. Rekao sam Pandureviću da imam informaciju da je Drago Nikolić lično učestvovao u ubijanjima na ovom mjestu. Pandurević nije ništa rekao, ali je jedan iz pratnje rekao da ovaj prizor sa leševima nije ništa u poređenju sa prizorom na putu za Konjević Polje i dalje. Jedan od ljudi u vozilu je takođe rekao da se vozio tim istim putem i da se nalazio na tom mjestu u Orahovcu kada je jedan čovjek iskočio ispred auta, da su ga oni udarili autom i on je poginuo.

Dana 17. jula ja sam bio starješina na isturenom komandnom mjestu. Naši vojnici su pretresali teren u pokušaju da ljude koji su zaostali iza kolone potjeraju prema koridoru koji je otvoren šesnaestog, oko 14:00 sati, da bi se kolona Muslimana izvukla na muslimansku teritoriju. Koridor je zatim zatvoren između 17:00 i 18:00 sati tog istog dana.

Ujutro 18. jula 1995. otišao sam u rejon 4. bataljona i proveo tamo veći dio dana u premještanju komande bataljona na novu lokaciju i njenoj reorganizaciji. Dana 18. jula informacije o ubijanjima zarobljenika su već bile raširene i svi su govorili o tome. Taj dan sam razgovarao sa Drinskim korpusom, ali ne o operaciji ubijanja. S njima sam razgovarao o operaciji pretresa terena.

Oko podneva 18. jula, Vinko Pandurević me je pozvao radiom i rekao mi da informišem trojicu strajješina iz Glavnog štaba u vezi sa otvaranjem koridora za kolonu. Sreo sam te oficire na putu iznad doline gdje su se vodile najžešće borbe i gdje smo izgubili 38 ili 39 ljudi. Bili su prisutni pukovnik Sladojević, pukovnik Trkulja, koji je bio načelnik oklopnih jedinica Glavnog štaba, i pukovnik Stanković, koji je bio ili iz obezbjeđenja ili iz policije.

Na osnovu pitanja koja je ova grupa postavljala stekao sam utisak da se komandant brigade našao pod istragom zbog otvaranja koridora da prođe kolona. Pitali su me da li bismo mogli držati linije da je napao 2. korpus i da su nas Muslimani u to vrijeme granatirali. Imao sam utisak da su oni mislili da nismo uopšte pružali otpor 28. diviziji i da smo ih samo pustili da prođu. Bili su iznenađeni kad su čuli za naše gubitke, ali nisu izveli nikakve zaključke dok sam ja bio tamo. Ja sam stigao nakon što je sastanak već počeo, a otišao sam prije nego što je završen.

Dana 18. jula Vinko Pandurević je izdao naređenje. Ta naredba je izdata nakon pogibije jednog od naših vojnika. Dana 18. jula jedan naš vojnik je poginuo dok je pokušao da privede neke zarobljenike u toku operacije pretresa. Moj komandant, Pandurević, tada je izdao naredbu da ih treba ubijati i da se ne rizikuje njihovim hvatanjem. Nakon što je izdata ova naredba neke jedinice iz brigade više nisu uzimale zarobljenike.

Pandurević je promijenio tu naredbu nekoliko dana kasnije, oko 21. jula. Ta naredba je došla putem radija, a rečeno je da se svi zarobljenici moraju privesti i obraditi po standardnom postupku. Oko tog datuma smo ponovo počeli da privodimo zarobljenike.

Uveče 18. jula vratio sam se u komandu Zvorničke brigade.

Otprilike nakon 20. jula 1995. dobio sam naredbu od komandanta Vinka Pandurevića. Naredio mi je da obiđem stacionar u "Standardu" i zarobljenike koji su tamo liječeni. Znao sam da se tamo nalaze zarobljenici koji su tu prebačeni po uputama pukovnika iz sanitetske uprave. Meni je rečeno da obavijestim osoblje stacionara i da osiguram da nema nikakvih problema vezano za pacijente. Postojala je bojazan da može doći do problema jer su naši ranjenici bili smješteni u sobi pored njihove. Rekao sam doktoru i medicinskim tehničarima da ne smiju dozvoliti nikome da ulazi u tu sobu. Rekao sam im da će zarobljenici, kako se budu oporavljali biti prebacivani do Bijeljine. Malo sam pogledao uokolo i otišao odatle.

Pandurević je tokom referisanja neprestano spominjao ove zarobljenike i rekao je Drinskom korpusu da oni moraju biti odvedeni odatle.

Otprilike 23. jula oko 08:00 sati, Pandurević je nazvao Drinski korpus da riješi pitanje ovih zarobljenika.

Kasnije smo dobili informaciju iz Drinskog korpusa da će pukovnik Popović doći da završi posao oko zarobljenika. Tada sam znao da zarobljenici vjerovatno neće biti odvedeni u Bijeljinu kao što je ranije rečeno.

Rano jednog jutra, vojni policajci su odveli zarobljenike i pobili ih vatrenim oružjem. Nisam siguran jesu li to bili vojni policajci Zvorničke brigade ili Drinskog korpusa.

Pitao sam komandanta za ove zarobljenike na jutarnjem referisanju onog dana kada su nestali. Rekao mi je da je Popović prenio Dragi Nikoliću Mladićevu naredbu da se ovi pacijenti moraju likvidirati i da je Popović pritom postupio u svojstvu kurira.

Jednog dana u avgustu 1995. general Krstić došao je u Zvornik i tražio je da ga odvedem na teren vojnicima koji su učestvovali u najžešćim bitkama. Odlučio sam da ga odvedem do desnog boka 7. bataljona gdje su ljudi držali položaje u rovovima. Stajao sam sa generalom Krstićem pored rova gdje je jedan vojnik slušao mali tranzistorski radio. Na programu koji je emitovala Radio Tuzla, jedan od preživjelih sa strijeljanja je govorio o tome šta mu se desilo. Stajali smo tu oko dva minuta i slušali preživjelog, a zatim je general Krstić naredio da se ugasi radio i rekao da ne treba da slušamo neprijateljski radio. Pitao me je da li sam izdao naredbu da se ne sluša neprijateljski radio i ja sam mu rekao da nisam.

Na putu nazad razmišljao sam o priči ovog preživjelog na radiju i to me je navelo da pitam generala Krstića zašto su se desila ta ubistva. Rekao sam da znamo da su ljudi koji su pobijeni bili obični ljudi i pitao sam ga zašto su morali biti pobijeni. Rekao sam mu da bi, čak i da je toliko pilića pobijeno, morao za to postojati neki razlog. General Krstić me pitao gdje sam ja bio. Rekao sam mu da sam bio na terenu na Snagovu kao što mi je naređeno. Krstić me prekinuo i rekao mi da o tome više nema priče.

Dana 14. septembra 1995., vratio sam se sa terena u Zvorničku brigadu. Dežurni oficir me obavijestio da je zvao dežurni iz Drinskog korpusa da Trbić treba da preuzme pet tona goriva za zadatak. Nazvao sam Drinski korpus i razgovarao sa dežurnim, ali on nije ništa znao o gorivu. Oko pet do deset minuta kasnije, nazvao me Popović koji me je pitao kako ja znam za to gorivo. Rekao sam da mi je to rekao dežurni oficir. Popović mi je rekao da su dežurni nesposobni i da su pogriješili. Pandurević je stigao sljedećeg dana, 15. septembra, i ja sam mu ispričao priču o gorivu. Pošto je išao u Drinski korpus, rekao je da će to provjeriti. Kad se vratio iz Drinskog korpusa,

Pandurević mi je rekao da će Popović i njegovi ljudi raditi na ponovnom pokapanju Muslimana zarobljenika ukopanih nakon što su pobijeni.

Dana 26. septembra 1995. spremao sam se da krenem iz brigade na zadatak u Krajinu. Oko 09:00 sati tog jutra vidio sam Popovića na ulazu u zgradu komande Zvorničke brigade. Pod miškom je imao smotanu kartu. Otišao je uz stepenice.

Kasnije, kada sam se 20. oktobra vratio iz Krajine, čuo sam da su nekoliko pripadnika inženjerske jedinice iz brigade, neki pripadnici vojne policije i Drago Nikolić učestvovali u ponovnom pokapanju zarobljenika koji su pobijeni u julu 1995. Ostale koji su učestvovali je doveo Popović, uključujući neke pripadnike vojne policije Drinskog korpusa koja je obezbjeđivala područje i regulisala saobraćaj na mjestima gdje su se vršila ponovna pokapanja. Čuo sam da je Popović u toku ove operacije nosio civilnu odjeću. Čuo sam da su neke mašine za zemljane radove i ljudstvo Zvorničke brigade učestvovali u prvobitnom pokapanju i iskopavanju, ali nemam informacija da li su učestvovali u stvaranju sekundarnih grobnica. Čuo sam takođe da su Popović i Drago Nikolić mijenjali vozače kamiona u pravilnim razmacima i da su neki inženjerci Zvorničke brigade tovarili leševe iz primarnih grobnica. Čuo sam i to da su i Popović i Beara nadzirali radove za vrijeme operacije ponovnog ukopavanja, ali da su nosili civilnu odjeću.

U toku 1998. obavio sam razgovor sa Dragom Nikolićem koji mi je tada rekao za lokacije dvije sekundarne grobnice, kamo su prenešeni posmrtni ostaci ljudi koji su pobijeni u julu 1995.

Znam za sastanke koji su se održali u Zvorniku nakon što su ljudi dobili pozive od Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju da prisustvuju razgovorima vezanim za događaje u Srebrenici. Nisam bio prisutan na tim sastancima pošto sam imao predavanja u Beogradu. Bilo mi je krivo što nisam mogao da prisustvujem.

/upisano rukom/ 20. 05. 2003. god.
Datum

/potpis na originalu/
Dragan Obrenović